

Viva la Village

De rol van scholen en kinderopvangorganisaties in opvoedondersteuning voor ouders

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van de
Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling

M.E. van Oploo, MSc MA
drs. ir. F. van Vree

dr. J.H. van Velzen
drs. J. Bokdam

Projectnummer: B3499

Zoetermeer, 7 januari 2009

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) is bezig een advies over gezinnen uit te brengen waarin de RMO ingaat op de wijze waarop gezinnen kunnen worden versterkt in hun opvoedingsrol. De RMO stelt dat het creëren van een *village* een oplossingsrichting kan zijn.

De term 'village' verwijst naar een 'dorp' en dan met name naar de sociale omgeving, waaronder burgers en hun onderlinge relaties. Scholen en kinderopvangorganisaties kunnen de functie van een village faciliteren én er zelf deel van uitmaken. Als scholen en kinderopvangorganisaties inzetten op een intensiever contact met ouders en tussen ouders onderling, kunnen zij bijdragen aan de opvoedondersteuning van ouders.

De RMO heeft Research voor Beleid gevraagd te onderzoeken in welke mate en in welke vorm scholen en kinderopvangorganisaties deze taak op zich nemen. Hiervoor zijn verschillende kinderopvangorganisaties (peuterspeelzalen, dagopvang en buitenschoolse opvang) en scholen (basisscholen en middelbare scholen) benaderd over dit onderwerp.

Het onderhavige rapport beschrijft de bevindingen uit het onderzoek. Het rapport bevat een uitgebreide samenvatting, die ook los van het rapport voldoende informatief is. De opvolgende hoofdstukken gaan dieper op de materie in; de precieze details zijn terug te vinden in de bijlagen.

Vanuit de RMO is het onderzoek begeleid door Krijn van Beek en Marije Kesselring, die wij op deze plaats willen bedanken voor de prettige en constructieve samenwerking. Ten slotte willen wij eenieder die zijn medewerking heeft verleend aan dit onderzoek bedanken.

Félicie van Vree
Research Manager

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies	7
1 Achtergrond en onderzoeksvragen	15
1.1 Beleidscontext	15
1.2 Onderzoeksvragen	17
1.3 Onderzoeksopzet	18
1.4 Leeswijzer	20
2 Faciliteren van een netwerk tussen ouders	21
2.1 Conclusie	21
2.2 Peuterspeelzalen	22
2.3 Dagopvang	24
2.4 Buitenschoolse opvang	25
2.5 Basisscholen	26
2.6 Middelbare scholen	28
3 Overdracht van pedagogische kennis	31
3.1 Conclusie	31
3.2 Peuterspeelzalen	32
3.3 Dagopvang	33
3.4 Buitenschoolse opvang	35
3.5 Basisscholen	36
3.6 Middelbare scholen	38
4 Directe preventie en interventie	41
4.1 Conclusie	41
4.2 Peuterspeelzalen	42
4.3 Dagopvang	42
4.4 Buitenschoolse opvang	44
4.5 Basisscholen	45
4.6 Middelbare scholen	47
Bijlage 1 Casebeschrijvingen	49

Samenvatting en conclusies

Beleidscontext en onderzoeksvraag

Het kabinet Balkenende IV zet in op een samenhangend jeugd- en gezinsbeleid en het zoeken naar oplossingen die elkaar versterken^{1,2}. Eén van de beleidsrichtingen is het oprichten van diverse *Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)*, waar ouders³, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals terechtkunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling stelt als oplossingsrichting voor: het creëren van een *village* zoals deze vroeger bestond, maar dan in een nieuw jasje. De term 'village' verwijst naar 'dorp' en dan met name naar de sociale omgeving, waaronder burgers en hun onderlinge relaties⁴. Scholen en kinderopvangorganisaties kunnen de functie van een *village* faciliteren én er zelf deel van uitmaken. Het idee is dat als scholen en kinderopvangorganisaties inzetten op een intensiever contact met ouders en tussen ouders onderling, zij kunnen bijdragen aan het ondersteunen van ouders bij de opvoeding.

De RMO formuleert drie rollen waarmee scholen en kinderopvangorganisaties ouders opvoedondersteuning kunnen verlenen⁴:

1 - *Faciliteren van een netwerk tussen ouders*

De school/kinderopvangorganisatie organiseert activiteiten waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen. Op deze manier ontstaat er een sociaal netwerk tussen ouders, waardoor ouders laagdrempelig opvoedkundig advies bij elkaar kunnen inwinnen.

2 - *Overdracht van pedagogische kennis*

De school/kinderopvangorganisatie organiseert activiteiten waarbij actieve pedagogische informatie-uitwisseling plaatsvindt, al dan niet verstrekt door professionals. Het is veelal gericht op de groep ouders in zijn geheel en de deelname hieraan is vrijwillig.

3 - *Directe preventie en interventie*

Activiteiten in het kader van preventie en interventie zijn gericht op individuele (probleem)situaties: deels actieve signalering, maar ook interventie indien dit nodig wordt geacht. In de meeste gevallen zijn hier externe organisaties en specialisten bij betrokken.

---

¹ *Tijd voor gezinsvriendelijke samenleving*. Toespraak Minister Rouvoet, 15 mei 2008. Op 29 juli 2008 gedownload op <http://www.jeugdengезin.nl/toespraken/2008/tijd-voor-gezinsvriendelijke-samenleving.asp>

² Nota Gezinsbeleid 2008, 'De Kracht van het Gezin'. Programmaministerie Jeugd en Gezin, november 2008.

³ Waar wordt gesproken over 'ouders', bedoelen we 'ouders en/of verzorgers'.

⁴ 'Versterken van de village', RMO. Uit 'Versterking voor Gezinnen' RMO/RVZ, september 2008.

De vraag die de RMO zich stelt is:

Welke visie hebben scholen en kinderopvangorganisaties op opvoedingsondersteuning voor ouders en welke activiteiten ondernemen zij daarin?

Het onderhavige rapport beantwoordt deze vraag. Hiervoor zijn casestudies uitgevoerd onder 6 kinderopvangorganisaties (2 peuterspeelzalen¹, 2 dagopvang, 2 buitenschoolse opvang) en 7 scholen (3 basisscholen, 4 middelbare scholen). Hierbij is een inventarisatie gemaakt van de activiteiten die zij in het kader van deze drie rollen organiseren en de onderliggende visie die zij hierbij hebben.

Algemene visie

Scholen en kinderopvangorganisaties zien vanuit de maatschappij een trend komen waarin ouders meer ondersteuning bij de opvoeding vragen en waarbij er meer ondersteuning voor ouders wordt geboden.

Kinderopvangorganisaties merken dat zij steeds vaker door ouders worden benaderd met opvoedkundige vragen "die vroeger aan de buurvrouw werden gesteld". Er lijkt steeds vaker sprake van een zekere mate van handelingsverlegenheid onder ouders en daardoor van meer behoefte aan ondersteuning. Tegelijkertijd ervaren kinderopvangorganisaties dat ouders in toenemende mate een deel van de opvoeding aan leidsters² afdragen.

Scholen hebben dezelfde ervaring: ouders leggen ook meer verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen bij de scholen neer. Scholen constateren dat de scheidslijn tussen thuis en school vager is geworden. Ouders en scholen hebben daarmee meer gezamenlijke taken in de opvoeding gekregen, alleen al daar waar het gaat om bijvoorbeeld thema's als seksualiteit of gezondheid. Tegelijkertijd zijn ouders kritischer en mondiger geworden en verwachten ze ook meer van de school in de zin dat aan hun individuele wensen tegemoet moet worden gekomen.

Kinderopvangorganisaties en scholen hebben een dubbele visie ten opzichte van deze veranderingen. Aan de ene kant zien ze de noodzaak van een opvoedkundige rol voor zichzelf in, aan de andere kant vinden zij dat ouders toch op de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind. Bovendien zijn zij bevreesd zich te veel te bemoeien met de thuissituatie, 'achter de voordeur'.

De noodzaak tot een opvoedkundige rol kan op twee manieren worden uitgelegd: voor kinderopvangorganisaties geldt in sterke mate dat zij zien dat ouders er alleen niet uitkomen, voor scholen geldt in sterke mate dat kinderen vaker problemen in de thuissituatie hebben die educatie in de weg staan. Kinderopvangorganisaties zien meer problemen bij kinderen en bij ouders die hierin in zekere mate hulpbehoevend zijn. Scholen constateren dat het geven van onderwijs effectiever is als het in de thuissituatie ook 'landt' en door ouders wordt ondersteund.

---

¹ Hoewel peuterspeelzalen niet vallen onder de Wet Kinderopvang en veelal een andere functie dan kinderopvang hebben, scharen we peuterspeelzalen in het onderhavige rapport omwille van de leesbaarheid onder de kinderopvang.

² Waar 'leidsters' staat, worden uiteraard ook leiders bedoeld.

Echter, zowel kinderopvangorganisaties als scholen voelen zich niet altijd voldoende deskundig wat betreft opvoeding. Scholen en kinderopvangorganisaties zijn wat dat betreft zoekende naar de vorm waarin zij opvoedondersteuning kunnen verlenen. Dit is te zien aan de variëteit van activiteiten die zij organiseren - en bij falen weer laten vervallen - en het veelal ontbreken van een duidelijke strategie erachter.

In de volgende paragrafen is beschreven welke visie scholen en kinderopvangorganisaties hebben op de drie rollen van opvoedondersteuning. Hierin zijn ook enkele voorbeelden opgenomen van activiteiten die zij in dat kader ondernemen. Zie voor meer achtergrond de hoofdstukken en de bijlagen met daarin de beschrijvingen per organisatie.

1. Faciliteren van netwerk tussen ouders

De meeste kinderopvangorganisaties en scholen zetten niet doelbewust in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Zij zien dit niet als een primaire taak van de organisatie. Betrokkenheid van ouders bij de kinderopvangorganisatie of school is een thema waar wel veel aandacht voor is: het ontstaan van een netwerk van ouders die ook ondersteuning bij elkaar zoeken en vinden zien de organisaties waar dat aan de orde is, als een positief neveneffect.

Actieve rolinvulling

Een beperkt aantal scholen en kinderopvangorganisaties zet wel actief in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Hierbij gaat het deels om organisaties in een achterstandswijk of om kinderen met een allochtone achtergrond. Deze organisaties worden relatief vaker geconfronteerd met kinderen van 'geïsoleerde' ouders of ouders met een andere culturele achtergrond en/of taalprobleem die daardoor de kinderen minder goed kunnen begeleiden en ondersteunen in o.a. hun schoolloopbaan. Verder betreft het organisaties met een bredere doelstelling dan educatie alleen. Het gaat bijvoorbeeld om een Montessori-instelling, waarbij er sprake is van een speciale visie op de opvoeding van kinderen. Ook Brede Scholen hebben een groter vizier: de school bevindt zich in een samenwerkingsverband met andere partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Soms gaat het creëren van een netwerk verder dan de ouders alleen; zo zet één van de Brede Scholen en overigens ook een BSO, zich wijkbreed in voor contacten met gemeente, woningbouwvereniging of welzijnsorganisaties. Voor één van de basisscholen is de gemeente de spil in het netwerk tussen ouders.

Visie

In vrijwel alle gevallen lijken de activiteiten voor de visie uit te gaan. Activiteiten ontstaan als gevolg van signalen uit een lessituatie, toevallige ontmoetingen, een incident of een spontaan initiatief, en raken - bij succes - ingebed in het activiteitenprogramma. Als gevolg daarvan maakt het na verloop van tijd deel uit van de visie. De ene organisatie is hier verder in dan de andere. Bij de meeste organisaties bestaat er geen visie op het faciliteren van een netwerk tussen ouders, bij een beperkt aantal organisaties is dit een vergevorderd en doelbewust plan. Bij deze laatste groep is het arsenaal aan activiteiten dan ook het grootst, bij de eerste marginaal.

Activiteiten

De activiteiten die de scholen en kinderopvangorganisaties organiseren die actief inzetten op het faciliteren van een netwerk, lopen uiteen van een algemene ouderavond waar ouders met elkaar over opvoedkundige zaken spreken, tot een georganiseerd oudernetwerk. Deze bijeenkomsten zijn specifiek gericht op het met elkaar in contact brengen van ouders, waarbij het initiatief meestal ook bij de ouders ligt. Daarnaast zijn er activiteiten waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen, maar die hoofdzakelijk een ander doel dienen. Dit zijn activiteiten die ook worden georganiseerd door scholen en kinderopvangorganisaties die niet doelbewust inzetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Hierbij gaat het dan om algemene ouderavonden, ouderhulp of inloopochtenden. De eerste twee activiteiten zijn voorbeelden van activiteiten die voornamelijk een praktische inslag hebben, zoals informatievoorziening of klusjes die zonder vrijwilligers niet kunnen worden geklaard. De laatste activiteiten zijn voornamelijk gericht op het bevorderen van de betrokkenheid van ouders bij hun kind en/of de organisatie en niet zozeer op het versterken van contacten tussen ouders onderling. Deze scholen en kinderopvangorganisaties signaleren met retrospectieve blik dat ouders deze momenten wel gebruiken om opvoedingswetenswaardigheden uit te wisselen.

Meerwaarde

De scholen en kinderopvangorganisaties die actief inzetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders, zien dat ouders inderdaad steun zoeken bij elkaar. De precieze impact van deze vorm van opvoedondersteuning laat zich moeilijk in kaart brengen, maar het vervult wel een behoefte die klaarblijkelijk bij ouders bestaat. Ook minder actieve scholen en kinderopvangorganisaties realiseren zich desgevraagd dat dergelijke activiteiten wel (heel) waardevol kunnen zijn voor ouders. Met name de wat meer geïsoleerde ouder kan steun ontlenen aan een netwerk tussen ouders. Dit kan betekenen dat zij in de toekomst hier meer op gaan inzetten of dit aspect meer benadrukken bij de activiteiten die zij nu organiseren.

Daarnaast stellen de actieve organisaties dat het faciliteren van een netwerk tussen ouders henzelf ook iets oplevert. Zo sturen ouders elkaar bij in hun verwachtingen van de school, waardoor de school met minder individuele eisen wordt geconfronteerd, bijvoorbeeld daar waar het gaat om rugzakleerlingen. Daarnaast versterkt een dergelijk netwerk de stakeholdersfunctie van ouders. De ouders zijn meer betrokken bij de school en ontdekken gemeenschappelijke wensen of waarden bij elkaar. Dit levert de school meer inzicht in de kwaliteitsbeoordeling door ouders en daarmee input voor beleidsvorming. Daarnaast zijn ouders gemakkelijker te werven voor bijvoorbeeld de OR of andere schoolactiviteiten.

2. Overdracht van pedagogische kennis

Vrijwel alle kinderopvangorganisaties en scholen organiseren activiteiten of momenten waarbij pedagogische kennis wordt overgedragen. De mate waarin scholen en kinderopvangorganisaties actief inzetten op overdracht van pedagogische kennis, hangt voor een groot deel af van de leeftijd van de kinderen, de achtergrond van de kinderen en de intensiteit van het contact met kinderen én ouders.

Actieve rolinvulling

Hoe jonger de kinderen, hoe meer aandacht er is voor overdracht van pedagogische kennis. Peuterspeelzalen en dagopvang zien over het algemeen hierin een rol voor zichzelf weggelegd. Buitenschoolse opvang in zekere zin ook, alhoewel de tijd dat men de kinderen ziet korter is en soms hier ook de veronderstelling leeft dat de basisschool de overdracht van pedagogische kennis verzorgt. Dit is een veronderstelling die overigens ook bij ouders lijkt te leven. Basisscholen zetten inderdaad over het algemeen sterk in op de overdracht van pedagogische kennis. Voor middelbare scholen is opvoeding veelal alleen aan de orde als dit het lesgeven belemmert. Hierbij kiezen ze er veelal voor om binnen de school bij te sturen, dus richting de leerling zelf, en alleen met ouders contact op te nemen bij ernstige problemen.

Organisaties die te maken hebben met kinderen met bijv. een allochtone achtergrond of armoede thuis, zijn op dit vlak actiever. Deze organisaties worden ook meer geconfronteerd met problemen en hebben in die zin ook meer noodzaak tot het oplossen ervan. Daarnaast zijn organisaties met een pedagogisch uitgangspunt - zoals Montessori - actiever in het versterken van pedagogische informatie.

Bij de organisaties die actiever inzetten op de overdracht van pedagogische kennis, is meestal sprake van een sterk netwerk (zie vorige paragraaf). Deze twee rollen zijn in die zin vaak verbonden en elkaar versterkend. Als er een netwerk tussen en met ouders bestaat, is het gemakkelijker pedagogische informatie over te dragen; het organiseren van activiteiten die gericht zijn op de overdracht van pedagogische informatie, versterkt het netwerk. Dit geldt in het bijzonder voor cursussen waarbij ouders gericht met elkaar over opvoeding praten. Deze cursussen zijn alleen terug te vinden bij organisaties die actief inzetten op de overdracht van pedagogische informatie én een sterk netwerk tussen ouders hebben.

Visie en activiteiten

De meeste organisaties dragen zelf (beperkt) pedagogische informatie over, alhoewel hier soms huivering voor bestaat. Zo voelen leidsters van peuterspeelzalen en dagopvang zich niet altijd capabel om de ouders bij te sturen. Hier zijn verschillende oplossingen voor bedacht: zo worden bij één peuterspeelzaal de leidsters speciaal getraind, zodat zij opvoedkundige gesprekken met ouders kunnen voeren. Bij een dagopvang krijgen de leidsters ondersteuning van een pedagoog, die hier speciaal voor in dienst komt. Bij een tweetal organisaties zijn deze pedagogen ook laagdrempelig beschikbaar voor ouders tijdens een inloopsprekkuur. Daarnaast zetten sommige organisaties (beperkte) pedagogische informatie in hun nieuwsbrief of op hun website. Sommige organisaties hebben folders over opvoedkundige thema's als slapen, eten of driftbuien. Het verstrekken van dergelijke folders wordt maar zeer beperkt gedaan, terwijl het laagdrempelig manier van opvoedondersteuning is en er blijkbaar wel behoefte aan bestaat: de folders moeten regelmatig worden aangevuld.

Vrijwel alle kinderopvangorganisaties en scholen organiseren ouderavonden rond een pedagogisch thema, zoals cyberpesten of alcohol- en drugspreventie. In slechts een beperkt aantal gevallen vloeit dit voort uit een duidelijke visie, vaak gaat het om een vrijblijvende service. Soms is het initiatief extern genomen, door bijv. de GGD. De opkomst op deze avonden is soms zeer beperkt, wat incidenteel leidt tot het afschaffen ervan. Scholen en kinderopvangorganisaties waar een sterk netwerk met én tussen de ouders bestaat, kennen

wel een grote opkomst. Hier kunnen diverse redenen aan ten grondslag liggen: ouders nodigen elkaar uit, de drempel is lager en ouders (h)erkennen de organisatie sterker als een orgaan voor opvoedingsondersteuning.

Meerwaarde

Dit geldt in het algemeen: scholen en kinderopvangorganisaties die actief pedagogische kennis overdragen, merken dat zij ook vaker door ouders benaderd worden met opvoedkundige vragen. Ook dit is een zichzelf versterkend fenomeen.

3. Directe preventie en interventie

Alle kinderopvangorganisaties en scholen beschouwen directe preventie en interventie als hun taak, ook die organisaties die zich heel terughoudend opstellen in opvoedondersteuning. Dit heeft in zekere mate iets paradoxaals, immers deze rol is - ook letterlijk - de meest ingrijpende rol van opvoedondersteuning.

Visie

De achterliggende reden is dat in de Wet op de Jeugdzorg is opgenomen dat scholen en kinderopvangorganisaties een signaleringsfunctie hebben, onder verantwoordelijkheid van de gemeente¹. Dit maakt dat scholen en kinderopvangorganisaties hun taak serieus nemen en zich gerechtvaardigd voelen in te grijpen. Ook de ernst van de situaties draagt hieraan bij. De veiligheid en het welzijn van het kind zijn duidelijk in gevaar; dit maakt ingrijpen ook ethisch essentieel.

Bij alle scholen en kinderopvangorganisaties liggen uitgebreide protocolboeken klaar voor verschillende ernstige situaties waarbij ingrijpen is vereist, zoals bijvoorbeeld kindermishandeling. Veel scholen en een aantal kinderopvangorganisaties kennen een Zorg- en Adviesteam, waar zowel een preventieve als een interveniërende werking van uitgaat.

Preventieve werking rol 1 en 2

De activiteiten die vallen onder rol 1 (het faciliteren van een netwerk, zie paragraaf 1) en rol 2 (het overdragen van pedagogische kennis, zie paragraaf 2), zijn ook preventief te noemen, in ieder geval wat betreft de kleinere opvoedproblemen. De meeste scholen en kinderopvangorganisaties die actief inzetten op deze rollen, kenmerken deze taken ook als preventief. Deze kinderopvangorganisaties en scholen hebben het idee dat door hun actieve inzet op het faciliteren van een netwerk tussen ouders en het verstrekken van pedagogische kennis, de noodzaak tot ingrijpen (in het kader van rol 3) niet zelden wordt weggenomen. Voor zover ingrijpen toch niet wordt voorkomen, maakt het bestaande contact met de ouders de interventie in ieder geval gemakkelijker doordat het bespreekbaar is. Enerzijds doordat de organisatie bekend is met de ouders en de thuissituatie, anderzijds doordat ouders de organisatie eerder zien als medeopvoeder die goedwillend is ten opzichte van hun kind.

---

¹ Wet op de Jeugdzorg, artikel 30, lid 2b: '.....de inzet van algemene voorzieningen bij het vroegtijdig signaleren van problemen.....'.

Meerwaarde

Scholen en kinderopvangorganisaties passen opvoedondersteuning toe omdat ze zien dat ouders hulp kunnen gebruiken en omdat scholen en kinderopvangorganisaties daar zelf ook (soms) de nadelen van merken. Door sterk(er) in te zetten op één van de hierboven beschreven rollen, hopen scholen en kinderopvangorganisaties het welzijn van het kind (en de ouders) te bevorderen én de uitvoering van hun eigenlijke taak van te vergemakkelijken. Een peuter die wil luisteren creëert rust in het lokaal, een goed uitgeslapen kind op school neemt meer op. Opvoedondersteuning heeft in deze zin zowel meerwaarde voor kinderen en ouders, als voor de kinderopvangorganisatie of school zelf.

Toekomstblik

De meeste scholen en kinderopvangorganisaties verwachten dat de behoefte aan opvoedondersteuning in de toekomst verder toeneemt. Voor een deel zal dit ook het gevolg zijn van een zich steeds verder ontwikkelend aanbod. Organisaties die nu al actief opvoedondersteuning aanbieden, nemen waar dat aanbod inderdaad vraag creëert.

Scholen zien hun rol als opvoedondersteuner ook veranderen als gevolg van de introductie van 'Passend Onderwijs'¹. De scholen zijn per 2011 verantwoordelijk voor elk kind dat wordt aangemeld en moeten ervoor zorgen dat elk kind een goede plek krijgt. Scholen verwachten dat dit leidt tot een diverser aanbod aan kinderen en problemen. Een deel van de scholen ziet dit als een nieuwe extracurriculaire taak, waar zij niet de capaciteiten voor hebben. Scholen voelen zich nu al vaak overvraagd. Scholen die actief inzetten op de rollen zoals hierboven beschreven, geven aan dat deze taak voor hen geen veranderingen meebrengt: zij zijn hierdoor al enigszins voorbereid. Zij doen deze tijdsinvestering feitelijk al.

Daarnaast moeten de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) in de toekomst een belangrijke rol in opvoedondersteuning gaan spelen. Deze centra verzorgen in de toekomst de zorgcoördinatie, waarbij het gaat om zowel het versterken van pedagogische informatie (rol 2) als directe preventie en interventie (rol 3). Een beperkt aantal kinderopvangorganisaties geeft aan plannen te hebben om hierin te gaan participeren.

Op dit moment vindt er vrijwel geen uitwisseling van ervaringen met andere organisaties plaats, ook niet door de actieve scholen en kinderopvangorganisaties. Dit betekent dat elke organisatie als het ware zelf het wiel probeert uit te vinden, zoals blijkt uit het feit dat verschillende organisaties concluderen dat thema-avonden bij hen weinig effectief zijn. Of het ontstaan van CJG in praktijk wel leidt tot een versterkte uitwisseling tussen scholen en kinderopvangorganisaties van ervaringen in het kader van rol 1 (het faciliteren van een netwerk tussen ouders) en rol 2 (overdracht van pedagogische kennis), is nu nog niet duidelijk te zeggen.

---

¹ Zie ook www.passendonderwijs.nl

1 Achtergrond en onderzoeksvragen

1.1 Beleidscontext

Samenhangend jeugd- en gezinsbeleid

De laatste jaren is er steeds meer aandacht gekomen voor de jeugdzorg, de opvoeding van kinderen en de ondersteuning die ouders hierbij kunnen krijgen. Op de Gezinsconferentie (Lelystad, 15 mei 2008) stond de vraag centraal hoe gezinnen kunnen worden ondersteund en hoe de kracht van gezinnen kan worden versterkt. Minister Rouvoet pleitte daar voor een samenhangend jeugd- en gezinsbeleid en het zoeken naar oplossingen die elkaar versterken¹. In de nota gezinsbeleid 2008 'De kracht van het gezin'² wordt dit verder uitgewerkt.

In eerste instantie is dit beleid gericht op de 15 procent van de kinderen en hun ouders die in de problemen zitten óf een risico hiervoor lopen. Daarnaast kan ook de overige 85 procent soms een zekere mate van opvoedingsondersteuning gebruiken, volgens minister Rouvoet. Uitgangspunt dat het kabinet zich hierbij stelt is een betrokken, maar begrensde rol van de overheid. Deze rol valt uiteen in 3 aspecten², te benoemen als *beschermend, voorwaardenscheppend en interventie*.

In de eerste plaats stelt de overheid dat zij op afstand dient te blijven en de privé-sfeer dient te eerbiedigen. Wetgeving dient dan ook de keuzevrijheid van gezinnen, bijvoorbeeld in het combineren van gezin en werk, te faciliteren.

De tweede taak die de overheid zichzelf geeft is voorwaardenscheppend. De overheid wil zorgen dat gezinnen beter zijn toegerust tot het dragen van verantwoordelijkheid voor hun kinderen. Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van financiële maatregelen (kinderbijslag, kindgebonden budget), maar ook door bijvoorbeeld te voorzien in voldoende aanbod van vrijwillige opvoedondersteuning.

In de derde plaats heeft de overheid de taak om in te grijpen wanneer zich probleemsituaties voordoen. Dit ingrijpen vindt plaats binnen de grenzen van de wet en uitsluitend door daartoe bevoegde instanties.

Eén van de richtingen voor het uitvoeren van de tweede en de derde taak is via officiële instanties. Zo is er in 2011 in elke gemeente ten minste één *Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)*, waar ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals terecht kunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. CJG's houden zich bezig met preventie, signaleren, advies geven en het bieden van ondersteuning en lichte hulp. Bij zwaardere problemen of meer ingewikkelde hulpvragen coördineren de centra: ze nemen contact op met de gemeentelijke jeugdgezondheidszorg en de provinciale jeugdzorg.

¹ *Tijd voor gezinsvriendelijke samenleving*. Toespraak minister Rouvoet, 15 mei 2008. Op 29 juli 2008 gedownload op <http://www.jeugdengezin.nl/toespraken/2008/tijd-voor-gezinsvriendelijke-samenleving.asp>

² Nota Gezinsbeleid 2008, 'De Kracht van het Gezin', Programmaministerie voor Jeugd en Gezin, november 2008.

Een andere richting is aanhaken bij bestaande instituties. Zoals minister Rouvoet verwoordde: opvoeden is niet alleen een zaak van de ouders, maar ook van grootouders, scholen, sport-, muziek- en buurtverenigingen¹. Organisaties waar kinderen sowieso al komen - deze organisaties verzorgen nu al vaak de eerste signalering - kunnen ouders ondersteunen bij het opvoeden van hun kinderen.

Ook kinderopvangcentra passen in dit rijtje. In 2006 en 2007 is het gebruik van kinderopvang aanzienlijk gegroeid. In 2006 maakten 10% meer kinderen gebruik van een vorm van formele kinderopvang, in 2007 bedroeg deze groei zelfs 35%¹. Niet alleen zijn meer kinderen gebruik gaan maken van kinderopvang, ook is het aantal uren toegenomen dat zij op de kinderopvang doorbrengen².

De vraag is echter in hoeverre scholen, kinderdagverblijven en andere publieke voorzieningen voor kinderen een opvoedkundige rol op zich nemen, of dat zij ervoor kiezen hun primaire taak - lesgeven, opvangen - strikt te handhaven.

'It takes a village to raise a child'³

Dit is precies de vraag die de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) zich stelt. De RMO is de adviesraad van het kabinet en de Staten Generaal voor de sociale verhoudingen in Nederland. De wetgever heeft de RMO de taak gegeven te adviseren over 'participatie van burgers en stabiliteit van de samenleving'. Momenteel heeft de RMO een advies voor gezinnen in ontwikkeling.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) stelt dat het creëren van een *village* zoals deze vroeger bestond maar dan in een nieuw jasje, een oplossingsrichting kan zijn. De term 'village' verwijst naar dorp, maar zonder de associatie met een geografische beperktheid die dat woord in het Nederlands ook heeft⁴. Village verwijst naar sociale omgeving, waaronder burgers en hun onderlinge relaties. De bestaande villages zijn uitgedund: de sociale omgeving is breder dan ooit.

Verhuisbewegingen hebben ervoor gezorgd dat tegenwoordig minder dan enkele decennia terug gezinnen in de directe nabijheid van hun familie wonen⁴. In 1940 woonde nog 50 procent van de mensen in dezelfde plaats als hun ouders, nu is dit gedaald tot 35 procent. Daarnaast zijn de woonomgevingen van volwassenen meer en meer gescheiden van hun werkomgevingen. Niet alleen vaders zijn overdag verder van huis, dit geldt als gevolg van de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen zeker ook voor de moeders. Ook de wereld van kinderen is tegenwoordig groter, als gevolg van de komst van televisie, internet en mobiele telefoon. De RMO stelt dat scholen en kinderopvangorganisaties de functie van een village kunnen herstellen door een intensiever contact met ouders en tussen ouders onderling. Scholen en kinderopvangorganisaties kunnen op deze manier ouders de ondersteuning bieden die zij nodig kunnen hebben.

¹ Belastingdienst, definitieve cijfers 2007.

² *Groei van kinderopvang, een onderzoek naar oorzaken*, Research voor Beleid: Marcia van Oploo, Anita van Velzen, Cornelis van der Werf en Mirjam Engelen, mei 2008.

³ Het gezegde 'it takes a village to raise a child' gaat terug op een aantal Afrikaanse bronnen en kreeg bekendheid door het gelijknamige boek (1996) van Hillary Clinton ('Versterken van de village', RMO. Uit 'Versterking voor Gezinnen' RMO/RVZ, september 2008, pag. 12).

⁴ 'Versterken van de village', RMO. Uit 'Versterking voor Gezinnen' RMO/RVZ, september 2008.

Hierbij gaat het dan zowel om de tweede taak die het programmaministerie Jeugd & Gezin heeft geformuleerd - *voorwaardenscheppend* - als om de derde taak - *interventie*. Deze laatste taak is een taak waar scholen mee bekend zijn, zij hebben dit ook als wettelijke verplichting. De voorwaardenscheppende taak is vooral gericht op preventie en is vrijblijvender.

De RMO formuleert de manieren waarop scholen en kinderopvangorganisaties ouders opvoedondersteuning kunnen verlenen als volgt¹:

1 - Faciliteren van een netwerk tussen ouders

De school/kinderopvangorganisatie organiseert activiteiten waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen. Op deze manier ontstaat er een sociaal netwerk tussen ouders, waardoor ouders laagdrempelig opvoedkundig advies bij elkaar kunnen inwinnen.

2 - Overdracht van pedagogische kennis

De school/kinderopvangorganisatie organiseert activiteiten waarbij actieve pedagogische informatie-uitwisseling plaatsvindt, al dan niet verstrekt door professionals. Het is veelal gericht op de groep ouders in zijn geheel en de deelname hieraan is vrijwillig.

3 - Directe preventie en interventie

Activiteiten in het kader van preventie en interventie zijn gericht op individuele (probleem)situaties: deels actieve signalering, maar ook interventie indien dit nodig wordt geacht. In de meeste gevallen zijn hier externe organisaties en specialisten bij betrokken.

De RMO heeft Research voor Beleid gevraagd te onderzoeken welke visie scholen en kinderopvangorganisaties hebben op opvoedondersteuning in het kader van de bovengenoemde rollen en hoe zij hieraan in de praktijk invulling geven. De volgende paragraaf bespreekt deze onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen.

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale vraagstelling van dit onderzoek is:

Welke visie hebben scholen en kinderopvangorganisaties op opvoedingsondersteuning voor ouders en welke activiteiten ondernemen zij daarin?

Om de visie van scholen en kinderopvangorganisaties te achterhalen, zijn de schoolgids en pedagogische visies een goede eerste insteek. De eerste deelvraag (1a-d) gaat hierop in, de andere vragen focussen op de activiteiten die scholen/kinderopvangorganisaties ondernemen.

---

¹ Versterken van de village', RMO. Uit 'Versterking voor Gezinnen' RMO/RVZ, september 2008.

De centrale vraagstelling is onder te verdelen in de volgende vragen:

1. a. Wat zien scholen en kinderopvangorganisaties als de belangrijkste rol van een schoolgids/pedagogische visie?
  - b. In welke mate zijn de thema's die scholen en kinderopvangorganisaties in hun schoolgids/pedagogische visie benoemen opvoedkundig van karakter?
  - c. In welke mate bevat de schoolgids/pedagogische visie een visie op interactie met de ouders? Waarom wel/niet?
  - d. Hoe wordt de pedagogische visie/schoolgids in praktijk gebracht?
2. In hoeverre maken de volgende drie rollen deel uit van de pedagogische visie van scholen en kinderopvangorganisaties, blijkens de schoolgids en/of de activiteiten die zij ondernemen:
  - a. faciliteren van een netwerk tussen ouders;
  - b. overdracht van pedagogische kennis;
  - c. directe preventie en interventie.
3. Is er daadwerkelijk sprake van acties en interactie met ouders waarbij scholen en kinderopvangorganisaties uiting geven aan deze rollen? Hebben deze (inter)acties een algemeen karakter of zijn ze alleen gericht op ouders en kinderen waar signalen zijn dat het niet goed gaat?
4. Wat voor andere activiteiten onderneemt de school/kinderopvangorganisatie om in contact te komen met ouders?
5. Wat voor andere activiteiten onderneemt de school/kinderopvangorganisatie om de opvoeding door ouders te ondersteunen?
6. In welke mate ervaren ouders ondersteuning in de opvoeding door deze activiteiten?

Omdat pedagogische visies en schoolgidsen onvoldoende informatie bleken op te leveren, is gaandeweg het onderzoek in samenspraak met de opdrachtgever besloten dit los te laten. Het onderzoek is daarmee verder toegespitst op de drie rollen en de visie die scholen en kinderopvangorganisaties hierop hebben, uitgaande van de interviews.

1.3 Onderzoeksopzet

Het uitvoeringsgedeelte van het onderzoek omvatte twee delen, een literatuurstudie en de casestudy-benadering.

Literatuurstudie

De literatuurstudie bestond uit het bestuderen van bestaande literatuur over opvoedondersteuning en ouderbetrokkenheid bij scholen. De pedagogische visies en schoolgidsen van zo'n 30 scholen en kinderopvangorganisaties zijn geanalyseerd; daarnaast is ook beschikbare informatie op de betreffende websites meegenomen.

Deze pedagogische visies en schoolgidsen zijn bekeken op de mate waarin de organisatie een pedagogisch beleid heeft geformuleerd waaruit een duidelijke rol voor zichzelf blijkt. Daarnaast is in kaart gebracht hoeveel activiteiten de school/kinderopvangorganisatie organiseert waar ouders bij betrokken zijn (voor zover beschreven in het beleidsplan of de website). Speciaal is ingezoomd op die activiteiten die gericht zijn op opvoedingsondersteuning.

Casestudies

Uit de literatuurstudie zijn een aantal actieve kinderopvangorganisaties en scholen gekomen, waar vervolgens nader op is ingezoomd. Er zijn in totaal 13 casestudies uitgevoerd, onder:

- 2 peuterspeelzalen¹
- 2 dagopvangorganisaties
- 2 buitenschoolse opvangorganisaties
- 3 basisscholen
- 4 middelbare scholen

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van deze organisaties, met de bijbehorende kenmerken als denominatie, inrichting, grootte en locatie. Hoewel representativiteit niet direct het streven was, is te zien dat er een diverse groep organisaties is benaderd. De namen van de organisaties zijn geanonimiseerd, er zijn gefingeerde diernamen gekozen.

Tabel 1.1 Overzicht van scholen en kinderopvangorganisaties betrokken in de case studies

Nr	Gefingeerde naam	Organisatie	Denominatie	Bijzonderheid	Grootte	Provincie	Locatie
1	De Aap	Peuterspeelzaal	nvt	nvt	groot	Zuid-Holland	stad
2	De Bever	Peuterspeelzaal	nvt	nvt	groot	Zuid-Holland	stad
3	De Cavia	KDV	nvt	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
4	De Dromedaris	KDV	nvt	nvt	klein	Utrecht	stad
5	De Eekhoorn	BSO	nvt	nvt	groot	Utrecht	stad
6	De Flamingo	BSO	nvt	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
7	De Giraf	Basisschool	prot. chr	Brede school	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
8	De Haas	Basisschool	islamitisch	Brede school i.o.	gemiddeld	Utrecht	stad
9	De IJsvogel	Basisschool	prot. chr.	nvt	zeer klein	Friesland	dorp
10	De Jaguar	Middelbare school	prot.chr	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
11	De Kameleon	Middelbare school	prot. chr.	nvt	klein	Zuid-Holland	dorp
12	De Libel	Middelbare school	alg. bijzonder	Montessori	groot	Noord-Holland	stad
13	De Mol	Middelbare school	openbaar	nvt	groot	Utrecht	stad

Elk casestudy bestond waar mogelijk uit een diepte-interview met de directeur of een directielid, twee mensen op de werkvloer en twee verschillende ouders. In sommige gevallen was bij de betreffende organisatie niet voldoende animo om dit te bewerkstelligen, wel is overal een goed beeld ontstaan.

¹ Hoewel peuterspeelzalen niet vallen onder de Wet Kinderopvang en veelal een andere functie dan kinderopvang hebben, scharen we peuterspeelzalen in het onderhavige rapport omwille van de leesbaarheid onder de kinderopvang.

1.4 Leeswijzer

Elk van de drie rollen zoals geformuleerd in paragraaf 1.1 (pag. 13 en verder) komt in de onderhavige rapportage in een apart hoofdstuk aan bod. In elk van de hoofdstukken gaan wij in op de mate waarin kinderopvangorganisaties en scholen zich de betreffende rol toe-eigenen en op welke wijze zij dit inkleden. Elk hoofdstuk begint met een conclusie. De overall conclusie is te vinden aan het begin van het rapport. In de bijlage zijn de afzonderlijke casebeschrijvingen opgenomen.

Een aantal organisaties maakten bezwaar tegen bekendmaking; daarom hebben we ervoor gekozen alle scholen en kinderopvangorganisaties te anonimiseren. We gebruiken daarom gefingeerde namen en noemen de plaatsnaam niet. Om toch een indruk te geven van de locatie, benoemen we de provincie en of het een stad of een dorp betreft.

Waar in de onderhavige rapportage wordt gesproken over 'ouders', bedoelen we 'ouders en/of verzorgers'. In tabellen 2.1 - 4.5 met daarin een overzicht van de activiteiten, zijn we uitgegaan van de activiteiten die door de verschillende organisaties zijn genoemd bij de betreffende rol. Dit zegt dus niet zozeer welke activiteiten plaatsvinden, maar welke activiteiten *in het kader van de betreffende rol* plaatsvinden.

2 Faciliteren van een netwerk tussen ouders

Dit hoofdstuk gaat in op de activiteiten die scholen en kinderopvangorganisaties ondernemen met als doel een netwerk tussen ouders te faciliteren. Allereerst volgt de conclusie, waarin wordt besproken hoe actief scholen en kinderopvangorganisaties zijn en wat het gesignaleerde effect is van georganiseerde activiteiten. In de paragrafen die daarop volgen, komen de activiteiten nader aan bod, opgesplitst per type organisatie.

2.1 Conclusie

De meeste kinderopvangorganisaties en scholen zetten niet doelbewust in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Zij zien dit niet als een primaire taak van de organisatie. Betrokkenheid van ouders bij de kinderopvangorganisatie of school is een thema waar wel veel aandacht voor is; het ontstaan van een netwerk van ouders die ook ondersteuning bij elkaar zoeken en vinden zien de organisaties waar dat aan de orde is, als een positief neveneffect.

Actieve rolinvulling

Een beperkt aantal scholen en kinderopvangorganisaties zet wel actief in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Hierbij gaat het deels om organisaties in een achterstandswijk of om kinderen met een allochtone achtergrond. Deze organisaties worden relatief vaker geconfronteerd met kinderen van 'geïsoleerde' ouders of ouders met een andere culturele achtergrond en/of taalprobleem die daardoor de kinderen minder goed kunnen begeleiden en ondersteunen in o.a. hun schoolloopbaan. Verder betreft het organisaties met een bredere doelstelling dan educatie alleen. Het gaat bijvoorbeeld om een Montessori-instelling, waarbij er sprake is van een speciale visie op de opvoeding van kinderen. Ook Brede Scholen hebben een groter vizier: de school bevindt zich in een samenwerkingsverband met andere partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Soms gaat het creëren van een netwerk verder dan de ouders alleen; zo zet één van de Brede Scholen en overigens ook een BSO, zich wijkbreed in voor contacten met gemeente, woningbouwvereniging of welzijnsorganisaties. Voor één van de basisscholen is de gemeente de spil in het netwerk tussen ouders.

Visie

In vrijwel alle gevallen lijken de activiteiten voor de visie uit te gaan. Activiteiten ontstaan als gevolg van signalen uit een lessituatie, toevallige ontmoetingen, een incident of een spontaan initiatief, en raken - bij succes - ingebed in het activiteitenprogramma. Als gevolg daarvan maakt het na verloop van tijd deel uit van de visie. De ene organisatie is hier verder in dan de andere. Bij de meeste organisaties bestaat er geen visie op het faciliteren van een netwerk tussen ouders, bij een beperkt aantal organisaties is dit een vergevorderd en doelbewust plan. Bij deze laatste groep is het arsenaal aan activiteiten dan ook het grootst, bij de eerste marginaal.

Activiteiten

De activiteiten die de scholen en kinderopvangorganisaties organiseren die actief inzetten op het faciliteren van een netwerk, lopen uiteen van een algemene ouderavond waar ouders met elkaar over opvoedkundige zaken spreken, tot een georganiseerd oudernetwerk. Deze bijeenkomsten zijn specifiek gericht op het met elkaar in contact brengen van ouders, waarbij het initiatief meestal ook bij de ouders ligt. Daarnaast zijn er activiteiten waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen, maar die hoofdzakelijk een ander doel dienen. Dit zijn activiteiten ook worden georganiseerd door scholen en kinderopvangorganisaties die niet doelbewust inzetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Hierbij gaat het dan om algemene ouderavonden, ouderhulp of inloopochtenden. De eerste twee activiteiten zijn voorbeelden van activiteiten die voornamelijk een praktische inslag hebben, zoals informatievoorziening of klusjes die zonder vrijwilligers niet kunnen worden geklaard. De laatste activiteiten zijn voornamelijk gericht op het bevorderen van de betrokkenheid van ouders bij hun kind en/of de organisatie en niet zozeer op het versterken van contacten tussen ouders onderling. Deze scholen en kinderopvangorganisaties signaleren met retrospectieve blik dat ouders deze momenten wel gebruiken om opvoedingswetenswaardigheden uit te wisselen.

Meerwaarde

De scholen en kinderopvangorganisaties die actief inzetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders, zien dat ouders inderdaad steun zoeken bij elkaar. De precieze impact van deze vorm van opvoedondersteuning laat zich moeilijk in kaart brengen, maar het vervult wel een behoefte die klaarblijkelijk bij ouders bestaat. Ook minder actieve scholen en kinderopvangorganisaties realiseren zich desgevraagd dat dergelijke activiteiten wel (heel) waardevol kunnen zijn voor ouders. Met name de wat meer geïsoleerde ouder kan steun ontlenen aan een netwerk tussen ouders. Dit kan betekenen dat zij in de toekomst hier meer op gaan inzetten of dit aspect meer benadrukken bij de activiteiten die zij nu organiseren.

Daarnaast stellen de actieve organisaties dat het faciliteren van een netwerk tussen ouders hen zelf ook iets oplevert. Zo sturen ouders elkaar bij in hun verwachtingen van de school, waardoor de school met minder individuele eisen wordt geconfronteerd, bijvoorbeeld daar waar het gaat om rugzakleerlingen. Daarnaast versterkt een dergelijk netwerk de stakeholdersfunctie van ouders. De ouders zijn meer betrokken bij de school en ontdekken gemeenschappelijke wensen of waarden bij elkaar. Dit levert de school meer inzicht in de kwaliteitsbeoordeling door ouders en daarmee input voor beleidsvorming. Daarnaast zijn ouders gemakkelijker te werven voor bijvoorbeeld de OR of andere schoolactiviteiten.

2.2 Peuterspeelzalen

Peuterspeelzalen (PSZ) zeggen niet direct in te steken op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Toch zijn er activiteiten die een netwerk tussen ouders bevorderen. In deze paragraaf worden deze toegelicht (zie ook tabel 2.1 op de volgende pagina); een uitgebreidere beschrijving is te vinden in de bijlagen.

Zowel PSZ De Aap als PSZ De Bever kent informele momenten, waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen. Als ouders hun kinderen brengen of halen, praten ze met elkaar.

Bij PSZ De Bever¹⁷ is voor het brengen van de kinderen elke dag een kwartier ingeruimd, zodat kinderen in bijzijn van hun ouders kunnen (beginnen met) spelen.

Ook is er een koffiemoment ingeruimd. Bij PSZ De Aap vindt dit alleen plaats op de peuterspeelzalen met Voor- en Vroegschoolse educatie (VVE), na afloop van een inhoudelijke ouderbijeenkomst. Bij PSZ De Bever zijn ouders één vaste ochtend per week welkom om samen met hun kind te spelen. Hierbij probeert de leidster¹⁸ ook meer geïsoleerde ouders te betrekken, maar veelal zijn het dezelfde ouders die spontaan meedoen.

Daarnaast zijn er activiteiten als de Oudercommissie en ouderhulp, waarbij de nadruk ligt op ouderparticipatie en minder op netwerkvorming. Dit geldt ook voor de feestdagen, waarbij ouders samen met hun kind een viering beleven.

Op PSZ De Bever loopt momenteel de Pilot 'Verteltassen'. De verteltassen zijn gericht op het vergroten van de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. In dit project worden ouders gericht uitgenodigd om samen een verteltas voor hun kinderen te maken, waarmee ze vervolgens thuis met hun kinderen aan de slag kunnen. Ook hier probeert De Bever meer geïsoleerde ouders erbij te betrekken en in contact te brengen met andere ouders.

Bij PSZ De Aap werkt men op wijkniveau samen met PIEZO, een stichting gericht op participatie, integratie en educatie. De stichting, voorheen moedercentrum, organiseert activiteiten voor (allochtone) ouders, zoals naaien en borduren. Tegelijk worden de kinderen opgevangen. Dit is het eerste contact met kinderopvang; men wil deze kinderen graag naar een peuterspeelzaal hebben. Dit is een combinatie van integratie en contacten van ouders met toeleiding van kinderen naar opvang. De netwerkvorming vindt dus reeds plaats voor toetreding tot de peuterspeelzaal.

Tabel 2.1 De activiteiten van peuterspeelzalen in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1 ¹⁹	Bijzonderheden	Organisatie
Informeel contacten	Bij ophalen van kinderen praten ouders in de zaal met elkaar	De Aap, De Bever
Ouderbijeenkomst VVE	Uitloop en koffiemoment na inhoudelijke bijeenkomst	De Aap
Koffieochtenden	1 vaste ochtend per week waarbij ouders samen met hun kind kunnen spelen	De Bever
Oudercommissie	Bepaling thema's, klachtenregeling etc.	De Aap
Ouderhulp	Ouderbijeenkomsten waarbij iets gemaakt wordt voor de kinderen of voor de speelzaal, ca. 1x per jaar	De Bever
Feestdagen	Ouders worden uitgenodigd om samen met hun kinderen feesten mee te vieren	De Bever
Pilot verteltassen	Ouders maken een verteltas. Belangrijkste doelstelling: vergroten ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid (zie www.verteltas.nl)	De Bever
Wijkactiviteit PIEZO	Contacten ouders en toeleiding kinderen	De Aap

¹⁷ De namen van de organisaties zijn geanonimiseerd door gefingeerde namen te gebruiken.

¹⁸ Waar 'leidster' staat, worden uiteraard ook leiders bedoeld.

¹⁹ In de tabel zijn alleen activiteiten opgenomen die door de organisatie zijn genoemd. De kans is aanwezig dat bepaalde activiteiten wel door de ene organisatie worden genoemd, maar niet door de andere terwijl ze bij beide plaatsvinden. Wij gaan ervan uit dat als de activiteiten niet genoemd zijn, ze niet relevant zijn in het kader van de besproken rol.

2.3 Dagopvang

Voor de ene dagopvangorganisatie is het onderlinge contact tussen ouders erg belangrijk, bij de ander is het meer een toevallig bijeffect.

Bij kinderdagverblijf (KDV) De Cavia is een beperkt aantal mogelijkheden voor contacten tussen ouders. Bij halen en brengen kunnen ouders elkaar spreken, maar veelal hebben ouders haast.

KDV De Dromedaris zet actiever in op de informele ontmoetingen. Ze fungeren graag als een tweede thuis, zowel voor kinderen als voor de ouders. Ouders mogen te allen tijde inlopen, koffie pakken en meedoen. In praktijk gebeurt het dan ook wel dat ouders met elkaar gezellig kletsen in de keuken, wellicht ook over opvoeding.

Vorig jaar heeft KDV De Cavia een cursus georganiseerd voor ouders over EHBO bij kinderen. Deze cursus is heel goed aangeslagen, er was veel animo voor het onderwerp. Dit had als bijeffect dat er een grote samenkomst van ouders was. KDV De Dromedaris heeft diverse informatieavonden over EHBO of kinderziektes (zie hoofdstuk 2), waar ouders met elkaar over opvoedkundige zaken spreken.

KDV De Dromedaris organiseert meerdere knutselavonden voor ouders per jaar, die (ook) ten doel hebben ouders met elkaar in contact te laten komen. Niet zelden komen hier inderdaad leuke contacten uit voort, aldus De Dromedaris. Ouders kunnen ervaringen uitwisselen en vanuit de leiding worden informele adviezen gegeven. De Dromedaris merkt, gezien de opkomst, dat er steeds meer behoefte komt. Uit een enquête onder ouders blijkt dat die het liefst 4-5 avonden per jaar samenkomen (inclusief informatieavonden, zie hoofdstuk 2).

KDV De Cavia organiseert elk jaar een zomerfeest voor kinderen en ouders. Ouders geven aan erg enthousiast te zijn over dit feest, er is dan ook altijd een grote opkomst. De indruk bestaat dat ouders bij dergelijke informele bijeenkomsten onderling vaak praten over kleine opvoedingszaken.

Verder heeft KDV De Cavia een sterke oudercommissie. Bij elke groep hangt altijd de naam en het telefoonnummer van de betrokken ouder van die groep. Daar wordt veel gebruik van gemaakt; het contact is laagdrempelig te leggen. Ouders gebruiken deze oudercommissie voornamelijk voor praktische zaken en minder voor opvoedkundige onderwerpen.

Tabel 2.2 De activiteiten van dagopvang in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden	Organisatie
Inlooptmogelijkheden	De koffieruimte fungeert soms als een ontmoetingsplek voor ouders	De Dromedaris
Cursus-/informatieavonden	Veel onderlinge contacten tijdens EHBO-cursus	De Cavia
	Veel onderlinge contacten tijdens informatieavonden	De Dromedaris
Oudercommissie	Laagdrempelig	De Cavia
Zomerfeest	Ouders, kinderen en leidsters	De Cavia
Knutselavonden voor ouders	Sinterklaas, kerst en door het jaar heen. Bedoeld om ouders met elkaar in contact te brengen	De Dromedaris

2.4 Buitenschoolse opvang

Buitenschoolse opvang (BSO) De Flamingo faciliteert niet bewust contacten tussen ouders. De kinderen zitten vaak op dezelfde basisschool, de BSO gaat ervan uit dat ouders elkaar wel op het schoolplein zien.

Bij BSO De Flamingo zijn er wel informele contacten bij het ophalen van jongere kinderen, maar de meeste ouders zijn gehaast en nemen hier geen tijd voor. Oudere kinderen mogen ook zelf naar huis; met hun ouders zijn er bijna geen contacten.

BSO De Eekhoorn zet actief op in op het stimuleren van contacten tussen ouders. Het 'wandelingseffect' is voor hen een belangrijke functie van de kinderopvang. Ouders kunnen laagdrempelig met elkaar praten over kinderen en opvoeden, wat ook gebeurt. Om dit actief te ondersteunen hebben sommige locaties bij De Eekhoorn een hal of ruimte waar ouders na het wegbrengen van hun kinderen kunnen zitten en praten; bij andere locaties zou De Eekhoorn dit ook graag zien.

Bij BSO De Flamingo organiseert de oudercommissie weliswaar koffiemiddagen voor ouders, meestal moeders, maar deze faciliteit wordt vrijwel alleen gebruikt door ouders van de kinderen van de dagopvang van De Flamingo.

BSO De Eekhoorn organiseert elk jaar een aantal ouderavonden per groep, waarin ouders vooral op de hoogte worden gebracht hoe het in de groep gaat. Ook hierbij stimuleert BSO De Eekhoorn de ontmoeting van ouders. Zo is bijvoorbeeld een borrel een vast onderdeel van de ouderavond.

De pedagoog van BSO De Eekhoorn geeft aan dat het nog beter zou zijn als er ook actieve bezigheid voor ouders zou worden georganiseerd waarbij dan informeel over opvoeding gesproken kan worden, zoals samen koken. Dat gebeurt nu nog niet.

BSO De Eekhoorn werkt ook op wijkniveau aan het creëren van een netwerk. Zo probeert men weer meer contact te leggen met speeltuinen, welzijn en sportverenigingen. In de BSO is dit het meest succesvol, omdat ze voor veel activiteiten samenwerken met sportverenigingen, of het centrum voor de kunsten. Het verschilt wel per locatie.

Tabel 2.3 De activiteiten van buitenschoolse opvang in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden	Organisatie
Oudercommissie	Organiseert koffiemiddagen voor ouders	De Flamingo
	Niet gericht op ondersteuning ouders, maar op betrekken ouders bij opvang	De Eekhoorn
Informele contacten	Bij ophalen van kinderen praten ouders in de zaal met elkaar	De Flamingo
	Aparte ruimte voor versterken natuurlijke ontmoetingspunt opvang	De Eekhoorn
Ouderavonden	Faciliteren netwerk tussen ouders is hierbij (secundair) doel	De Eekhoorn
Netwerk	Opzetten van contacten met andere instellingen rondom gezin	De Eekhoorn

2.5 Basisscholen

Bij alle drie de basisscholen zijn activiteiten waarbij ouders met elkaar in contact kunnen komen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om activiteiten als de ouderraad (OR) of ouderhulp.

Twee van de drie basisscholen zeggen daarnaast ook actief in te zetten op een netwerk tussen ouders. Beide scholen organiseren koffieochtenden rond een bepaald thema. Bij basisschool De Haas zijn voor ouders van jonge kinderen op de voorschool, inhoudelijke bijeenkomsten met een koffie-uitloop. Daarnaast zijn er activiteiten die hoofdzakelijk zijn bedoeld voor overdracht van kennis (zie volgend hoofdstuk) zoals de cursussen of workshops, die tevens ontmoetingsplekken zijn voor ouders waar veel over opvoeding wordt gesproken.

Bij basisschool De Giraf worden tal van activiteiten georganiseerd waarmee ouders de school in komen. Voor een deel heeft het betrekking op het informeren van ouders (inloopochtenden, informatieochtenden), voor een deel op het laten zien van de resultaten en vorderingen van de leerlingen aan de ouders (bij de brede-schoolactiviteiten, projectweek). De zogenaamde koffieochtend vindt één keer in de zes weken plaats, rond thema's als lezen of bezoek aan de schoolarts. Het primaire doel van De Giraf met deze ochtenden is ouders de school binnen te krijgen en ze met elkaar in contact te brengen. School en thuis worden zo meer een samenwerking, ten dienste van de kinderen.

De Giraf ervaart dat het organiseren van dergelijke netwerken de communicatie tussen De Giraf en ouders bevordert, van beide kanten. Voor ouders wordt de drempel minder hoog om ook voor andere (dagelijkse) gebeurtenissen binnen te lopen. Initiatieven van de school voor gesprekken met ouders, over bijvoorbeeld de plaatsing van een kind in het speciaal onderwijs, worden vergemakkelijkt. De betrokkenheid van de ouders bij de school wordt versterkt, wat bijvoorbeeld blijkt uit een vergroot animo rond de ouderraad (OR).

De derde school, basisschool De IJsvogel, organiseert ook een inloopochtend, maar deze is vooral gericht op het samenspel van ouders met hun kinderen. De IJsvogel zegt niet doelbewust in te zetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Basisschool De IJsvogel is een zeer klein schooltje in een dorp met ca. 1000 inwoners in Friesland. Binnen het dorp kent iedereen elkaar: het netwerk bestaat feitelijk al.

In het verleden is er wel eens een middag 'actief luisteren naar kinderen' georganiseerd voor moeders van drie schooltjes in de omgeving, met als doel de moeders van verschillende dorpen met elkaar in contact te brengen. Uiteindelijk kwamen alleen de actieve moeders van het schooltje waar het werd georganiseerd, de moeders uit de naburige dorpen kwamen niet.

De IJsvogel heeft zelf wel een belangrijke rol in het netwerk. De school bemiddelt soms bij problemen die onderling niet worden uitgesproken, juist omdat ouders elkaar bijv. ook in het verenigingsleven tegenkomen. Verder maakt de school ook deel uit van het dorpsnetwerk. Dit is een netwerk van PSZ, PO's, JGZ, GGD en gemeente, voor 'het wisselen van gedachten over zaken die met de opvoeding van kinderen tot 12 jaar te maken hebben'. Problemen omtrent kinderen kunnen door verschillende deelnemers in dit netwerk worden ingebracht (bijv. ouders, peuterspeelzaalleidster of kleuterjuf); gezamenlijk wordt er dan

naar oplossingen gezocht. Daarnaast worden ook gezamenlijke activiteiten georganiseerd, zoals een voorlichtingsavond.

Daarnaast organiseert De IJsvogel 3 keer per jaar een gezinsdienst. Kinderen helpen een dienst voor te bereiden, het hele gezin komt hier naartoe. Het is als zodanig ook bedoeld ter versterking van de gezinsband. De opkomst wordt steeds minder, secularisatie heeft ook hier ingezet. Door zijn centrale rol in het kleine dorp, maakt de IJsvogel - ook letterlijk - deel uit van de village, wat de noodzaak om er zelf één te organiseren wegneemt.

Ook basisschool De Giraf is actief in ruimere zin, namelijk in de wijk. Zo zijn er overleggen met gemeente, politie, woningbouwvereniging om te bekijken hoe de samenstelling van de wijk evenwichtiger kan zijn en hoe met elkaar allerlei projecten opgezet kunnen worden. Zo wordt de school-taal cursus deels door de woningbouwvereniging gefinancierd.

Tabel 2.4 De activiteiten van basisscholen in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden	Organisatie
Ouderraad, MR (raden of commissies Bestaande uit ouders)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Schoolraad - bestaande uit ouders - presenteert zich op jaarlijkse vergadering, ook als orgaan waar ouders bij problemen terecht kunnen. ▪ Activiteitencommissie die de ouderhulp coördineert, maar ook eigen initiatieven onderneemt. Is heel actief om ouders meer bij school te betrekken 	De IJsvogel
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ouderraad primair opgezet voor organisatie activiteiten, maar het faciliteert zeker ook een netwerk ▪ MR 	De Giraf
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ouderraad ▪ Feesten/feestcommissie 	De Haas
Ouderhulp	Ook zeker bedoeld om ouders binnen de school te halen, om hulp laagdrempelig te maken. Vaders komen in praktijk weinig	De IJsvogel
Koffieochtend	Koffieochtenden groep 1/3 als onderdeel van VVE-programma	De Haas
	1x 6 weken koffieochtenden met thema	De Giraf
Inloopochtend	Op deze ochtend mogen ouders in klas komen om te zien hoe de lessen verlopen.	De IJsvogel
	Aantal keer per jaar mogen (toekomstige) ouders de school bezoeken om te zien hoe het lesgeven er aan toe gaat	De Giraf
Kijkavond	Ouders zijn welkom te komen kijken naar de resultaten van de jaarlijkse projectweek	De Giraf
Algemene Informatieochtend	Ouders krijgen informatie over het volgende schooljaar	De Giraf
Cursus	Veel onderlinge contacten tijdens cursus 'Opvoeden doe je zo'	De Haas
Gezinsdiensten	3x per jaar in samenwerking met kerk, waarin gezin en dan vooral de kinderen centraal staan.	De IJsvogel
Brede-schoolactiviteiten i.s.m. gemeente	Ouders zijn welkom bij de laatste bijeenkomst om resultaten te zien	De Giraf
Dorpsnetwerk	Een netwerk van PSZ, PO's, JGZ, GGD en gemeente, voor 'het wisselen van gedachten over zaken die met de opvoeding van kinderen tot 12 jaar te maken hebben'. Voor zorg en activiteiten.	De IJsvogel
Wijknetwerk	Contact met gemeenten/woningbouw etc. over de wijk	De Giraf

2.6 Middelbare scholen

Drie van de vier middelbare scholen zetten niet specifiek in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Zowel De Jaguar, De Kameleon als De Mol organiseren ouderavonden, die vooral zijn bedoeld voor algemene informatievoorziening. Dat ouders elkaar op deze avonden leren kennen, wordt wel als een welkom bijproduct gezien. Ook ouders zien dit als zodanig. Dit geldt ook voor de cursussen die De Jaguar voor ouders organiseert, zoals bijvoorbeeld computercursussen.

De Libel ziet voor zichzelf zeker een rol in het faciliteren van contacten tussen ouders. Ze hebben hiervoor twee belangrijke netwerken: het OuderNetwerk en sinds enkele jaren ook het netwerk van ouders van leerlingen met een rugzak. Via contactouders per klas worden op De Libel regelmatig bijeenkomsten voor ouders georganiseerd rond een thema dat ouders zelf aandragen en meestal in aanwezigheid van de klassenmentor. Met name in het eerste en tweede leerjaar worden deze bijeenkomsten regelmatig gehouden, gemiddeld ongeveer drie keer per jaar, per klas. Middelbare school De Libel stelt de locatie beschikbaar en de mentor kan desgevraagd deelnemen aan de bijeenkomst. Zo nodig kan een deskundige worden ingeschakeld (zie ook volgend hoofdstuk). Voorbeelden van thema's die aan de orde komen zijn pestgedrag, drugs, alcohol, etc. De contactouders vormen met elkaar het OuderNetwerk van de school. Het OuderNetwerk heeft een bestuur dat ongeveer vijf keer per jaar overleg voert met de directie.

Voor de ouders van rugzakleerlingen is twee jaar geleden op De Libel een vergelijkbaar netwerk opgericht, eigenlijk in eerste instantie om onvrede van ouders te bespreken en zo mogelijk weg te nemen. Er was volgens de schoolleiding enige onvrede over de mogelijkheden die de school voor deze leerlingen kon bieden. Het netwerk is volgens hen een goed overlegplatform en heeft veel 'kou uit de lucht' gehaald.

De Libel ziet verschillende doelen en voordelen aan deze netwerken en bijeenkomsten:

- De school krijgt input van ouders over onderwerpen die ook bij hen aan de orde zijn en waar zij beleid op (kunnen) maken.
- De school heeft soms te maken met ouders die een geheel andere mening hebben. Tijdens de bijeenkomsten kunnen zij hun ei kwijt, maar wordt vaak ook wel, bijvoorbeeld door andere ouders, duidelijk gemaakt dat niet alles mogelijk is.
- De school ziet de bijeenkomsten als kwaliteitsthermometer. Duidelijk wordt wat er leeft en hoe de school door ouders beoordeeld wordt. Ze zijn daarmee in contact met de belangrijkste 'stakeholders' van de school.

Een ouder geeft aan dat het OuderNetwerk voor ouders zeer nuttig is, voor een deel doordat de school nu meer inspeelt op hun wensen, maar zeker ook omdat zij dit als opvoedondersteuning ervaren. Hierbij gaat het om het uitwisselen van opvoedingservaringen met andere ouders, over zaken als zakgeld, mobiele telefoon of in het donker over straat gaan.

Tabel 2.5 De activiteiten van middelbare scholen in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden	Organisatie
Algemene ouderavonden	Voor 1 ^e & 2 ^e klas, gericht op schoolspecifieke onderwerpen, pedagogische thema's worden door ouders wel naar voren gebracht	De Mol
	Bij begin van het schooljaar, informatie	De Libel
	Elk jaar een avond voor alle ouders, per klas	De Kameleon
	Klassen-ouderavond: netwerk faciliteren is niet het hoofddoel	De Jaguar
Activiteiten voor Ouders	Computercursussen etc. (wel in schoolgids, niet bekend)	De Jaguar
Oudernetwerken	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Per klas: 2 contactouders per klas organiseren op initiatief van ouders, zo vaak ze wensen, een ouderavond, waarvoor meestal de mentor wordt uitgenodigd. Er is een bestuur van het oudernetwerk. ▪ Voor ouders rugzakleerlingen	De Libel

3 Overdracht van pedagogische kennis

In dit hoofdstuk komt aan de orde in hoeverre scholen en kinderopvangorganisaties de overdracht van pedagogische kennis tot hun taak rekenen. Het hoofdstuk begint met de conclusie, vervolgens wordt ingegaan op de specifieke activiteiten in het kader van de overdracht van pedagogische kennis die de verschillende typen organisaties initiëren.

3.1 Conclusie

Vrijwel alle kinderopvangorganisaties en scholen organiseren activiteiten of momenten waarbij pedagogische kennis wordt overgedragen. De mate waarin scholen en kinderopvangorganisaties actief inzetten op overdracht van pedagogische kennis, hangt voor een groot deel af van de leeftijd van de kinderen, de achtergrond van de kinderen en de intensiteit van het contact met kinderen én ouders.

Actieve rolinvulling

Hoe jonger de kinderen, hoe meer aandacht er is voor overdracht van pedagogische kennis. Peuterspeelzalen en dagopvang zien over het algemeen hierin een rol voor zichzelf weggelegd. Buitenschoolse opvang in zekere zin ook, alhoewel de tijd dat men de kinderen ziet kort is en soms hier ook de veronderstelling leeft dat de basisschool de overdracht van pedagogische kennis verzorgt. Dit is een veronderstelling die overigens ook bij ouders lijkt te leven. Basisscholen zetten inderdaad over het algemeen sterk in op de overdracht van pedagogische kennis. Voor middelbare scholen is opvoeding veelal alleen aan de orde als het het lesgeven belemmerd. Hierbij kiezen ze er veelal voor om binnen de school bij te sturen, dus richting de leerling zelf, en alleen met ouders te contacten bij ernstige problemen.

Organisaties die te maken hebben met kinderen met bijv. een allochtone achtergrond of armoede thuis, zijn op dit vlak actiever. Deze organisaties worden ook meer geconfronteerd met problemen en hebben in die zin ook meer noodzaak tot het oplossen ervan. Daarnaast zijn organisaties met een pedagogisch uitgangspunt - zoals Montessori - actiever in het versterken van pedagogische informatie.

Bij de organisaties die actiever inzetten op de overdracht van pedagogische kennis, is meestal sprake van een sterk netwerk (zie vorig hoofdstuk). Deze twee rollen zijn in die zin vaak verbonden en elkaar versterkend. Als er een netwerk tussen en met ouders bestaat, is het gemakkelijker pedagogische informatie over te dragen; het organiseren van activiteiten die gericht zijn op de overdracht van pedagogische informatie, versterkt het netwerk. Dit geldt in het bijzonder voor cursussen waarbij ouders gericht met elkaar over opvoeding praten. Deze cursussen zijn alleen terug te vinden bij organisaties die actief inzetten op de overdracht van pedagogische informatie én een sterk netwerk tussen ouders hebben.

Visie en activiteiten

De meeste organisaties dragen zelf (beperkt) pedagogische informatie over, alhoewel hier soms huivering voor bestaat. Zo voelen leidsters van peuterspeelzalen en dagopvang zich niet altijd capabel om de ouders bij te sturen. Hier zijn verschillende oplossingen voor bedacht: zo worden bij één peuterspeelzaal de leidsters speciaal getraind, zodat zij opvoedkundige gesprekken met ouders kunnen voeren. Bij een dagopvang krijgen de leidsters ondersteuning van een pedagoog, die hier speciaal voor in dienst komt. Bij een tweetal organisaties zijn deze pedagogen ook laagdrempelig beschikbaar voor ouders tijdens een inloopspreekuur. Daarnaast zetten sommige organisaties (beperkte) pedagogische informatie in hun nieuwsbrief of op hun website. Sommige organisaties hebben folders over opvoedkundige thema's als slapen, eten of driftbuien. Het verstrekken van dergelijke folders wordt maar zeer beperkt gedaan, terwijl het laagdrempelig manier van opvoedondersteuning is en er blijkaar wel behoefte aan bestaat: de folders moeten regelmatig worden aangevuld.

Vrijwel alle kinderopvangorganisaties en scholen organiseren ouderavonden rond een pedagogisch thema, zoals cyberpesten of alcohol- en drugspreventie. In slechts een beperkt aantal gevallen vloeit dit voort uit een duidelijke visie, vaak gaat het om een vrijblijvende service. Soms is het initiatief extern genomen, door bijv. de GGD. De opkomst op deze avonden is soms zeer beperkt, wat incidenteel leidt tot het afschaffen ervan. Scholen en kinderopvangorganisaties waar een sterk netwerk met én tussen de ouders bestaat, kennen wel een grote opkomst. Hier kunnen diverse redenen aan ten grondslag liggen: ouders nodigen elkaar uit, de drempel is lager en ouders (h)erkennen de organisatie sterker als een orgaan voor opvoedingsondersteuning.

Meerwaarde

Dit geldt in het algemeen: scholen en kinderopvangorganisaties die actief pedagogische kennis overdragen, merken dat zij ook vaker door ouders benaderd worden met opvoedkundige vragen. Ook dit is een zichzelf versterkend fenomeen.

3.2 Peuterspeelzalen

Beide peuterspeelzalen (PSZ) zien zichzelf als medeopvoeder en willen daar ook als zodanig op inzetten.

Echter PSZ De Aap stelt dat pedagogische ondersteuning in de praktijk lastig is. De leidsters van De Aap hebben weliswaar een opleiding gericht op kinderopvang genoten, maar achten deze niet toereikend voor het verstrekken van adviezen aan ouders. Wel doen de leidsters observaties van kinderen over hun welbevinden, schrijven een kinderverslag en bespreken dit met ouders. Voor zover er overdracht van opvoedingsvraagstukken bij PSZ De Aap plaatsvindt, gaat dit informeel bij het ophalen van kinderen.

Bij PSZ De Bever zijn alle leidsters getraind op niveau 2 van de Triple P-methode (Positief Pedagogisch Programma), geïnitieerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Dit betekent dat ze geprofessionaliseerd zijn in het voeren van voorlichtingsgesprekken met ouders die specifieke vragen hebben over het gedrag en de ontwikkeling van hun kind. De leidsters van PSZ De Bever hebben hierbij ook de beschikking over schriftelijke informatie in de vorm van een folder.

In praktijk betekent dit dat de leidsters van PSZ De Bever gevraagd en ongevraagd advies geven aan ouders. Hierbij proberen ze zo veel mogelijk aan te sluiten bij de ouders zelf en advies op maat te geven. Het gaat hierbij om ondersteuning, niet om hulpverlening. Daar waar ouders meer steun nodig hebben, verwijzen ze door naar externe hulpverleners die op een hoger niveau getraind zijn (zie ook hoofdstuk 4). De leidsters van PSZ De Bever merken dat ouders nu zelf ook gemakkelijker om advies vragen.

Daarnaast organiseren beide peuterspeelzalen ouderavonden rondom opvoedkundige thema's. Bij PSZ De Aap zijn deze ouderavonden rondom thema's georganiseerd als voeding, zindelijkheid of kindermishandeling. De thema's worden bepaald in overleg met de oudercommissie. Echter, deze avonden worden slecht bezocht. Bij peuterspeelzalen van De Aap met VVE-subsidie zijn er maandelijkse ouderbijeenkomsten waar over ontwikkeling van het kind in relatie tot een nieuw thema gesproken wordt. Bij PSZ De Bever wordt ongeveer een keer per jaar een ouderavond rond een pedagogisch thema georganiseerd, zoals verkeer, EHBO of voorlezen. Hiervoor wordt een externe deskundige uitgenodigd, bijv. iemand van het consultatiebureau of de bibliotheek.

Tot slot heeft PSZ De Aap ook een blad voor ouders, waarin men graag meer pedagogische stukken zou willen plaatsen. Momenteel bestaat daar de capaciteit niet voor bij PSZ De Aap.

Tabel 3.1 De activiteiten van peuterspeelzalen in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden	Organisatie
Regulier contact (overdracht, 10 min. gesprekken, op afspraak)	De leidsters schrijven kindverslag voor ouders Alle leidsters zijn getraind op niveau 2 van de Triple P-methode (www.triplep-nederland.nl). Dit betekent dat ze voorlichtingsgesprekken voeren in het kader van opvoedondersteuning, aangevuld met schriftelijke informatie.	De Aap De Bever
Themabijeenkomst	Weinig animo voor Bijv. verkeer, angst, voorlezen. Er wordt een externe deskundige uitgenodigd, bijv. iemand van het consultatiebureau of de bibliotheek.	De Aap De Bever
Nieuwsblad	Heel beperkte opvoedingsadviezen	De Aap

3.3 Dagopvang

De beide dagopvangorganisaties hebben een afwijkende visie op opvoedingsondersteuning. KDV De Cavia stelt zich vooral aan de zijlijn op en waakt ervoor om taken van ouders over te nemen. KDV De Dromedaris ziet zichzelf als medeopvoeder, die graag op opvoedkundig gebied een samenwerking met ouders aangaat.

Beide dagopvangorganisaties noemen de informele overdrachten als belangrijkste momenten waarop de leidsters met ouders over opvoeding kunnen praten. KDV De Cavia noemt hiervoor diverse vaste gespreksmomenten, zoals het kennismakingsgesprek, het evaluatiemoment en het eindgesprek. Bij KDV De Dromedaris maken de leidsters steeds meer mee dat ouders met opvoedkundige vragen naar hen toekomen. De leidsters zijn weliswaar

pedagogisch geschoold, maar tot een bepaald niveau. Zij voelen zich daarom soms niet capabel om vragen van ouders te beantwoorden. Omdat KDV De Dromedaris wil oppassen met 'onkundige adviezen', komt er begin 2009 een pedagoog in dienst ter ondersteuning van de leidsters. De pedagoog gaat twee ochtenden per week een inloopspreekuur organiseren voor leidsters én ouders.

De pedagoog van KDV De Dromedaris zal ook informatieavonden gaan organiseren rond thema's als 'mijn kind wil niet eten' of 'omgaan met driftbuien'. Het idee is dat dergelijke avonden laagdrempelig zijn, maar de daadwerkelijke opkomst is nog even afwachten. Momenteel zijn er ook informatieavonden georganiseerd door de ontwikkelingspsychologe die in dienst is van KDV De Dromedaris. Ook is er een avond over EHBO of over kinderziektes, die wordt gegeven door de leidsters zelf. Ze merken dat als ze ouders over kinderziektes informeren, er meer begrip is op het moment dat een kind bij ziekte wordt geweerd op de groep.

Bij KDV De Cavia was er voorheen jaarlijks een informatieavond/ouderavond en waren er themabijeenkomsten over zindelijkheid en opvoeding. Hier kwamen heel weinig ouders, waaraan waarschijnlijk meerdere redenen ten grondslag liggen. Een ouder geeft aan weinig tijd te hebben, maar ook geen behoefte aan pedagogische informatieoverdracht via de dagopvang te hebben omdat de eigen sociale contacten toereikend zijn. KDV De Cavia heeft de informatieavonden omgezet in korte gesprekken met leidsters waar ouders alleen over hun eigen kind spreken. Hier is wel veel belangstelling voor; ouders blijken volgens het KDV toch meer individualistisch ingesteld.

Tot slot komt de oudercommissie van KDV De Cavia elke drie maanden met een nieuwsbrief, maar hier staat weinig over opvoeding in. KDV De Cavia zelf stuurt af en toe nieuwsbrieven mee met de facturen; dit komt niet echt aan. De overdracht en ondersteuning aan ouders gaat bij deze dagopvangorganisatie dus steeds meer één-op-één van leidster naar ouder.

Tabel 3.2 De activiteiten van dagopvang in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden	Organisatie
Regulier contact (o.a. 10- min.-gesprek)	Leidster met ouder over ontwikkeling kind	De Cavia
Themabijeenkomsten	Is net afgeschaft vanwege slechte opkomst Rond een pedagogisch thema, geleid door ontwikkelingspsychologe of pedagoge (per jan. 09). Ook een aparte avond over EHBO of kinderziektes gegeven door leidster zelf.	De Cavia De Dromedaris
Nieuwsbrieven	Vanuit oudercommissie en De Cavia; werkt niet	De Cavia
Pedagogisch spreekuur	2 ochtenden per week inloopspreekuur voor leidsters en ouders per jan. 2009	De Dromedaris

3.4 Buitenschoolse opvang

Ook de beide buitenschoolse opvangorganisaties verschillen sterk wat betreft hun visie op opvoedondersteuning. BSO De Flamingo vindt dat ze geen formele taak heeft in pedagogische ondersteuning aan ouders. De kinderen zijn daarvoor te kort aanwezig, BSO De Flamingo vindt het dan ook meer een taak voor de school. BSO De Eekhoorn voelt zich wel medeopvoeder en ziet een belangrijke rol voor zichzelf in het overdragen van pedagogische kennis aan ouders. Overigens lijkt dit sterker te gelden voor de KDV-afdeling van De Eekhoorn en in mindere mate voor het BSO-gedeelte. De pedagogisch medewerkers van BSO De Eekhoorn menen dat ouders in achterstandswijken veel behoefte hebben aan ondersteuning en hulp bij het opvoeden. De dagelijkse ontmoetingen met ouders zien zij als belangrijkste moment voor overdracht van pedagogische kennis.

Bij BSO De Flamingo worden de kinderen regelmatig geobserveerd door leidsters en soms door de pedagoog. In lichte gevallen wordt er een oudergesprek gehouden en een handlingsplan afgesproken zodat de ouders hun kind op dezelfde wijze corrigeren als de leidster op de opvang.

BSO De Eekhoorn pakt dit op een vergelijkbare wijze aan. De pedagogisch geschoolde leidsters maken tweemaal per jaar een verslag over het welbevinden van elk kind, op basis van hun observaties. Op basis daarvan voeren ze individuele oudergesprekken, die van 10 minuten tot een uur kunnen duren. Hierbij gaat het ook vaak over het gedrag van de kinderen. Deze gesprekken zijn soms lastig, met name als de opvoedingsvisie van ouders en BSO verschilt. Deze verschillen worden reeds in het intakegesprek in kaart gebracht, waarin de verwachtingen van ouders en de BSO op elkaar kunnen worden afgestemd. Overigens hebben ouders met kinderen in de KDV-leeftijd veel meer belangstelling voor de individuele oudergesprekken dan ouders met een kind in de BSO-leeftijd. Achterliggende redenen hiervoor kunnen zijn dat ouders hun kind beter kennen en dat de school een deel van de opvoeding overneemt.

Beide BSO's organiseren thematische bijeenkomsten voor ouders. Bij BSO De Flamingo worden deze voorbereid door de pedagogen. Onlangs zijn bijvoorbeeld twee avonden gehouden over 'ruimte en grenzen in de opvoeding' en 'financiële opvoeding'. Hoewel dit onderwerpen zijn die spelen onder ouders, was de opkomst beperkt. Ouders zien volgens de manager de BSO niet zo in de rol van kennisoverdracht. Dit is overigens ook een verschil met de KDV-afdeling van De Eekhoorn. De Eekhoorn vindt zelf niet dat het tot zijn taak behoort om dergelijke bijeenkomsten te organiseren, maar vindt het wel belangrijk, en voor ouders kan het van nut zijn.

De thema-avonden van BSO De Eekhoorn vinden soms op groepsniveau plaats, soms voor alle ouders. De onderwerpen variëren van speelgoed, huilen, kinderboeken, tot straffen en belonen. De opkomst verschilt per groep en per onderwerp. Ook hier is de opkomst in de BSO beperkt, in de KDV juist heel hoog.

De pedagoog van BSO De Eekhoorn geeft op sommige locaties een opvoedcursus aan ouders, als die daar behoefte aan hebben. Dit behoort niet tot het standaardaanbod van de BSO De Eekhoorn. Het initiatief ontstaat vaak spontaan op een ouderavond, als de peda-

goog vertelt over de training die ze aan leidsters geeft en ouders daar met belangstelling op reageren. De laatste cursus voor ouders bestond uit acht avondbijeenkomsten.

De BSO De Flamingo geeft elke drie maanden een nieuwsbrief uit met veel informatie voor ouders, met zeer af en toe een stukje over opvoeding. BSO Flamingo kan niet goed inschatten of ouders dit op prijs stellen.

Tabel 3.3 De activiteiten van buitenschoolse opvang in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden	Organisatie
Themabijeenkomst	Voorbereid door pedagoog; weinig animo voor	De Flamingo
	-	De Eekhoorn
Nieuwsbrief	Heel beperkte opvoedingadviezen	De Flamingo
Advies pedagogen	Observatie en communicatie met ouders	De Flamingo
Regulier contact (overdracht, oudergesprek)	Tijdens oudergesprek opstellen handelingsplan. Pm's spreken ouders informeel en dragen hierbij ook pedagogische kennis over	De Flamingo
	Oudergesprekken, Intakegesprek	De Eekhoorn
Cursus	Training op maat	De Eekhoorn

3.5 Basisscholen

Alle drie de basisscholen zien zichzelf als medeopvoeder van de kinderen en zetten sterk in op het overdragen van pedagogische kennis. Voor een deel bestaat dit uit het overdragen van kennis in informele situaties, voor een deel uit activiteiten met professionals. Dit eerste zien alle scholen min of meer als hun natuurlijke taak, het tweede is voor een deel 'een service' aan de ouders.

Zowel basisschool De Haas als basisschool De IJsvogel geeft aan dat leraren voor en na schooltijd een kwartier aanwezig zijn, zodat zij kunnen worden aangesproken door ouders. Bij De IJsvogel staat dit ook in de schoolgids vermeld, zodat ouders hiervan op de hoogte zijn. Bij basisschool De Haas staan de leraren op het schoolplein. Dit levert veel contacten met de ouders op. De scholen merken dat hierdoor ouders gemakkelijker om advies vragen, als gevolg van verdwijnend taboe en groeiend vertrouwen in de school.

De scholen De Giraf en De Haas organiseren diverse cursussen. Zo start basisschool De Giraf dit jaar met een cursus 'school-taal'. Deze cursus leert ouders wat zich in de school afspeelt, wat er van ouders wordt verwacht, wat de bedoeling is van bijvoorbeeld 10-minutengesprekken, welke vragen je als ouders kunt stellen etc. De cursus is gericht op taal en gedrag. Het idee is dat ouders na de cursus makkelijker de school in lopen en beter in staat zijn hun kinderen te volgen en te begeleiden. Daardoor staan ze ook meer in de maatschappij. Deze cursus organiseert de school samen met het volwassenenonderwijs.

Vorig jaar heeft basisschool De Giraf de cursus 'Opvoeden Zo' georganiseerd, samen met de GGZ. De aanleiding om deze cursus te geven zijn de signalen en behoeften van ouders zelf. Het doel is het overdragen van kennis. Echter, de cursus faciliteert ook een netwerk van ouders (zie hoofdstuk 2). Er zijn in de cursus veel vertrouwelijkheden uitgewisseld.

Ouders hebben deze bijeenkomsten zeer gewaardeerd en meldden bij de evaluatie dat ze er vrienden aan hebben overgehouden en stelden zelfs voor over andere onderwerpen in de groep verder te praten. Ook basisschool De Haas organiseert deze cursus, maar dan in samenwerking met het ROC. De cursus bestond uit tien bijeenkomsten op school waarbij rekening wordt gehouden met de schooltijden van de kinderen. Doordat het op school is, is het laagdrempelig. De docenten spreken ouders van hun leerlingen ook persoonlijk aan om hier naartoe te gaan. Verder zijn er op basisschool De Haas workshops waarbij ouders ideeën uitwisselen; ouders hebben daar grote behoefte aan.

De IJsvogel organiseert verder zelf geen cursussen, maar 'wijst ouders wel de weg'. Zo zijn er folders beschikbaar van Cedin - een centrum voor educatieve dienstverlening - over cursussen als 'Kind en Echtscheiding' of 'Weerbaarheid'. Ook wijst De IJsvogel in zijn nieuwsbrief ouders op het inloopsprek uur, dat in de buurt verzorgd wordt door de JGZ i.s.m. Kraam-/Thuiszorg. Ouders kunnen hier maandelijks zonder afspraak terecht met allerlei vragen, o.a. over opvoeding.

Bij de ingang van basisschool De IJsvogel liggen folders; deze zijn grotendeels ook beschikbaar via de website van de school. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om 'Kinderen en TV' of 'Slaapproblemen'. Met een zekere regelmaat komen er nieuwe folders, aan de hand van tips van de schoolarts.

Aan het begin van het schooljaar organiseert basisschool De IJsvogel informatieavonden, waarbij wordt ingegaan op hoe de school met sociale patronen omgaat. Hierbij gaat het bijv. om een bespreking van het pestprotocol. De opkomst op deze avonden is niet zo groot. De ouders waarvan je graag hebt dat ze komen, bereik je niet, aldus de directeur.

Op basisschool De Haas is er, in samenwerking met GGD, een project dat Vreedzame school heet. Dit is een - inmiddels landelijke - methode die is ontwikkeld door de schoolbegeleidingsdienst Utrecht. Het is een sociaal-emotioneel voorlichtingsprogramma. Alle klassen op De Haas doen mee, waarbij ze bijvoorbeeld conflicten naspelen in verschillende rollen. Hierdoor leren ze goed omgaan met elkaar; de methode wordt ook op het schoolplein gebruikt bij ruzies. Dit project is meer gericht op de leerlingen zelf, maar wellicht dat ouders er via de kinderen ook iets van opsteken. Er is ook een discussieavond met stellingen over dit project voor de ouders.

Basisschool De Giraf heeft een spel-o-theek opgezet omdat sommige kinderen weinig speelgoed hebben door cultuurverschillen of geldgebrek. De school heeft daaraan een instructie gekoppeld om ouders ook de mogelijkheden en (educatieve) doelen van het speelgoed mee te geven.

Basisschool De IJsvogel heeft dit jaar deelgenomen aan het 'Nationaal Schoolontbijt'. De kinderen kregen een uitgebreid ontbijt op school en een les over goede voeding. Voor de ouders was er een brief van de GGD waarin het belang van een goed ontbijt werd onderstreept.

Tabel 3.4 De activiteiten van basisscholen in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden	Organisatie
Reguliere contacten (oa 10-min.-gesprek)	De Haas: Leidster met ouder over ontwikkeling kind; informeel. Voor VVE ook bij spelinloop.	De Haas
Themabijeenkomst	Voor hele school, hoge opkomst van moeder en vaders. Daarnaast ook bijeenkomsten in het kader van de Vreedzame school. Voor de VVE speciale bijeenkomsten.	De Haas
	Bijv. over sociale patronen, pestprotocol, pleinspel	De IJsvogel
Cursussen	I.s.m. GGZ Cursus 'Opvoeden Zo', cursus 'Omgaan met pubers', cursus 'School-taal'.	De Giraf
	Cursus 'Opvoeden Zo'.	De Haas
Folders over opvoeding	Folders verstrekt door GGD over opvoeding op website en bij ingang van de school. Aanvulling adhv tips schoolarts.	De IJsvogel
Inloopspreekuur	Maandelijks inloopspreekuur verzorgd door verpleegkundige, pedagoog en kraamverzorgende voor vragen over voeding, opvoeden en ontwikkeling van kinderen 0-8 jaar.	De IJsvogel
Mentorproject	Een mentor begeleidt ouders bij het maken van schoolkeuze VO (tolkt, gaat mee naar open dagen etc.)	De Giraf
Opzet van spel-otheek en instructie	Ouders kunnen speelgoed lenen en krijgen ook instructie over doel, mogelijkheden en gebruik van het speelgoed	De Giraf
Nationaal Schoolontbijt	Incl. nieuwsbrief met achtergrond voor ouders	De IJsvogel

3.6 Middelbare scholen

Drie van de vier middelbare scholen (De Jaguar, De Kameleon en De Mol) beperken zich wat betreft pedagogiek tot schoolproblemen. Opvoeding is voor veel scholen alleen aan de orde als het het lesgeven belemmert. Hierbij kiezen ze er veelal voor om binnen de school bij te sturen, dus richting de leerling zelf. Daar waar het gaat om ernstigere schoolproblemen die voortvloeien uit problematische thuissituaties, grijpen scholen wel in (zie hoofdstuk 4). Ten eerste hebben ze de veronderstelling dat de meeste kinderen al opgevoed zijn en dat er geen noodzaak meer voor is, ten tweede zien middelbare scholen een duidelijke taakscheiding: de ouders zijn voor de opvoeding, de scholen voor didactiek.

De Montessorischool De Libel is hier een uitzondering op. Vanuit het gedachtegoed van de Montessoripedagogiek en -didactiek is contact met de ouders erg belangrijk. Zij vinden het dan ook belangrijk om met de ouders op één lijn te zitten wat opvoeding betreft. De ouders blijven wel de eindverantwoordelijke; ook de Montessorischool waakt ervoor om 'het beter te willen weten dat ouders'.

Alle scholen hebben ervaring met thema-avonden rond een opvoedingsthema. Middelbare school De Jaguar is vorig jaar gestart met thema-avonden, bijv. over hersenontwikkeling van pubers of over cyberpesten. De opkomst is meestal goed.

Middelbare scholen De Mol en De Kameleon hebben minder goede ervaringen. De Kameleon is wel eens opengesteld voor de GGD die een informatieavond 'Omgaan met pubers' zou geven. Er kwamen slechts een paar ouders opdagen, "juist diegenen die dat niet nodig hebben". De onderwijsdirecteur van middelbare school De Mol heeft ook het idee dat het effect van dergelijke avonden beperkt is. Op De Mol zijn er een aantal keer informatieavonden georganiseerd over cyberpesten of alcohol- en drugspreventie door de GGD.

De directeur van De Kameleon geeft als reden voor de beperkte opkomst dat de school opereert in een hechte omgeving. Er is een sterke sociale controle, waardoor ouders geen behoefte aan dit soort informatieavonden hebben. Volgens een ouder van De Mol lijken ouders tegenwoordig minder geïnteresseerd, maar misschien komt het doordat ouders het druk hebben en prioriteiten stellen. Dit jaar wordt er vanwege het beperkte effect geen informatieavond op De Mol georganiseerd.

Bij middelbare school De Libel ligt het initiatief voor dergelijke avonden bij de ouders, niet bij de school zelf. De contactouders per klas (OuderNetwerk, zie ook hoofdstuk 2) organiseren regelmatig bijeenkomsten, meestal in aanwezigheid van de klassenmentor, rond een thema dat ouders zelf aandragen. Met name in het eerste en tweede leerjaar worden deze bijeenkomsten regelmatig gehouden, gemiddeld ongeveer drie keer per jaar, per klas. Soms wordt hierbij een deskundige ingeschakeld. Voorbeelden van thema's die aan de orde komen zijn pestgedrag, drugs, alcohol, etc. De opkomst is groot, meestal 150-200 mensen per jaar. Ouders vinden de bijeenkomsten leuk en informatief, maar geven ook aan dat de informatie ook zelf op te zoeken is.

De Kameleon informeert ouders regelmatig per brief over schoolzaken en zoekt daarbij soms de verbinding met de opvoeding thuis. Een voorbeeld daarvan is een pestproject, waarbij de school ouders verzocht om ook thuis aandacht aan het onderwerp te besteden.

Bij De Jaguar was er in het verleden een project vanuit de gemeente voor opvoedingsondersteuning vanuit school. Daarmee wilde De Jaguar maatwerk geven aan ouders met specifieke problemen. De schoolmaatschappelijk werker kon toen extra uren gericht aan ouders besteden, bijvoorbeeld hen uitnodigen en vragen beantwoorden over omgaan met pubers, gezag of heel praktische problemen. Het project loopt niet meer, maar de extra uren zijn nu overgenomen door de school, als uitbreiding van het algemeen schoolmaatschappelijk werk. Docenten maken daar ook steeds vaker gebruik van en dragen ouders voor.

De gemeente is nu bezig met het instellen van oudercontactpersonen op elke VO-school, voor 1 à 2 dagen per week. Die contactpersonen moeten verbinding gaan leggen met groepen allochtone ouders. Daar is nu lastig contact mee te krijgen, net als met hun kinderen. Nu is er vaak pas contact als het 'te laat' is, namelijk als er problemen zijn op school. Door de ouderbetrokkenheid te vergroten, hoopt De Jaguar dit voor te zijn. Het doel hiervan is voor De Jaguar schoolgericht en niet opvoedingsgericht. Oftewel: het voorkomen van schoolproblemen, niet zozeer van thuisproblemen.

Tabel 3.5 De activiteiten van middelbare scholen in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden	Organisatie
Nieuwsbrieven	Vooraf gericht op informeren over "schoolse" zaken, maar ook opvoedingscomponent.	De Kameleon
Themabijeenkomst	Vijf keer per jaar zijn er overlegvergaderingen tussen oudernetwerk en directie. Het tweede deel van de overlegvergaderingen wordt besteed aan een pedagogisch thema. Daarnaast is er één keer per jaar een schoolbrede bijeenkomst aan de hand van een pedagogisch thema met een deskundige.	De Libel
	Over bijv. thema's als cyberpesten, alcohol- en drugs.	De Mol
	Over bijv. thema's als cyberpesten of hersenontwikkeling van pubers. Opkomst is meestal goed.	De Jaguar
Oudernetwerk	Overdracht via oudernetwerk per klas of oudernetwerk rugzak-leerlingen	De Libel

4 Directe preventie en interventie

In dit hoofdstuk staat beschreven hoe scholen en kinderopvangorganisaties zichzelf zien in de rol van directe preventie en interventie. Het hoofdstuk begint met de conclusie en wordt gevolgd door paragrafen met daarin beschrijvingen van de activiteiten per type organisatie.

4.1 Conclusie

Alle kinderopvangorganisaties en scholen beschouwen directe preventie en interventie als hun taak, ook die organisaties die zich heel terughoudend opstellen in opvoedondersteuning. Dit heeft in zekere mate iets paradoxaals, immers deze rol is - ook letterlijk - de meest ingrijpende rol van opvoedondersteuning.

Visie

De achterliggende reden is dat in de Wet op de Jeugdzorg is opgenomen dat scholen en kinderopvangorganisaties een signaleringsfunctie hebben, onder verantwoordelijkheid van de gemeente²⁰. Dit maakt dat scholen en kinderopvangorganisaties hun taak serieus nemen en zich gerechtvaardigd voelen in te grijpen. Ook de ernst van de situaties draagt hieraan bij. De veiligheid en het welzijn van het kind zijn duidelijk in gevaar; dit maakt ingrijpen ook ethisch essentieel.

Bij alle scholen en kinderopvangorganisaties liggen uitgebreide protocolboeken klaar voor verschillende ernstige situaties waarbij ingrijpen is vereist, zoals bijvoorbeeld kindermishandeling. Veel scholen en een aantal kinderopvangorganisaties kennen een Zorg- en Adviesteam, waar zowel een preventieve als een interveniërende werking van uitgaat.

Preventieve werking rol 1 en 2

De activiteiten die vallen onder rol 1 (het faciliteren van een netwerk, zie paragraaf 1) en rol 2 (het overdragen van pedagogische kennis, zie paragraaf 2), zijn ook preventief te noemen, in ieder geval wat betreft de kleinere opvoedproblemen. De meeste scholen en kinderopvangorganisaties die actief inzetten op deze rollen, kenmerken deze taken ook als preventief. Deze kinderopvangorganisaties en scholen hebben het idee dat door hun actieve inzet op het faciliteren van een netwerk tussen ouders en het verstrekken van pedagogische kennis, de noodzaak tot ingrijpen (in het kader van rol 3) niet zelden wordt weggenomen. Voor zover ingrijpen toch niet wordt voorkomen, maakt het bestaande contact met de ouders de interventie in ieder geval gemakkelijker doordat het bespreekbaar is. Enerzijds doordat de organisatie bekend is met de ouders en de thuissituatie, anderzijds doordat ouders de organisatie eerder zien als medeopvoeder die goedwillend is ten opzichte van hun kind.

---

²⁰ Wet op de Jeugdzorg, artikel 30, lid2b '.....de inzet van algemene voorzieningen bij het vroegtijdig signaleren van problemen.....'.

4.2 Peuterspeelzalen

Bij peuterspeelzaal De Aap hebben alle leidsters trainingen gehad om afwijkende situaties te herkennen. Leidsters kunnen bij afwijkend gedrag en bij vermoedens overleggen met de pedagogische staf, die ook hun eigen observaties doen. De clustercoördinator of locatiemanager van PSZ De Aap is verantwoordelijk voor het zorgnetwerk.

Bij PSZ De Aap is tegenwoordig meer aandacht voor afwijkende situaties dan vroeger, vanwege de culturele achtergrond van allochtone kinderen. PSZ De Aap belt nu bijvoorbeeld sneller als een kind een tijd niet op de peuterspeelzaal is verschenen. Hierbij werken ze direct samen met consultatiebureaus, die beter in staat zijn ouders op te roepen in geval van twijfel.

Bij PSZ De Bever zijn alle leidsters getraind op niveau 2 van de Triple P-methode (zie hoofdstuk 3), waardoor zij ouders zo nodig kunnen bijsturen. Bij opvoedingsvraagstukken of -problemen waar zij zelf onvoldoende kennis voor hebben, kunnen zij ouders doorsturen naar externe hulpverleners. Deze hanteren ook de Triple P-methode, zodat ouders niet met nog een nieuwe methode te maken krijgen. Verder is er een zorgmap, met daarin alle protocollen en procedures voor de verschillende hulpsituaties. Hierin is ook het ZAT en zijn werkwijze beschreven.

Tabel 4.1 Activiteiten van peuterspeelzalen in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden	Organisatie
Observatie	Alle leidsters hebben trainingen gehad	De Aap
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Door leidsters, getraind op niveau 2 TripleP. Doorverwijzen waar nodig. ▪ Logopedist: 2x per jaar bij VVE-speelzalen en 1x per jaar bij de VVE-light-speelzalen. Apart spreekuur voor leidsters.	De Bever
Protocollen	Signalering problematiek en evt. meldingen kindermishandeling, AKA etc.	De Aap
	Na overleg team, ouders en pedagoog	De Bever
ZAT	Afstemming	De Aap
	-	De Bever

4.3 Dagopvang

Binnen KDV De Cavia worden kinderen geobserveerd door leidsters en die observaties worden besproken met het team. KDV De Cavia heeft contact met de eigen arts in geval van twijfel over een kind. De ervaring van KDV De Cavia is dat ouders niet altijd openstaan voor suggesties van de leidsters; dit is wel eens lastig. De leidsters hebben meestal een SPW-opleiding en zijn niet erg getraind in het voeren van moeilijke communicatie met ouders over dergelijke problematiek. KDV De Cavia biedt daarom diverse cursussen en trainingen voor leidsters aan en ze worden altijd ondersteund door een leidinggevende.

De insteek van KDV De Dromedaris is om problemen vroegtijdig eruit te filteren. De extra tijdsinvestering maakt dat heel veel problemen met een sisser aflopen. Door inzetten op preventie (ook in het kader van rol 1 en rol 2, zie resp. hoofdstuk 2 en 3) is interventie vaak niet nodig.

KDV De Dromedaris heeft een ontwikkelingspsycholoog in dienst, die regelmatig observaties in de groepen doet. Deze observaties worden met de leidsters en ouders geëvalueerd en waar nodig wordt een traject in gang gezet. De pedagoog die per januari 2009 in dienst komt, gaat meedraaien in de groep. Op deze manier kunnen problemen worden gesignaleerd, maar kan de pedagoog ook gerichte - en praktische - adviezen geven aan de leidsters.

Zo nodig stuurt KDV De Cavia kinderen door naar logopedie of een andere externe deskundige. Dit gebeurt altijd pas na overleg met de ouders. In ernstige gevallen, bijvoorbeeld twijfel over autisme van een jong kind, verwijzen ze ouders door naar het consultatiebureau of VTO-team.

Bij KDV De Dromedaris is er een protocollenmap voor ernstiger problemen. Waar nodig kan ook contact worden gelegd met een logopedist, een particulier pedagoog of Stichting MEE. Deze laatste twee zullen naar verwachting van KDV De Dromedaris minder vaak nodig zijn nu er een eigen pedagoog in dienst komt. Ook KDV De Dromedaris overlegt altijd eerst uitgebreid met de ouders, voordat een externe instantie wordt ingeschakeld. Het idee is dat ouders op deze manier kunnen worden gestimuleerd zelf actie te ondernemen, een kans die je hen volgens KDV De Dromedaris altijd moet gunnen.

Tabel 4.2 De activiteiten van dagopvang in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden	
Observaties	Door leidsters. Communicatie met ouders lastig	De Cavia
	Ontwikkelingspsycholoog in dienst. Observaties in de groep, evaluaties met ouders en waar nodig wordt een traject in gang gezet	De Dromedaris
	Pedagoog per jan. 09 is dienst. Gaat meedraaien in de groep, ook voor observaties	De Dromedaris
Protocollenmap	Mbt kindermishandeling e.d.	De Dromedaris
Externe instanties	Consultatiebureau niet altijd adequaat; momentopname	De Cavia
	Logopedist, particulier pedagoog of Stichting MEE.	De Dromedaris

4.4 Buitenschoolse opvang

De pedagogisch medewerkers van BSO De Eekhoorn zijn geschoold en deskundig en zien de kinderen de hele dag. Daarom vinden ze het absoluut tot hun taak behoren om problemen te signaleren; die kunnen bij het kind zitten of thuis. Als een kind zich niet prettig voelt of als er problemen zijn, wordt dat eerst besproken door de leidsters van de groep. Als die er niet uitkomen, overleggen ze met de pedagoog. Die kan dan eventueel een gesprek met de ouders aangaan. Dat kan ook vanuit de ouders zelf komen. Sommige ouders vinden het fijn om zo'n gesprek te voeren, zij zoeken steun en erkenning van hun probleem. Voor andere ouders is het bedreigend en lastig. In veel gesprekken speelt de taalbarrière een rol. De vraag die voorligt in dat gesprek is vooral wat de organisatie kan doen zodat het kind beter tot zijn recht komt; de organisatie is geen hulpverlener voor ouders. De ouders blijven verantwoordelijk voor het kind. De organisatie kan ondersteunen, adviseren en aangeven. Daar houdt het voor BSO De Eekhoorn in principe op. De leidsters van BSO De Eekhoorn geven aan dat ze graag thuisbezoeken zouden afleggen om een beter beeld van en contact met thuis te hebben. Dit is echter niet gebruikelijk in de BSO. Wellicht kan deze informatie ook via beter contact met school worden verkregen.

Alleen als er vermoedens zijn dat het in het gezin echt fout gaat, legt BSO De Eekhoorn contact met AMK of Jeugdzorg (via de ouders). In het intakegesprek wordt ook gevraagd of het gezin eerder hulp heeft gehad (bijv. van jeugdzorg). Dat is in de praktijk geen gemakkelijke vraag om te stellen. Leidsters gaan wel het gesprek met ouders aan over onderwerpen als hygiëne of de tandarts. Dat zijn relatief makkelijke en veilige onderwerpen.

Bij BSO De Flamingo is het traject vergelijkbaar. Alle leidsters kennen de procedures rond kindermishandeling en andere problematiek. Als zij problemen signaleren wordt dit besproken in het team en daarna met de pedagoog die ook gaat observeren. Daarna gaat de pedagogisch medewerker met de ouders spreken en eventueel wordt men doorverwezen. Dit komt in de praktijk heel weinig voor. Over het algemeen zijn het redelijk opgevoede kinderen uit gewone gezinnen.

Tabel 4.3 De activiteiten van buitenschoolse opvang in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden	Organisatie
Observaties	-	De Eekhoorn
	Door pedagogen bij afwijkend gedrag	De Flamingo
Oudergesprekken		De Eekhoorn
Externe instanties	Na overleg team, ouders en pedagoog: signalering problematiek en evt. meldingen kindermishandeling, AKA etc.	De Flamingo

4.5 Basisscholen

Elke basisschool heeft een zeer uitgebreid arsenaal aan middelen om in te grijpen als problemen zich voordoen één hiervan is huisbezoek.

Basisschool De IJsvogel noemt als eerste middel de dialoog met de ouders. Doordat de meeste ouders bekend zijn binnen de school, is dit contact gemakkelijk gelegd. Zo nodig wordt er een huisbezoek afgelegd. Sowieso worden alle 'nieuwe' gezinnen aan het begin van het jaar eenmaal bezocht.

De leerkrachten van basisschool De Haas proberen elk gezin minimaal eenmaal per jaar te bezoeken. Alle kinderen in groep 1/3 worden thuis bezocht plus alle kinderen met problemen. De Haas vindt het goed om de context te kennen, er is meer privacy en kinderen zijn thuis heel anders dan op school. Indien er gedragsproblemen zijn, sluit De Haas een contract met de ouders waarin het afgesproken traject beschreven staat dat gaat worden gevolgd. Ouders en kind dienen zich hieraan te houden, anders volgen er bepaalde maatregelen, eventueel zelfs verwijdering van school.

Basisschool De Giraf denkt er op dit moment over na om (weer) standaard bij alle leerlingen een of meerdere keren in de schoolloopbaan op huisbezoek te gaan. Op dit momenten legt De Giraf huisbezoeken af bij ouders waarvan de kinderen deelnemen aan de huiswerkprojecten of bij gezinnen waarvan ze vermoeden dat er iets aan de hand is. Voorheen werd elk jaar standaard een huisbezoek afgelegd, maar een aantal jaar geleden is De Giraf hiermee gestopt, omdat de veiligheid in de wijk het niet meer toeliet dat leerkrachten alleen op pad gingen. Basisschool De Giraf ziet het zeker als haar taak om de thuissituatie van kinderen in ogenschouw te nemen, zeker als er probleemsituaties worden gesignaleerd. Een huisbezoek levert in de ogen van De Giraf veel informatie op en is vaak het ontbrekende stukje in de puzzel om het beeld van een leerling compleet te krijgen.

De drie basisscholen kennen ook diverse interne trajecten om problemen te signaleren en waar mogelijk op te lossen.

Vroeger had basisschool De Haas een eigen zorgteam, nu heeft men tijdelijk twee interne begeleiders van de SBD (schoolbegeleidingsdienst) en een vacature. De interne begeleiders werken ieder een dag in de week. Ze zijn verantwoordelijk voor de leerlingenzorg, na- en bijscholing van het team, gestalte geven aan de onderwijsvisie en het uitzetten van lijnen met betrekking tot de pedagogische en didactische aanpak binnen de school. De interne begeleiders verzorgen observaties in de klas, geven feedback aan de leerkrachten en zitten bij gesprekken met ouders. Als er een kind is met gedragsproblemen wordt het doorverwezen naar de IB'er, die het zorgnetwerk beheert.

Basisschool De Haas heeft daarnaast een VIP-project, dat bedoeld is voor kleuters met gedragsproblemen of een sociale achterstand waardoor opvoedingsondersteuning nodig is. Deze kinderen gaan daar één dag per week met hun moeder naar toe.

Tot slot heeft De Haas een eigen godsdienstleraar naar wie ook kinderen worden verwezen bij onderlinge conflicten. Door aan te sluiten bij de visie vanuit de Islam probeert men normen en waarden te versterken. Basisschool De Haas noemt de godsdienstleraar het geweten van de school; kinderen worden daar heengestuurd voor een preek en naar de directeur voor straf.

In de schoolgids van basisschool De IJsvogel staat een uitgebreid leerlingvolgsysteem beschreven, met verschillende stadia van ingrijpen. Dit bestaat bijvoorbeeld uit het inschakelen van een intern begeleider of schoolmaatschappelijk werker, waarbij ook gezinsbegeleiding ingezet kan worden. Bij ernstiger problemen worden externe instanties ingeschakeld, maar altijd in overleg met de ouders.

Als basisschool De Giraf vermoedt dat er in een gezin sprake is van kindermishandeling wordt dat gemeld, en ook wordt in een gesprek doorgegeven aan de ouders dat er een melding zal plaatsvinden. De school merkt dat, hoe moeilijk dergelijke gesprekken ook zijn, zij door alle activiteiten die ze met en voor ouders onderneemt ook vertrouwen heeft gecreëerd en heeft laten zien dat zij zich inzet in het belang van het kind. Dat maakt acceptatie voor ouders makkelijker.

Tabel 4.4 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden	Organisatie
Huisbezoeken	Bij deelnemers aan het huiswerkproject en bij misstanden	De Giraf
	Minimaal 1x per jaar	De Haas
	Voor nieuwe gezinnen en bij zorgen tav de ontwikkeling van het kind	De IJsvogel
Signalering	Diverse signalerings-/hulpverleningstrajecten	De Giraf
	Intern begeleider	De Haas
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerlingvolgsysteem. Uitgebreid beschreven in de schoolgids. Maandelijks een leerlingzorgvergadering ▪ Intern begeleider 	De IJsvogel
Interne ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VIP-project: opvoedingsondersteuning kleuters ▪ Godsdienstleraar: bij conflicten, normen en waarden vanuit islam 	De Haas
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kinderen met een (taal)achterstand kunnen in een schakelklas. Met de ouders wordt een contract afgesloten ▪ Huiswerkproject. Kinderen kunnen deelnemen aan een huiswerkproject 	De Giraf
	Schoolmaatschappelijk werk: indien noodzakelijk vindt er gezinsbegeleiding plaats	De IJsvogel
	Externe instanties	Diverse signalerings-/hulpverleningstrajecten o.a. meldingen kindermishandeling
	Doorverwijzingen door intern begeleider	De Haas
	O.a. GGD, Sedin, Compas, chr. org. 'In de Bres'. Voordat de school een externe instantie bij een probleem betreft, vindt een overleg met ouders plaats.	De IJsvogel

4.6 Middelbare scholen

Op alle middelbare scholen vervult de mentor de spilfunctie bij het signaleren van problemen en het oplossen ervan.

Op middelbare school De Jaguar bezoekt de mentor het eerste jaar leerling en ouders thuis, voor het schooljaar begint. Als er problemen zijn met een leerling, ook in de thuissituatie, dan gaat alles via de mentor. Die kan ouders uitnodigen om eens te komen praten. Ouders komen dan eigenlijk altijd. Zo was er bijvoorbeeld onlangs een leerling die veel te laat kwam, met zijn moeder is afgesproken dat ze nu ook gaat opstaan met haar zoon. Dat blijkt te helpen. De mentor let gedurende het schooljaar op het gedrag van een leerling en krijgt een overzicht van andere docenten. Er is wekelijks een mentorenoverleg om problemen met leerlingen te bespreken.

De mentoren op middelbare school De Kameleon hebben meestal goed contact met ouders. De directeur verklaart dit vanuit de kleinschaligheid van de school, het opendeurbeleid, het vaste team en de huisbezoeken. De mentoren brengen in de 1^e klas een huisbezoek om de drempel tussen thuis en school te verlagen. Ouders en docenten blijken elkaar daarna makkelijker op te zoeken of te bellen. Als er problemen met een leerling zijn, neemt de mentor zo snel mogelijk contact op met de ouders. De directeur verwacht ook van mentoren dat ze actief ouders erbij betrekken, voordat ouders zelf de school bellen. Dat zijn meestal heel positieve gesprekken, omdat beide partijen het kind het beste gunnen. "Helpen gaat makkelijker met de thuissituatie samen". Hierbij gaat het vooral om schoolproblemen; De Kameleon is terughoudend in het oplossen van problemen thuis. Bij ernstige situaties mengt de school zich er soms wel in, bijv. opmerken dat een kind lijdt onder een scheiding. Maar dat ligt best moeilijk volgens De Kameleon. In het verleden had de school eens het vermoeden dat een kind thuis werd mishandeld en men heeft daarvoor contact opgenomen met de huisarts. Een uur later stond een kwade vader op de stoep: waar de school zich mee bemoeide. De school zal dit dus niet snel meer doen, aldus de directeur.

Middelbare school De Mol ziet voor zichzelf de taak om in te grijpen als er dingen misgaan of dreigen mis te gaan. Aanwijzingen hiervoor liggen in onderwijskundige zaken, bijvoorbeeld spijbelgedrag of lage cijfers. Dit is veelal ook de invalshoek die de school kiest om ouders aan te spreken. De school informeert ouders via haar website over de resultaten van hun kind, waaronder cijfers en absentie. Dit systeem kan voor ouders een signaalfunctie zijn als er iets mis dreigt te gaan met hun kind. Het gevaar bestaat dat het initiatief hiermee (gedeeltelijk) wordt verlegd naar de ouders en de school zich daarmee minder verantwoordelijk voelt. Het systeem is te kort in werking om effect te bemerken.

Daarnaast zijn er intern diverse ondersteuningsmogelijkheden en kent elke school een Zorg- en Adviesteam met zorgmogelijkheden buiten de school.

Bij de Jaguar is er een zorgteam, met schoolmaatschappelijk werker, counselor en de remedial teacher. De Kameleon heeft een counselor, vertrouwenspersoon, waar leerlingen vooral hun hart kunnen luchten en die eventueel kan doorverwijzen naar hulp (bv. RIAGG). De counselor is er voor de leerling en onderneemt pas iets als de leerling daar om vraagt. Leerlingen worden ook nooit gedwongen om daar naartoe te gaan.

Middelbare school De Libel ziet voor zichzelf een belangrijke rol bij preventie en interventie. De reguliere taken, zoals een ZAT, worden in het kader van deze rol uitgevoerd.

Bij De Mol bestaat voor allochtone leerlingen en hun ouders de mogelijkheid voor speciale begeleiding. Deze begeleiding heeft betrekking op "problemen die op enigerlei wijze in verband staan met school(werk)". Ook hier is het uitgangspunt dus onderwijskundig, en niet direct opvoedkundig. De school heeft verder de gebruikelijke middelen tot haar beschikking als er ingegrepen dient te worden, zoals een Zorg- en Adviesteam (ZAT). Verder besteedt De Mol relatief veel aandacht aan het communiceren van deze middelen, zowel onder docenten (zorgwijzer, studiedag) als onder ouders en leerlingen (zorgkaart).

Tabel 4.5 De activiteiten van middelbare scholen in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden	Organisatie
Huisbezoek	Eerste jaar bezoekt de mentor leerling en ouders thuis, voor het schooljaar begint.	De Jaguar
	In 1 ^e klas legt mentor huisbezoek af om leerlingen en ouders beter te leren kennen en contact makkelijker te maken.	De Kameleon
Signalering	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mentorenoverleg: problemen bij leerlingen worden besproken ▪ Zorgteam: Ondersteunt mentoren 	De Jaguar
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mentor & Vertrouwenspersoon. Eerste aanspreekpunt bij vragen of problemen ▪ Schoolarts (GGD): Alle 2^e-jaars krijgen schriftelijke oproep ▪ Zorgkaart. Verspreid onder leerlingen en ouders, staan de te bewandelen wegen in. Vooral onderwijskundige zorgen, zoals dyslexie ▪ Zorgwijzer. Vgl. zorgkaart, maar dan voor docenten ▪ Website met inlogscherms ouders. Ouders kunnen bijv. cijfers inzien en monitoren hoe vaak hun kind absent is. Spijbelgedrag kan zo eerder aan het licht komen. Initiatief wel vanuit ouders 	De Mol
	Counselor: Gericht op leerling, kan wel algemene problemen bespreken	De Kameleon
Interne ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Schoolpsycholoog ▪ Switchmedewerker. De switchmedewerker wordt door de gemeente gefinancierd en ondersteunt risicovolle schoolwisselaars. 	De Libel
	Begeleiding allochtone leerlingen: Gerichte begeleiding voor leerlingen en ouders van allochtone afkomst. Over problemen die op enigerlei wijze in verband staan met school(werk)	De Mol
ZAT	-	De Jaguar
	-	De Libel
	-	De Mol

Bijlage 1 Casebeschrijvingen

In deze bijlage volgen de casebeschrijvingen per organisatie. Deze zijn geanonimiseerd op de volgende manier:

Nr	Gefingeerde naam	Organisatie	Denominatie	Bijzonderheid	Grootte	Provincie	Locatie
1	De Aap	Peuterspeelzaal	nvt	nvt	groot	Zuid-Holland	stad
2	De Bever	Peuterspeelzaal	nvt	nvt	groot	Zuid-Holland	stad
3	De Cavia	KDV	nvt	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
4	De Dromedaris	KDV	nvt	nvt	klein	Utrecht	stad
5	De Eekhoorn	BSO	nvt	nvt	groot	Utrecht	stad
6	De Flamingo	BSO	nvt	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
7	De Giraf	Basisschool	prot. chr	Brede school	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
8	De Haas	Basisschool	islamitisch	Brede school i.o.	gemiddeld	Utrecht	stad
9	De IJsvogel	Basisschool	prot. chr.	nvt	zeer klein	Friesland	dorp
10	De Jaguar	Middelbare school	prot.chr	nvt	gemiddeld	Zuid-Holland	stad
11	De Kameleon	Middelbare school	prot. chr.	nvt	klein	Zuid-Holland	dorp
12	De Libel	Middelbare school	alg. bijzonder	Montessori	groot	Noord-Holland	stad
13	De Mol	Middelbare school	openbaar	nvt	groot	Utrecht	stad

Casebeschrijving PSZ De Aap

Type organisatie: peuterspeelzalen

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: groot

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: Beleidsmedewerker

Typering organisatie

Openbare peuterspeelzalen, vve peuterspeelzalen

Er vallen in deze stad vijf peuterspeelzalen onder De Aap

Situatieschets en pedagogisch beleid

De Aap is een koepelorganisatie voor opvang van kinderen van 0-13 jaar in deze regio; dagopvang, peuterspeelzalen, bso, gastouderbureaus etc. De Aap heeft een centrale pedagogische visie : 'Open houding opent deuren' . De vier pedagogische basis onderdelen hiervan zijn, analoog aan ontwikkelingsfase van kinderen;

- *Fundament;* veiligheid en vertrouwen
- *Kind;* ontdekken en ontwikkelen
- *Gemeenschap;* samen spelen, samen leren; we zijn niet alleen op de wereld
- *Waarden;* ruimte en respect voor elkaar

In de werkwijze staan wederom vier begrippen centraal; dialoog, ontwikkelinggericht, speelruimte en respectvolle zorg. De Aap heeft een afdeling pedagogische zaken die ondersteuning biedt in de vorm van trainingen, praktijkbezoek en begeleiding bij ped. hulpvragen. Jaarlijks wordt er getoetst hoe er met ped. werkplan wordt gewerkt.

De speelzalen die onder De Aap vallen, delen de pedagogische visie maar werken soms met andere methoden. Een aantal van de speelzalen werkt met de piramide methode waar betrokkenheid van ouders groot is, een ander deel niet. In deze case zijn beide soorten peuterspeelzalen meegenomen.

Piramide methode

Piramide is een educatieve methode van de Citogroep (Instituut voor Toetsontwikkeling). In het kader van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) werken veel peuterspeelzalen met deze methode. Piramide is een educatieve en pedagogische methode voor alle kinderen van 2 tot 7 jaar, maar het is in het bijzonder geschikt voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. Zoals dat het geval kan zijn met allochtone kinderen of kinderen in een achterstandssituatie. Het programma richt zich op acht gebieden die een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van een kind, uiteenlopend van denk- en taalontwikkeling tot creatieve en persoonlijkheidsontwikkeling. De Piramide methode start op de peuterspeelzaal en loopt door in de kleutergroepen 1 en 2 van de basisschool.

Piramide biedt verschillende mogelijkheden om ouders te betrekken bij het leven van hun kind op school.

Ouders krijgen informatie over hun kind en over de opvoeding thuis.

Ouders krijgen informatie via ouderbijeenkomsten en thema's

Spelinloop: de ouders spelen mee met hun kind in de groep aan het begin van de dag.

Ouderweek: de ouders werken een week lang met hun kind mee in de groep.

Bij ieder project krijgen ouders spelletjes en werkjes mee naar huis en vergroot daarmee de leertijd van de kinderen. Indien nodig krijgen zij informatie of instructie mee in de eigen taal van de ouders.

Algemene visie op opvoedingsondersteuning

Het pedagogisch beleid is voor alle vestigingen gelijk; men wil en voelt zich medeopvoeder. Ze zijn dit ook duidelijk als een van hun taken en doen er ook al van alles aan. Of het in praktijk ook al zo werkt is een ander verhaal. Pedagogische ondersteuning is in praktijk best lastig. Zowel op KDV als peuterspeelzaal zijn de leidsters de schakel met de ouders. Veel leidsters voelen zich geen medeopvoeder “we vangen alleen maar op”. De pedagogisch medewerkers hebben in hun opleiding SPW geleerd om zich te richten op verzorging van kinderen en minder op de ontwikkeling. Ze voelen zichzelf vaak niet ‘deskundig’. Ook de ouders voelen niet de behoefte om opvoeding met leidsters te delen; ze willen geen bemoeienis, opvoeding is privé zaak; iedereen is individueel geworden. Bij een peuterspeelzaal is betrokkenheid van ouders groter dan bij KDV; ouders hebben meer tijd omdat ze niet of in deeltijd werken, bij KDV/BSO hebben ouders altijd haast.

Eenmaal per jaar houden leidsters 10 minuten gesprek met ouders over de ontwikkeling en welbevinden van hun kind. Heel veel ouders van kinderen ouder dan 1 jaar, komen niet opdagen. “Als het goed gaat met kind, vinden ze het niet goed. Als het niet goed gaat met kind, willen ze dat niet weten”

Rol 1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

Dit gebeurt niet op alle peuterspeelzalen. Op de peuterspeelzalen met VVE subsidie zijn er vaste maandelijkse ouderbijeenkomsten:

- inloopmoment waar ouders spelen met hun kinderen
- gesprek ouder met leidster over thema van komende vier weken + materiaal
- uitloopmoment met koffie en contact tussen de ouders.

Ze willen wel meer contact momenten tussen ouders plannen in de toekomst maar dit wordt niet echt gevoeld als een taak van een peuterspeelzaal. Ouders hebben informeel contact met elkaar bij halen en brengen; meer tijd dan bij KDV/BSO

Op wijkniveau werkt men samen met PIEZO, een stichting gericht op participatie, integratie en educatie. Een stichting, voorheen moedercentrum, die activiteiten organiseert voor (allochtone) ouders; naaien, borduren. Tegelijk worden de kinderen opgevangen. Dit is eerste contact met kinderopvang; men wil deze kinderen graag naar peuterspeelzaal hebben. Dit is een combinatie van integratie en contacten van ouders met toeleiding van kinderen naar opvang

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ouderbijeenkomst VVE ouders	Uitloop en koffiemoment na inhoudelijke bijeenkomst
Informeel contacten	Bij ophalen van kinderen praten ouders in de zaal met elkaar
Wijkactiviteit PIEZO	Contacten ouders en toeleiding kinderen
Oudercommissie	Bepaling thema's, klachtenregeling etc

Rol 2 Overdracht van pedagogische kennis

De leidsters doen observaties van kinderen over hun welbevinden, schrijven een kinderverslag en bespreken dit met ouders. De Aap heeft ook een blad voor ouders maar hier staan niet echt pedagogische stukken in; dat zouden ze wel willen maar hebben momenteel de capaciteit niet voor. Er zijn ouderavonden met thema's als voeding, zindelijkheid, kindermishandeling. De thema's worden bepaald in overleg met oudercommissie.

Echter, deze avonden worden slecht bezocht. De meeste overdracht op gebied van opvoedingsvragen gaat informeel bij ophalen van kinderen. Bij peuterspeelzalen met VVE subsidie zijn er maandelijkse ouderbijeenkomsten waar over ontwikkeling van kind in relatie tot nieuw thema gesproken wordt.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Thematische ouderavond	weinig animo voor
Nieuwsblad	heel beperkte opvoedingadviezen
Observatie leidsters	schrijven kindverslag voor ouders
10 min. gesprek	ontwikkeling kind bespreken
Dagelijkse overdracht	Pm's spreken ouders informeel en dragen hierbij ook pedagogische kennis over

Rol 3 Directe preventie en interventie

De wettelijke protocollen worden gevolgd; alle leiders hebben trainingen gehad. Men is nu alerter dan vroeger, er zit ook een culturele component aan. Er wordt nu ook snel gebeld als een kind langer niet op de peuterspeelzaal komt. Om ouders niet weg te jagen als je te dicht op hun huid zit, werken ze direct samen met consultatiebureaus die beter in staat zijn ouders op te roepen in geval van twijfel.

Zowel leidsters als, na overleg, pedagogische staf observeren bij afwijkend gedrag en vermoedens. De cluster coördinator of locatiemanager zijn verantwoordelijk voor het zorg netwerk.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Observatie door leidsters	Bij afwijkend gedrag
signalering problematiek en evt. meldingen kindermishandeling, AKA etc.	Na overleg team, ouders en pedagoog
ZAT team	Afstemming

Toekomstvisie

In de toekomst zal er nog meer ondersteuning van ouders nodig zijn. Vroeger kwamen de kinderen alleen spelen. Nu is men onderdeel van een keten en gaat men kind overdragen aan basisschool. Men wil ook gaan participeren in Centra voor Jeugd en Gezin. Het is de vraag of ouders meer behoefte hebben aan ondersteuning of dat er tegenwoordig veel meer wordt aangeboden. Er zijn op gebied van peuterspeelzalen wel meer ouders met weinig contactpunten.

Casebeschrijving PSZ De Bever

Type organisatie: Peuterspeelzalen

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: groot

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersoon: pedagogisch medewerker/leidster op een VVE-peuterpeelzaal

Typering organisatie

PSZ De Bever heeft in totaal 28 peuterspeelzalen en peutercentra: 23 in de stad en 5 verdeeld over drie dorpen. Samen hadden deze speelzalen in 2007 een gemiddelde capaciteit van iets meer dan 1.500 peuterplaatsen, waarbij 1 peuterplaats staat voor 2 dagdelen per week bezoek aan de peuterspeelzaal. De Bever heeft reguliere speelzalen, antroposofische speelzalen en speelzalen die zich op voor- en vroegschoolse educatie (VVE) richten. Het aandeel allochtone kinderen is groot, zeker bij de VVE-peuterspeelzalen. Landelijk gezien, rekent De Bever zich tot de grotere peuterspeelzaalorganisaties.

Algemene visie op opvoedondersteuning

De verantwoordelijkheid voor de opvoeding ligt bij de ouders, De Bever neemt een deel van opvoedondersteuning op zich. De Bever ziet zich als medeopvoeder, in ieder geval in die aspecten die met de ontwikkeling van het kind te maken hebben.

De drie kerntaken die De Bever voor zichzelf heeft geformuleerd zijn:

- Ontwikkelingsstimulering: het stimuleren van een algehele brede ontwikkeling van alle kinderen
- Het volgen van kinderen en signaleren van eventuele problemen
- Het vormgeven van een doorgaande ontwikkelingslijn. Niet alleen op het niveau van het individuele kind (overdracht en doorverwijzen), maar ook op het niveau van voorzieningen, met andere woorden: samenwerken met andere organisaties.

De peuterspeelzaal lijkt opvoedondersteuning als haar natuurlijke taak te beschouwen, als rol in het verlengde van de kerntaken. Uit een tevredenheidsonderzoek van De Bever blijkt dat ouders hun kind naar de PSZ te brengen, niet zozeer om te kunnen werken, maar dat pedagogische en educatieve doelen hierbij een grotere rol spelen. Hieruit blijkt dat ouders ook pedagogische verwachtingen hebben van de PSZ, wat het onderwerp meer bespreekbaar maakt.

De Bever zet breed in op overleg met de ouders, dit blijkt ook uit de pedagogische visie. Eén van de 6 speerpunten van De Bever is 'Samen met ouders', waarbij het overleg met de ouders centraal staat. Dit blijkt ook uit de activiteiten die De Bever onderneemt en de methodieken die ze hanteren.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

Het faciliteren van een netwerk tussen ouders is wel heel belangrijk, maar niet de directe insteek van de peuterspeelzaal. Hier is sprake van een zekere contradictie: de peuterspeelzaal lijkt zich niet gerealiseerd te hebben dat dit een mogelijke richting voor opvoedondersteuning is, maar tegelijkertijd zijn er wel allerlei activiteiten die ouders met elkaar in contact brengen. De contactpersoon benoemde de positieve effecten van deze activiteiten, ouders gebruiken deze momenten om met elkaar over opvoeding te spreken en er komen ook blijvende contacten uit voort. Zeker voor mensen met een beperkt sociaal netwerk is dit fijn, zo schat de contactpersoon in. In die zin leek het gesprek voor de peuterspeelzaal zelf een eye-opener te zijn, was hier eerder niet direct aandacht voor. Deze activiteiten zijn eigenlijk vooral bedoeld om ouders bij het spel van hun kind te betrekken.

Elke dag is er een inloopkwartier, waarin ouders hun kinderen brengen. Op maandagmorgen is de koffieochtend, het is dan de bedoeling dat de ouders blijven om met hun kind te spelen. Vaak zie je hier wel dezelfde ouders. Dit geldt ook voor de bijeenkomsten waar ouders iets maken voor de kinderen of de speelzaal.

De verteltassen zijn gericht op het vergroten van de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Hiervoor worden ouders gericht uitgenodigd om samen een verteltas voor hun kinderen te maken, waarmee ze vervolgens thuis met hun kinderen aan de slag kunnen. De peuterspeelzaal probeert ook met name de wat meer geïsoleerde ouders hierbij te betrekken.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ouderhulp	Ouderbijeenkomsten waarbij iets gemaakt wordt voor de kinderen of de speelzaal, ca. 1x per jaar
Koffieochtenden	1 vaste ochtend per week waarbij ouders samen met hun kind kunnen spelen
Pilot verteltassen	Ouders maken een verteltas. Belangrijkste doelstelling: vergroten ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid (zie www.verteltas.nl)
Feestdagen	Ouders worden uitgenodigd om samen met hun kinderen feesten mee te vieren

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De peuterspeelzaal is actief op het gebied van de overdracht van pedagogische kennis. Ca. 1x per jaar wordt er een ouderavond rond een pedagogisch thema georganiseerd, zoals verkeer, EHBO of voorlezen. Hiervoor wordt een externe deskundige uitgenodigd, bv. iemand van het consultatiebureau of de bibliotheek.

Daarnaast zijn alle leidster getraind op niveau 2 van de Triple P-methode (Positief Pedagogisch Programma), geïnitieerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Dit betekent dat ze geprofessionaliseerd zijn in het voeren van voorlichtingsgesprekken. Zoals op de website van Triple P (www.triplep-nederland.nl) staat: *De voorlichtingsgesprekken zijn bedoeld voor ouders die specifieke vragen hebben over het gedrag en de ontwikkeling van hun kind, bijvoorbeeld problemen met zindelijkheid of naar bed gaan. De ondersteuning bestaat uit een kort persoonlijk of telefonisch advies (een of twee gesprekken van tien minuten), aangevuld met schriftelijke informatie in de vorm van een folder. Ook bestaat er de mogelijkheid van een groepsgericht aanbod in de vorm van lezingen.*

In praktijk betekent dit dat de leidster gevraagd en ongevraagd advies geven aan ouders. Hierbij proberen ze zoveel mogelijk aan te sluiten bij de ouders zelf en advies op maat te geven. Het gaat hierbij om ondersteuning, niet om hulpverlening. Daar waar ouders meer steun nodig hebben, verwijzen ze door naar externe hulpverleners die op een hoger niveau getraind zijn. De leidsters merken dat ouders nu zelf ook gemakkelijker om advies vragen.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Ouderavond rondom een pedagogisch thema	Bijv. verkeer, angst, EHBO, voorlezen. Er wordt een externe deskundige uitgenodigd, bv. iemand van het consultatiebureau of de bibliotheek.
Oudergesprekken - bij halen en brengen, 10-min gesprekken of op afspraak.	Alle leidsters zijn getraind op niveau 2 van de Triple P-methode (www.triplep-nederland.nl). Dit betekent dat ze voorlichtingsgesprekken voeren in het kader van opvoedondersteuning, aangevuld met schriftelijke informatie.

3 Directe preventie en interventie

Bij opvoedingsvraagstukken waar de leidsters niet voldoende kennis voor hebben, kunnen ze ouders doorsturen naar externe hulpverleners. Deze hanteren ook de Triple P-methode, zodat ouders niet met nog een nieuwe methode te maken krijgen.

Verder is er een zorgmap, met daarin alle protocollen en procedures voor de verschillende hulpsituaties. Hierin is ook het ZAT en zijn werkwijze beschreven.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Zorgmap	Map met protocollen en procedures voor verschillende hulpsituaties
ZAT	-
Logopedist	2x per jaar bij VVE-speelzalen en 1x per jaar bij de VVE light-speelzalen. Apart spreekuur voor leidsters

Overige activiteiten

nvt

Toekomstvisie

De tendens van meer aandacht op het stimuleren van ontwikkeling binnen de peuterspeelzalen, zal in de toekomst naar verwachting van de contactpersoon nog meer gebeuren. Gezien de insteek van de peuterspeelzaal, zal dit waarschijnlijk gecombineerd worden met een sterkere aandacht voor opvoedondersteuning.

Casebeschrijving KDV De Cavia

Type organisatie: Dagopvang (en BSO)

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: gemiddeld

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: Directeur en hoofdleidster en 2 ouders

Typering organisatie

Openbare KDV + BSO

50-60 kinderen per dag KDV en 40 BSO x 2 locaties

Situatieschets

De Cavia heeft twee kindercentra in deze stad. Beide locaties bestaan uit een kinderdagverblijf en een buitenschoolse opvang. Cavia is 21 jaar geleden opgericht door twee zussen. Het stokje is nu overgedragen aan de zoon van de oudste zus. De filosofie van het dagverblijf heeft van oorsprong een antroposofische inslag; het speelgoed is voor zover mogelijk van natuurlijke grondstoffen, de kinderen gaan veel naar buiten en krijgen ook binnen veel ruimte; er is een seizoenstafel.

Verdeeld over de twee locaties zijn er 4 babygroepen (10), 4 ukken groepen (12), 2 peutergroepen (14) en 2 peuterplus groepen (18). Bij maximale bezetting is er plaats voor ruim 60 x 2 kinderen per dag. Daarnaast zijn er op beide locaties 2 bso groepen van maximaal 20 kinderen. Op dit moment is men bezig met het realiseren van nieuwbouw voor de hoofdlocatie.

Pedagogische plan

De oudercommissie bestaat uit een groep van acht enthousiaste ouders die zich inzetten voor de belangen van ouder en kind. Vanuit de wet op de kinderopvang heeft de oudercommissie het recht De Cavia te adviseren over de volgende onderwerpen: pedagogisch beleidsplan, voedingsaangelegenheden, risico inventarisatie, openingstijden, prijzen, kwaliteitsbeleid.

Een versie van pedagogisch beleid staat op de website en wordt met nieuwe ouders besproken. Ouders zijn welkom op de groep om een dag of dagdeel mee te draaien om de gebruiken van de groep te leren kennen en actief een bijdrage te leveren aan de invulling van dagprogramma. Jaarlijks zijn er een of twee informatie-avonden waarop ouders kennis kunnen maken met de leidsters en de ouders van de huidige of nieuwe groep. Los of gecombineerd organiseert De Cavia themabijeenkomsten. Dit kan een lezen of workshop zijn.

Algemene visie op opvoedingsondersteuning

De Cavia geeft slechts ondersteuning aan de ouders die primair verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen. De leidsters gaan geen taken van de ouders overnemen; bij baby's is er zoveel mogelijk overleg met de ouders waarbij de wens van de ouders centraal staan; zij bepalen het ritme (eten, slaaptijden) van het kind en De Cavia sluit zich hierbij aan. Als kinderen ouder zijn dan volgen ze wel het vaste dagritme van de groep en worden de ouders gevraagd hierin mee te gaan op dagen dat kind niet op dagverblijf is.

Het pedagogisch beleid wordt momenteel herschreven. Vroeger had men een sterke antroposofische inslag. Dat is veranderd met de veranderingen in de maatschappij. Er worden nu vooral goede dingen overgenomen van verschillende pedagogen zoals Maria Montessori, Steiner etc. Over het algemeen is het beleid kindgericht en is er gekozen voor horizontale groepen met thematische aanpak van activiteiten.

Rol 1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

Er zijn (beperkt) mogelijkheden voor contacten tussen ouders; de ouders komen binnen in de hal en dragen daar hun kind over aan leidsters; er wordt onderling gesproken.

Vorig jaar heeft De Cavia een cursus georganiseerd voor ouders over EHBO bij kinderen; dit is heel goed aangeslagen, veel animo voor onderwerp maar ook een samenkomst van ouders. Er is een sterke oudercommissie; op elke groep hangt altijd de naam en telefoonnummer van de betrokken ouder van die groep. Daar wordt veel gebruik van gemaakt; is laagdrempelig. Elk jaar is er een groot zomerfeest voor kinderen en ouders. De indruk bestaat dat ouders onderling vaak praten over kleine opvoedingszaken.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
EHBO cursus	Veel onderlinge contacten tijdens cursus
Oudercommissie	laagdrempelig
zomerfeest	Ouders, kinderen en leidsters

Rol 2 Overdracht van pedagogische kennis

Er is veel informele overdracht tussen leidsters en ouders. Ouders krijgen bij start van een groep een kennismakingsgesprek, na 4 maanden is er een evaluatiemoment; 15 minuten gesprek over hoe het gaat met kind, hoe het ouders bevalt etc., daarna een eindgesprek wanneer kind naar volgende groep gaat. Kinderen en ouders hebben vaste leidster op de groep. Voorheen was er jaarlijks een informatieavond/ouderavond en waren er themabijeenkomsten over zindelijkheid, opvoeding; er kwamen echter heel weinig ouders. Nu is dit omgezet naar korte gesprekken met leidster waar ouders alleen over hun eigen kind spreken: dit interesseert hen het meest, ouders meer individualistisch ingesteld.

De oudercommissie komt er elke drie maanden een nieuwsbrief maar hier staat weinig over opvoeding in. De Cavia zelf stuurt af en toe nieuwsbrieven mee met de facturen; dit komt niet echt aan. De overdracht en ondersteuning aan ouders gaat dus steeds meer in 1:1 relatie leider:ouder.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
themabijeenkomsten	Is net afgeschaft vanwege slechte opkomst
10 min gesprek	Leidster met ouder over ontwikkeling kind
niewsbrieven	Vanuit oudercommissie en De Cavia; werkt niet

Rol 3 Directe preventie en interventie

Binnen De Cavia worden kinderen geobserveerd door leidsters en besproken met team. De Cavia heeft contact met eigen arts in geval van twijfel over een kind. Men stuurt ook kinderen door –na overleg met ouders – naar logopedie etc. In ernstige gevallen, bijvoorbeeld twijfel over autisme van een jong kind, verwijzen ze ouders door naar consultatiebureau of VTO team. Soms staan ouders niet open voor suggesties van leidster.

De leidsters hebben meestal een SPW opleiding en zijn niet erg getraind in het voeren van moeilijke communicatie met ouders over dergelijke problematiek. Leidinggevende ondersteunt hen. Er zijn ook diverse cursussen en trainingen voor leidsters.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
observaties	Communicatie met ouders lastig
doorverwijzen	Consultatiebureau niet altijd adequaat; momentopname

Visie van ouders

Ouders zien De Cavia als een plek waar ze heel makkelijk allerlei zaken rond opvoeding met de (hoofd)leidsters kunnen bespreken. "je voedt in deze fase samen een kind op". De contacten zijn informeel en individueel. Contacten met andere ouders is minder belangrijk: 'in onze werk en privé situatie zijn we omringd door jonge ouders en we praten al genoeg over opvoeding'. Themabijeenkomsten zijn zinnig alleen hebben ze daar weinig energie en tijd voor. Is wel interessant bij eerste kind, bij volgende kinderen minder.

Toekomstvisie

Ouders worden steeds kritischer en mondiger. Ze leggen een deel van de opvoeding in toenemende mate bij de leidsters neer. Daarbij gaat het vooral om praktische zaken. De leidsters vinden dit leuk omdat ze daarmee ook aangesproken worden op hun deskundigheid. Zij werken elke dag met veel kinderen en kunnen snel zien waar kinderen afwijken.

Casebeschrijving KDV De Dromedaris

Type organisatie: Dagopvang

Locatie: stad in Utrecht

Grootte: klein

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: manager

Typering organisatie

Kinderopvang De Dromedaris is 4 jaar geleden ontstaan als een particulier initiatief. Inmiddels biedt De Dromedaris opvang op twee locaties. De Dromedaris staat in een kleine stad met een gemiddelde samenstelling. De Dromedaris neemt als uitgangspunt dat het voor kinderen prettig is de dag door te brengen in een luxe/huiselijke omgeving.

Algemene visie op opvoedondersteuning

De Dromedaris ziet zichzelf als medeopvoeder. Vanuit de ouders blijkt deze behoefte te bestaan, ouders komen steeds meer met vragen waar de leidsters niet altijd direct antwoord op hebben. Omdat De Dromedaris wil oppassen voor 'onkundige adviezen', komt er per januari 2009 een pedagoog in dienst. Momenteel is er al een ontwikkelingspsycholoog in dienst.

De Dromedaris heeft als visie dat ieder kind welkom is, ook kinderen met bepaalde aanpassingsmoeilijkheden. Hun ervaring is dat vrijwel elk kind 'is om te buigen', mits er voldoende aandacht en tijd voor is. Hierbij gaat het om een samenwerking tussen thuis en het KDV.

Het inzetten op pedagogisch advies heeft tot gevolg dat het voor ouders laagdrempeliger wordt om hun vragen te stellen. De insteek van De Dromedaris is om problemen vroegtijdig eruit te filteren. De extra tijdsinvestering maakt dat heel veel problemen met een sissier aflopen. Bovendien verloopt de overgang naar de basisschool dan beter.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De Dromedaris is graag als een tweede thuis, zowel voor kinderen als voor de ouders. Ouders mogen ter allen tijde inlopen, koffie pakken en meedoen. In praktijk gebeurt het dan ook wel dat ouders met elkaar gezellig kletsen in de keuken.

De Dromedaris organiseert meerdere knutselavonden voor ouders per jaar. Op deze avonden kunnen ouders met elkaar in contact komen. Hier komen niet zelden leuke contacten uit voort. Ouders kunnen ervaringen uitwisselen en vanuit de leiding worden informele adviezen gegeven. Wat betreft de opkomst merkt De Dromedaris dat er steeds meer behoefte komt. Uit een enquête onder ouders blijkt dat zij het liefste 4-5 avonden per jaar samenkomen (inclusief informatieavonden, zie paragraaf 2).

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ouderknutselavonden	Sinterklaas, kerst en door het jaar heen. Bedoeld om ouders met elkaar in contact te brengen
Inloopmogelijkheden	De koffieruimte is soms een ontmoetingsplek voor ouders

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De leidsters zijn weliswaar pedagogisch onderricht, maar tot een bepaald niveau. Zij voelen zich daarom soms niet capabel om vragen van ouders te beantwoorden. Omdat De Dromedaris wil oppassen met 'onkundige adviezen', komt er begin 2009 een pedagoog in dienst. Deze gaat 2 ochtenden per week een inloopspreekuur voor leidsters en ouders organiseren, en een informatieavond organiseren rond een thema als 'mijn kind wil niet eten' of 'omgaan met driftbuien'. Het idee is dat dergelijke avonden laagdrempelig zijn, maar de daadwerkelijke opkomst is nog even afwachten.

Momenteel zijn er ook informatieavonden georganiseerd door de ontwikkelingspsychologe die in dienst is van De Dromedaris. Ook is er een avond over EHBO of over kinderziektes, die wordt gegeven door de leidsters zelf. Ze merken dat als ze ouders over kinderziektes informeren, dat er meer begrip is op het moment dat een kind bij ziekte wordt geweerd op de groep.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Informatieavond	Rond een pedagogisch thema, geleid door ontwikkelingspsychologe of pedagoge (per jan. 09). Ook een aparte avond over EHBO of kinderziektes gegeven door leidster zelf.
Pedagogisch spreekuur per jan. 2009	2 ochtenden per week inloopspreekuur voor leidsters en ouders

3 Directe preventie en interventie

De insteek van De Dromedaris is om problemen vroegtijdig eruit te filteren. De extra tijdsinvestering maakt dat heel veel problemen met een sisser aflopen. Door inzetten op preventie, is interventie vaak niet nodig.

Er is een ontwikkelingspsycholoog in dienst, die doet regelmatig observaties in de groepen. Deze wordt met de leidsters en ouders geëvalueerd en waar nodig wordt een traject in gang gezet. De pedagoog die per jan. 2009 in dienst komt, gaat meedraaien in de groep. Op deze manier kunnen problemen worden gesignaleerd, maar kan de pedagoog ook gerichte - en praktische - adviezen geven aan de leidsters.

Tot slot is er een protocollenmap, voor ernstiger problemen. Waar nodig kan ook contact worden gelegd met een logopedist, een particulier pedagoog of Stichting MEE. Deze laatste twee zullen minder vaak nodig zijn nu er een eigen pedagoog in dienst komt.

Voordat een externe instantie wordt ingeschakeld, overlegt De Dromedaris eerst uitgebreid met de ouders. Soms kun je ze stimuleren zelf actie te ondernemen, die kans moet je in ieder geval altijd gunnen.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Ontwikkelingspsycholoog	In dienst. Observaties in de groep, evaluaties met ouders en waar nodig wordt een traject in gang gezet.
Pedagoog (per jan. 09)	Komt in dienst. Gaat meedraaien in de groep, ook voor observaties.
Protocollenmap	Mbt kindermishandeling ed.
Externe instanties	Logopedist, particulier pedagoog of Stichting MEE.

Casebeschrijving BSO De Eekhoorn

Type organisatie: Buitenschoolse opvang (maar ook KDV en TSO)

Locatie: stad in Utrecht

Grootte: groot

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: pedagogisch beleidsmedewerker, interim pedagogisch beleidsmedewerker, 2 leidsters BSO.

Typing organisatie

De Eekhoorn is vier jaar geleden ontstaan uit een fusie en heeft op dit moment ongeveer 40 locaties in een stad in Utrecht, voor zowel KDV, BSO als TSO. De leidsters werken bij een BSO locatie, een pluslocatie waar extra middelen zijn om activiteiten te organiseren. Er zijn veel gebroken gezinnen, vele kinderen hebben een taalachterstand en communicatie met ouders is vaak lastig.

Algemene visie op opvoedondersteuning

De Eekhoorn wil in de eerste plaats goede kinderopvang bieden, maar daarna ook graag een ontmoetingsplek zijn voor ouders. In de praktijk is De Eekhoorn medeopvoeder, de kinderen brengen er een groot deel van de dag door. Maar de eindverantwoordelijkheid ligt bij de ouders, al praten leidsters regelmatig met ouders over de opvoeding.

Omdat gezinnen steeds meer geïsoleerd zijn en er veel eenoudergezinnen zijn is het voor ouders belangrijk om een netwerk te hebben waar ze op terug kunnen vallen. Via de kinderopvang kan dat op een natuurlijke manier: je ontmoet er spelenderwijs andere ouders en dan raak je in gesprek. Dat zijn contacten van waarde. De pedagogisch medewerkers geven aan dat ouders in achterstandswijken veel behoefte hebben aan ondersteuning en hulp bij het opvoeden, tegelijkertijd is het lastig goed contact met die ouders te leggen.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

Het 'wandeling effect' is een belangrijke functie van de kinderopvang. Ouders kunnen zonder drempel met elkaar praten over kinderen en opvoeden. En dat gebeurt ook.

De organisatie probeert dat ook actief te ondersteunen. Sommige locaties hebben een hal of ruimte waar ouders na het wegbrengen van hun kinderen kunnen zitten en praten, andere hebben dat helaas nog niet. De pedagoog geeft aan dat het nog beter zou zijn als de organisatie ook activiteiten voor ouders zou organiseren, waarbij ze iets kunnen doen, zoals bv samen koken, waarbij dan informeel over elkaars opvoeding gesproken kan worden. Dat gebeurt nu nog niet.

Elk jaar zijn er ook een aantal ouderavonden per groep, waarin ouders vooral op de hoogte worden gebracht over hoe het in de groep gaat. Daar ontmoeten ouders elkaar, wat wordt gestimuleerd. In de BSO is een borrel bijvoorbeeld onderdeel van de ouderavond, zodat ouders van vriendjes kunnen leren kennen.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ruimte voor ontmoeting	Versterken natuurlijke ontmoetingspunt opvang
Ouderavonden	Faciliteren netwerk tussen ouders is hierbij (secundair) doel
Oudercommissie	Niet gericht op ondersteuning ouders, maar op betrekken ouders bij opvang

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De organisatie ziet een belangrijke rol voor zichzelf in het overdragen van pedagogische kennis aan ouders. Afhankelijk van het type opvang, brengt het kind een groot deel van de dag daar door, onder begeleiding van geschoolde pedagogisch medewerkers. Daar kunnen ouders veel aan hebben.

Deze overdracht vindt op verschillende manieren plaats. De leidsters (in zowel KDV als BSO) maken twee maal per jaar een verslag over het welbevinden van elk kind, op basis van hun observaties. Op basis daarvan voeren ze individuele oudergesprekken, die kunnen van 10 minuten tot een uur duren. Het doel van dat gesprek is ten eerste vertellen hoe het met het kind gaat, maar vaak ook een dialoog. Hoe ga je om met huilen, bijvoorbeeld. Ouders hebben hier veel belangstelling voor, al neemt dat wel af vanaf de BSO leeftijd. Dan is het hebben van een kind minder nieuw, kan het kind zelf veel beter dingen aangeven, en neemt de school ook een deel van de opvoeding over.

In de BSO gaat het meer over gedrag van kinderen, die gesprekken zijn soms wel lastig, als de opvoedingsvisie van ouders en BSO verschilt (wel of niet slaan, aankijken, culturele verwachtingen etc). De leidsters geven aan dat in het intakegesprek voor de BSO ze altijd vragen wat de ouders verwachten en willen van de BSO. Die wensen kunnen heel verschillend zijn. Het dwingt ouders tegelijkertijd om na te denken over de opvoeding.

De pedagoog geeft op sommige locaties een opvoedcursus aan ouders, als die daar behoefte aan hebben. Dat is niet standaard, maar maatwerk en ontstaat vaak op een ouderavond, waar de pedagoog vertelt over de training die ze aan leidsters geeft. Ouders reageren daar soms op dat ze dat ook willen. Helaas heeft ze daar maar beperkt de tijd voor, dit zou ze graag meer kunnen doen. De laatste cursus was bijvoorbeeld 8 avonden.

Tenslotte organiseert de organisatie ook een aantal keer per jaar thema-avonden over een opvoedonderwerp, op groepsniveau maar ook algemener. Dat kan variëren van speelgoed, huilen, kinderboeken, tot straffen en belonen. Alledaagse fenomenen, niet specifiek problemen. Naast een theoretisch verhaal laat de pedagoog dan vaak een video zien van hoe er met dit soort thema's op de groep wordt omgegaan. De opkomst verschilt per groep en per onderwerp. Vooral in de KDV is er een heel hoge opkomst, in het BSO minder. Ouders geven in tevredenheidsonderzoek aan de thema-avonden positief te waarderen. Maar de pedagoog geeft aan dat de ontmoetingsplekfunctie veel belangrijker en prettiger is, juist voor ouders die het nodig hebben. De behoefte aan informatie en ondersteuning is bij een deel van de ouders aanwezig, de leidsters twijfelen over de vorm ervan.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Oudergesprekken	
Thema-avonden	
Training op maat	
Intakegesprek	

3 Directe preventie en interventie

De pedagogisch medewerkers zien de kinderen de hele dag, ze zijn geschoold en deskundig. Daarom vinden ze het absoluut tot hun taak behoren om problemen te signaleren, die kunnen bij het kind zitten of thuis. Als een kind zich niet prettig voelt of als er problemen zijn, dat wordt dat eerst besproken door de leidsters van de groep. Als die er niet uitkomen, overleggen ze met de pedagoog. Die kan dan eventueel een gesprek met ouders aangaan. Dat kan ook vanuit de ouders zelf komen. Sommige ouders vinden het fijn om zo'n gesprek te voeren, zoeken steun en erkenning van hun probleem. Voor andere ouders is het bedreigend en lastig. In veel gesprekken speelt de taalbarrière een rol.

De vraag die voorligt in dat gesprek is vooral wat de organisatie kan doen zodat het kind beter tot zijn recht komt, de organisatie is geen hulpverlener voor ouders. De ouder is /ouders blijven verantwoordelijk voor het kind. De organisatie kan ondersteunen, adviseren en aangeven. Daar houdt het op. "Als je iets ziet, dat kun je er iets van zeggen, maar je kan het niet overnemen". Alleen als er vermoedens zijn dat het in het gezin echt fout gaat, wordt contact gelegd met AMK of Jeugdzorg (via de ouders). In het intakegesprek wordt ook gevraagd of het gezin eerder hulp heeft gehad (bv van jeugdzorg). Dat is in de praktijk geen gemakkelijke vraag om te stellen. Leidsters gaan wel het gesprek met ouders aan over onderwerpen als hygiëne of de tandarts. Dat zijn relatief makkelijke en veilige onderwerpen.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
observaties	
oudergesprekken	

Overige activiteiten

De organisatie probeert weer meer contact te leggen met speeltuinen, welzijn, sportverenigingen. Dat gebeurt op wijkniveau. In de BSO lukt dat het beste, omdat ze voor veel activiteiten samenwerken met sportverenigingen, of het centrum voor de kunsten. Het verschilt ook per locatie.

De leidsters geven aan dat ze graag thuisbezoeken zouden afleggen om een beter beeld van en contact met thuis te hebben. Dit is echter niet gebruikelijk in de BSO. Wellicht kan deze informatie ook via beter contact met school worden verkregen. In het algemeen merken ze op dat de BSO sterk kindgericht is en zich weinig richt op het ondersteunen van ouders.

Er staat steeds meer druk op ouders, ze werken veel meer en zijn toch vaak nog verrassend betrokken. Dat is wel afhankelijk van hoeveel tijd en moeite de organisatie daar zelf in stopt. Men probeert actief betrokkenheid te creëren. Dat zit in simpele dingen, door altijd even een kort gesprek met ouders te hebben als ze hun kind ophalen, kun je vertellen over de dag, of vragen stellen op een open manier. Dan blijft het ook veilig voor ouders.

Tabel 4 De activiteiten in het kader van rol 4

Activiteiten rol4	Bijzonderheden
Netwerk	Opzetten van contacten met andere instellingen rondom gezin

Toekomstvisie

Men ziet een duidelijke trend naar meer opvoedingscursussen en ondersteuning voor ouders gaat komen. De organisatie is voor het vergroten van zo'n aanbod aan ouders, maar niet voor verplichtingen. De leidsters geven aan dat de jongeren steeds jonger gedragsproblemen hebben. Daar moet je wat mee doen, noodgedwongen. Men trekt de vergelijking met de consultatiebureaus, die in de loop van de jaren steeds meer diensten aan ouders zijn gaan bieden, door neutrale experts. De kinderopvang zou veel kunnen organiseren, ze hebben veel deskundigheid in huis. Maar daar is nu niet de ruimte, tijd en geld voor. Daar zou de overheid op moeten inspringen.

Casebeschrijving BSO De Flamingo

Type organisatie: Buitenschoolse opvang

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: gemiddeld

Denominatie: nvt

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: clustermanager van 3 locaties en 2 pedagogisch medewerkers

Situatieschets

BSO De Flamingo is een onderdeel van een grote koepelorganisatie voor kinderopvang en buitenschoolse opvang in een grote stad in Zuid-Holland. Na de ontvlechting van de dagopvang en naschoolse opvang in dit pand, bestaat De Flamingo uit zes groepen: vijf in de leeftijd van vier tot dertien jaar en één groep in de leeftijd van acht tot dertien jaar. Deze locatie bestaat bijna zes jaar en ligt in een nieuwbouwwijk, wat een hele jonge, multiculturele wijk is met veel goed opgeleide tweeverdieners. Er is momenteel een wachtlijst van 150 kinderen voor de bso. In dezelfde straat zijn verder nog twee basisscholen, een voorschoolse opvang en sportzalen gevestigd. Al deze locaties worden onderling gebruikt. Er is veel overleg met de scholen. De kinderen komen gemiddeld 4 uur per dag op de BSO. Er is ook opvang in de vakanties.

Pedagogisch plan

De manager is sinds 1,5 jaar manager van BSO De Flamingo en nog twee andere locaties. Zij heeft het beleidsplan opgesteld voor haar drie locaties. Centraal in het beleidsplan staat het respect voor het autonome kind en een open deuren beleid waarbij alle kinderen die hier hun vrije tijd doorbrengen mogen gaan en staan waar ze willen in het hele gebouw. Een belangrijk aandachtspunt voor de leiding zijn verder de sociale vaardigheden van de kinderen. Hoewel de kinderen 'niets hoeven' in hun vrije tijd, proberen ze de kinderen wel te prikkelen met activiteiten. Ze gaan ervan uit dat kinderen die hier 4 dagen zijn ook hobby's moeten kunnen hebben. De vraag naar het ontwikkelen van meer activiteiten voor de oudere kinderen kwam voort uit het ouderonderzoek.

De Flamingo heeft eigen pedagogen in dienst. Kinderen wordt regelmatig geobserveerd. De informatie van de kinderen, de ouders, de leidsters, pedagogen en het centraal kantoor samen kunnen leiden tot aanpassingen van pedagogisch beleid.

Er is pas een heisessie geweest en er staan nieuwe ontwikkelingen te gebeuren.

De missie van de koepelorganisatie zal de komende vier jaar gericht zijn op ontwikkeling naar de filosofie van het competente kind, gebaseerd op de ideeën van ondermeer Emmi Pikler. Hierin staat het kind centraal en gaat men uit van wat hij al wil en kan. In deze methode worden ouders meer betrokken bij de opvang en wordt men als BSO meer medeopvoeder. Men gaat dan meer de inhoud in.

Algemene visie op opvoedingsondersteuning

In het algemeen vindt men dat men als BSO geen formele taak heeft in pedagogische ondersteuning aan ouders. De kinderen komen hier maar paar uur per dag spelen. Dit is meer de taak voor de school of een wijkcentrum. De manager voelt zich ook niet medeverantwoordelijk voor de opvoeding. De pedagogisch medewerkers voelen zich wel opvoeder van de kinderen maar niet geroepen om ouders te ondersteunen. De leidsters zijn ook vaak jonge meisjes (vanaf 19 jaar, er werken veel moslima's) zonder kinderen met een mbo-opleiding; zij voelen zich niet geëquipeerd om de vaak hoger opgeleide ouders advies te geven.

In praktijk gebeurt er natuurlijk wel het een en ander; er is dagelijks communicatie met ouders waarbij soms pedagogische zaken besproken worden, er zijn ouderavonden. Kinderen worden geobserveerd en soms doorverwezen. Men is alert op kindermishandeling etc. Toch is pedagogische ondersteuning geen prioriteit binnen pedagogisch beleid. Men ziet zichzelf meer zoals de ouderwetse buurvrouw die ook een oogje in het zeil houdt. Als men te dicht op de ouders gaat zitten, wat wel eens gebeurd is, raakt men de ouders gewoon kwijt: de ouders kunnen zo opzeggen.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De BSO organiseert niet bewust contacten tussen ouders. Er zijn wel informele contacten bij het ophalen maar de meeste ouders zijn gehaast en moeten snel naar huis om te koken. De bso kinderen zitten vaak op dezelfde basisschool; ouders zien elkaar dus vaker op het schoolplein. Oudere kinderen mogen ook zelf naar huis en met die ouders zijn er bijna geen contacten.

Er is wel een oudercommissie die eenmaal per maand informele koffiemiddagen organiseert voor ouders, meestal moeders, om elkaar te ontmoeten. Dit is een faciliteit die vrijwel alleen gebruikt wordt door ouders van de kinderen van dagopvang.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Oudercommissie	Organiseert koffiemiddagen voor ouders
Informele contacten	Bij ophalen van kinderen praten ouders in de zaal met elkaar

2 Overdracht van pedagogische kennis

De BSO organiseert af en toe thematische bijeenkomsten voor ouders. Deze bijeenkomsten worden voorbereid door de pedagogen en zijn interessant. In oktober zijn bijvoorbeeld twee avonden gehouden over 'ruimte en grenzen in de opvoeding' en 'financiële opvoeding'. Hoewel dit onderwerpen zijn die spelen onder ouders kwamen er gemiddeld maar 20 ouders op af. Volgens Iris Zwart zien de ouders hen niet zo in de rol van kennisoverdracht. Op ouderavonden van scholen komen er meer ouders. Het maakt wel uit of je spreekt over ouders van de dagopvang of ouders van bso; de laatsten zijn gewon minder betrokken. Men vindt zelf niet dat men dit soort bijeenkomsten hoort te organiseren, men vindt het zelf leuk en belangrijk en het is voor ouders mooi meegenomen als het gebeurt.

De BSO geeft elke drie maanden een nieuwsbrief uit met veel informatie voor ouders. Daar staat zelden iets over opvoeding in; men is zeer terughouden en bang dat ouders vinden dat zij zich met privé zaken bemoeit "lastig punt, ik zou wel meer willen en kunnen schrijven maar zitten ouders daar op te wachten?"

Regelmatig worden kinderen in een bepaalde bso groep geobserveerd door leidsters en soms door pedagoog. In lichte gevallen wordt er een oudergesprek gehouden en een handelingsplan afgesproken zodat de ouders hun kind op dezelfde wijze corrigeren als de leidster op de opvang.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Thematische ouderavond	Vorbereid door pedagoog; weinig animo voor
Nieuwsbrief	Heel beperkte opvoedingadviezen
Advies pedagogen	Observatie en communicatie met ouders
oudergesprek	Opstellen handelingsplan
Dagelijkse overdracht	Pm's spreken ouders informeel en dragen hierbij ook pedagogische kennis over

3 Directe preventie en interventie

Alle leidsters kennen de procedures rond kindermishandeling en andere problematiek. Als zij problemen signaleren wordt dit besproken in het team en daarna met de pedagoog die ook gaat observeren. Daarna gaat de (pedagogisch medewerker) met de ouders spreken en eventueel wordt men doorverwezen (pedagoog beheert het zorg netwerk). Dit komt in de praktijk heel weinig voor. Over het algemeen zijn het redelijk opgevoede kinderen uit gewone gezinnen.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Observatie door pedagogen	Bij afwijkend gedrag
signalering problematiek en evt. meldingen kindermishandeling, AKA etc.	Na overleg team, ouders en pedagoog

Overige opmerkingen

De manager vindt dat het goed zou zijn om in een situatie waar ouders weinig pedagogische ondersteuning meer hebben vanuit familie, buurt en ook geen rolmodellen hebben over opvoeden in moderne tijd, in het laatste jaar van een middelbare opleiding minstens een jaar het vak opvoedkunde op te nemen. Een soort inburgering als ouder. Veel (alleenstaande) ouders doen maar wat.

Een van de pedagogische medewerksters vindt dat dit soort pedagogisch advies meer thuis hoort in een wijkcentrum of buurthuis. Een pleidooi voor een laagdrempelig opvoedloket waar alle bestaande zorginstanties uit de buurt/stad bij betrokken zijn. Er is een grote behoefte aan laagdrempelig advies maar er moet ook nog veel taboes doorbroken worden. Daarom begint men niet over dit soort zaken met 20 jarige leidster op BSO als men snel een kind ophaalt. De leidsters zijn opgeleid om met kinderen om te gaan en niet om dit soort moeilijke gesprekken met ouders te voeren; dit is een ander vak.

Thema's waar ouders mogelijk mee zitten en waar ze vragen over hebben zijn:

- omgaan met seksualiteit
- leren omgaan van kinderen met geld; grenzen van ouders
- zelfstandigheid van kinderen, wanneer laat je ze los
- naar bed gaan; hoe laat, rituelen
- grenzen stellen

Toekomstvisie

Er lijkt steeds meer behoefte aan ondersteuning en onvermogen onder ouders. Er is een trend zichtbaar dat er steeds meer verantwoordelijkheid bij de scholen wordt gelegd. De huidige opleiding van pedagogisch medewerkers zijn niet toereikend voor deze taken; meer training, specialisatie nodig.

Als er in de toekomst meer gewerkt gaat worden met de methode van het competente kind, zal er meer contact met en ook pedagogische ondersteuning van ouders zijn. Ook zonder deze invoering is er een toename in behoefte aan advies merkbaar. Pedagogische ondersteuning is alleen mogelijk als ouders hen als deskundigen zien op dit gebied en niet alleen als een oppas.

Casebeschrijving PO De Giraf

Type organisatie: Basisschool

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: gemiddeld

Denominatie: protestants christelijk

Bijzonderheid: Brede School

Contactpersonen: intern begeleider, leerkracht/intern begeleider, bovenbouw coördinator

Situatieschets

PO De Giraf is een basisschool in een multiculturele wijk in een stad in Zuid-Holland. De school heeft bijna 400 leerlingen. Het overgrote deel van deze leerlingen is van allochtone afkomst. Deze school is verder te karakteriseren als een 'duiventil': er zijn veel mutaties per schooljaar, veel kinderen komen of verlaten de school. Dit komt onder andere omdat in de wijk veel nieuwkomers, bijvoorbeeld vluchtelingen, komen wonen. De afgelopen paar jaar is de school begonnen een aantal activiteiten te organiseren waarmee ook ouders meer betrokken worden bij de school. De verbintenis tussen wijk en onderwijs vinden zij belangrijk. De school ziet het als een wisselwerking; alleen kennisoverdracht is voor de problematiek op een multiculturele school onvoldoende. Veel kinderen komen vanuit een probleemsituatie, met achterstanden, naar school. Dit heeft effect op de leersituatie. De school kijkt verder dan de cognitieve ontwikkeling. Ze bekijken welke problemen er thuis spelen en hoe ze daar, vanuit het kind geredeneerd, het beste op in kunnen spelen. Worden kinderen bijvoorbeeld thuis voldoende gestimuleerd en geholpen? Zijn ouders in staat om te helpen en te ondersteunen? Wat hebben ouders nodig om dat te doen? De school ziet dit als cirkels om het kind heen die steeds wijder worden.

Schoolgids

In de schoolgids wordt de visie van de school geformuleerd "Kansrijk leren, kansrijk leven". De Giraf wil een school zijn waar onder andere laagdrempeligheid voor ouders en verzorgers vanzelfsprekend is en waar met ouders samen aan onderwijs, maar ook aan opvoeding wordt gewerkt. Men wil ouders daarom in een vroegtijdig stadium betrekken bij het onderwijs. Ouders nemen, zo blijkt uit het bovenstaande, een belangrijke plek in de visie en uitgangspunten van de school. De activiteiten die de school voor en met ouders initieert om dit te concretiseren komen in de schoolgids slechts gedeeltelijk aan de orde. Zo is een alinea opgenomen over het belang van goede contacten met ouders, wordt gewezen op de koffieochtenden en op eventuele huisbezoeken.

De reden dat andere activiteiten niet in de schoolgids staan opgenomen is dat een deel van deze activiteiten pas dit jaar of vorige jaar zijn gestart en nog in ontwikkeling zijn. Het is overigens geen bewuste keuze dat deze activiteiten niet genoemd worden. De respondenten verwachten dat als de activiteiten tot het reguliere programma gaan behoren, ze ook opgenomen worden in de schoolgids.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De school organiseert een aantal activiteiten waarbij het ontstaan van een netwerk van ouders wordt gefaciliteerd. Een activiteit die specifiek met dat doel is opgericht zijn de koffieochtenden met thema. Ongeveer een keer in de zes weken wordt ene koffieochtend met een thema georganiseerd. Thema's zijn bijvoorbeeld lezen, bezoek van de schoolarts etc. Primair doel is ouders de school binnen te krijgen. Hierdoor wordt de drempel minder hoog om ook voor andere (dagelijkse) gebeurtenissen binnen te lopen. School en thuis wordt zo meer een samenwerking, ten dienste van de kinderen. Dit vertaalt zich ook terug als je met ouders over andere zaken wilt spreken, bijvoorbeeld over plaatsing van een kind in het speciaal onderwijs. Daarnaast krijgen ouders een beter beeld van wat de school doet en via mond-tot-mond reclame komen ook andere ouders te weten wat er op school speelt, wie je voor bepaalde zaken kunt aanspreken etc.

Een en ander werpt ook zijn vruchten af, bijvoorbeeld rond de ouderraad (OR). Tot een aantal jaar geleden was het vooral een kleine kern allochtone ouders die zich hiervoor opgaven en inzetten. Op een gegeven moment is de OR leeggelopen en was er geen vervanging. Vorige jaar was er echter ineens een ware golf van aanmeldingen en draait het weer prima met allemaal 'allochtone' ouders. Het is waarschijnlijk dat mede door de activiteiten die de school voor en met ouders organiseert en het daarmee verlagen van de drempel om de school binnen te stappen ouders zich hier ook voor willen inzetten.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ouderraad (OR)	Primair opgezet voor organisatie activiteiten maar faciliteit zeker netwerk
Koffieochtenden met thema	1 x zes weken aan de hand van thema als lezen, schoolarts

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De school ziet voor zichzelf zeker een rol in het overdragen van pedagogische kennis. De school organiseert hiervoor een aantal cursussen. Dit jaar starten zij met een cursus 'school-taal'. Deze cursus leert ouders wat zich in de school afspeelt, wat er van ouders wordt verwacht, wat de bedoeling is van bijvoorbeeld 10 minuten gesprekken, welke vragen je als ouders kunt stellen etc. De cursus is gericht op taal en gedrag. Het idee is dat ouders na de cursus makkelijker de school in lopen en beter in staat zijn hun kinderen te volgen en te begeleiden. Daardoor staan ze ook meer in de maatschappij. Deze cursus organiseert de school samen met het volwassenonderwijs.

De school heeft vorige jaar de cursus Opvoeden Zo georganiseerd, samen met de GGZ. De aanleiding om deze cursus te geven zijn de signalen en behoeften van ouders zelf. Doel is het overdragen van kennis. Echter, de cursus faciliteert ook een netwerk van ouders. Een van de deelnemers meldde bij de evaluatie van de cursus over de opbrengst voor haar: "ik heb er een vriendin bij gekregen". Er zijn in de cursus veel vertrouwelijkheden uitgewisseld. Bij de laatste bijeenkomst stelde een van de deelnemers de vraag "kunnen we ook eens zo'n bijeenkomst hebben over onze mannen?". Kortom, de school vervult deze rol actief en hecht hier ook veel waarde aan.

Verder heeft de school een spel-o-theek opgezet omdat sommige kinderen weinig speelgoed hebben door cultuurverschillen of geldgebrek. De school heeft daaraan een instructie gekoppeld om ouders ook de mogelijkheden en (educatieve) doelen van het speelgoed mee te geven.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Cursus opvoeden zo	i.s.m. GGZ, sinds vorige jaar
Cursus omgaan met pubers	Dit jaar voor het eerst uitgevoerd
Cursus school-taal	Dit jaar voor het eerst uitgevoerd
Opzet van spel-o-theek en instructie	Ouders kunnen speelgoed lenen en krijgen ook instructie over doel, mogelijkheden en gebruik van het speelgoed
Mentorproject	Een mentor begeleidt ouders bij het maken van schoolkeuze VO (tolkt, gaat mee naar open dagen etc.)

3 Directe preventie en interventie

Een activiteit die de school uitvoert en die onder deze rol valt zijn de huisbezoeken. Deze worden uitgevoerd als men denkt dat er iets aan de hand is; als er iets mis is. Daarnaast worden er huisbezoeken afgelegd bij ouders waarvan de kinderen deelnemen aan de huiswerkprojecten. Dit is dus meer inventariserend. De school denkt er op dit moment over na om (weer) standaard bij alle leerlingen een of meerdere keren in de schoolloopbaan op huisbezoek te gaan. Voorheen werd dit wel gedaan, maar een aantal jaar geleden is men gestopt, omdat de veiligheid in de wijk het niet meer toeliet dat leerkrachten alleen op pad gingen.

De school ziet het zeker als taak om de thuissituatie van kinderen in ogenschouw te nemen, zeker als er probleemsituaties worden gesignaleerd. Ook als dit niet het geval levert een huisbezoek veel informatie op en is het vaak het ontbrekende stukje in de puzzel om het beeld van een leerling compleet te krijgen.

Als de school vermoedt dat er in een gezin sprake is van kindermishandeling wordt dat gemeld en ook in ene gesprek doorgegeven aan de ouders dat er een melding zal plaatsvinden. De school merkt dat, hoe moeilijk dergelijke gesprekken ook zijn, zij door alle activiteiten die ze met en voor ouders doen ook vertrouwen hebben gecreëerd en hebben laten zien dat zij zich inzetten in het belang voor het kind. Dat maakt acceptatie voor ouders makkelijker.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Huisbezoeken	Bij misstanden
Diverse signalering/hulpverleningstrajecten o.a. meldingen kindermishandeling	

Overige activiteiten

Er worden tal van activiteiten georganiseerd waarmee ouders de school in komen. Voor een deel heeft het betrekking op het laten zien van de resultaten en vorderingen van de leerlingen aan de ouders (bij de brede school activiteiten, projectweek) en het informeren van ouders (inloopochtenden, informatieochtenden). De school is verder actief in de wijk, in ruimere zin. Zo zijn er overleggen met gemeente, politie, woningbouwvereniging om te bekijken hoe de samenstelling van de wijk evenwichtiger kan zijn en hoe met elkaar allerlei projecten opgezet kunnen worden. Zo wordt de school-taal cursus deels door de woningbouwvereniging gefinancierd.

Tabel 4 De activiteiten in het kader van rol 4

Activiteiten rol4	Bijzonderheden
Inloopochtenden	Aantal keer per jaar mogen (toekomstige) ouders de school bezoeken om te zien hoe het lesgegeven er aan toe gaat
Brede school activiteiten ism gemeente	Ouders zijn welkom bij de laatste bijeenkomst om resultaten te zien
Informatieochtenden	Ouders krijgen informatie over het volgende schooljaar
Schakelklas/ouderbijeenkomsten	Kinderen met een (taal)achterstand kunnen in ene schakelklas. Met ouders wordt een contract afgesloten
Huiswerkproject	Kinderen kunnen deelnemen aan huiswerkproject. Er wordt ook bezoek aan huis gebracht.
Kijkavond project	Ouders zijn welkom te komen kijken naar de resultaten van de jaarlijkse projectweek
MR	
Contact met gemeenten/woningbouw etc. over de wijk	Zie boven

Toekomstvisie

De respondenten denken dat de rol van de school gaat veranderen, bijvoorbeeld onder invloed van het "passend onderwijs" in 2011. De scholen worden dan verantwoordelijk voor elk kind dat aangemeld wordt en moet derhalve zorgen dat elk kind een goede plek krijgt. Dit zal leiden tot een diverser aanbod aan kinderen en problemen, waar met name andere scholen van kunnen schrikken. Zij zijn hier nu al mee bezig.

Casebeschrijving PO De Haas

Type organisatie: Basisschool

Locatie: stad in Utrecht

Grootte: gemiddeld

Denominatie: islamitisch

Bijzonderheid: Brede School in oprichting

Contactpersonen: manager middenbouw, leerkracht groep 3 en lid Managementteam

Typering organisatie

Islamitische lagere schol (19 groepen)

340 leerlingen, inclusief voorschool

Situatieschets

Schoolteam is Multicultureel en Multireligieus; kinderen hoeven niet islamitisch te zijn. De ouders zijn streng tot gematigd islamitisch, de school is gematigd. Visie van school is, volgens de website dat de ouders de eerste opvoeders zijn maar dat school en leerkrachten deelgenoten zijn in dat proces. "De moeder is de eerste school; moeder en school doen samen opvoeding". Men probeert de leerlingen te ontwikkelen tot burgers die volwaardig participeren in de samenleving met behoud van eigen identiteit. De school wil dat kinderen leren handelen vanuit gelovige, islamitische instelling: eerlijkheid, verantwoordelijkheid en goed sociaal gedrag staan hierbij centraal. Leerkracht probeert elk gezin minimaal eenmaal per jaar te bezoeken.

Algemene visie op opvoedingsondersteuning

De leerkrachten en de ouders zijn samen verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Als ouders dit willen, geven zij handreiking tot ondersteuning in vorm van tips of verwijzing. Het zijn "onze kinderen". De ouders onderschrijven dit en vinden het heel prettig dat ze samen de kinderen opvoeden. De leerkrachten kennen de kinderen goed en kunnen signaleren en de ouders ondersteunen. De kinderen doen het over het algemeen erg goed maar er zijn altijd gedragsproblemen etc. De leerkrachten adviseren en informeren de ouders.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

Ouders ontmoeten elkaar op schoolplein. Er zijn activiteiten die bedoeld zijn als overdracht van kennis, zoals de cursussen, workshops, VVE maar die tevens dienen als ontmoetingsplek voor ouders waar veel over opvoeding wordt gesproken.

Voor ouders van jonge kinderen die meedoen aan piramide methode (groep 1/3) van de voorschool, zijn er inhoudelijke bijeenkomsten met een koffie uitloop.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Cursus opvoeden doe je zo	Veel onderlinge contacten tijdens cursus
Koffie ochtenden groep 1/3	Onderdeel van vve programma
Feesten/feestcommissie	
Ouderraad	

2 Overdracht van pedagogische kennis

In samenwerking met ROC is de cursus opvoeden zo gefaciliteerd op school (op zolder): 10 bijeenkomsten op school waarbij rekening wordt gehouden met de schooltijden van de kinderen. Doordat het op school is, is het laagdrempelig. De docenten spreken ouders van hun leerlingen ook persoonlijk aan om hier naar toe gaan. Verder zijn er workshops waarbij ouders ideeën uitwisselen; ouders hebben daar grote behoefte aan.

Er is, in samenwerking met GGD, ook een project dat heet Vreedzame school,. Is methode ontwikkeld door schoolbegeleidingsdienst, nu ook al landelijk.

Alle klassen doen mee; is sociaal-emotioneel voorlichtingsprogramma; leren goed omgaan met elkaar; kinderen spelen conflicten na in verschillende rollen, er zijn 'opstokers' en 'afbrekers', wordt ook op schoolplein gebruikt bij ruzies,

Veel informele overdracht van pedagogische kennis vindt plaats voor en na school. De school gaat om 15.15 uur uit maar de leerkrachten blijven tot 15.30 op schoolplein staan zodat ouders hen aan kunnen spreken. Gebeurt veel. Ouders staan erg open voor deze communicatie. Ze leggen ook veel zaken neer bij de leerkracht "we laten het aan jullie over", "u weet wel een oplossing". Dit komt steeds vaker voor; niet omdat er meer problemen zijn maar omdat ouders er meer open voor staan, het is geen taboe meer als het niet zo lukt met opvoeden. Het belang van kind is nu groter dan taboe, bovendien is er een groeiend vertrouwen in de school.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Opvoeden doe je zo	Laagdrempelig op school
Contacten leerkracht	Leidster met ouder over ontwikkeling kind; informeel
Voorschool (VVE)	Ouderbijeenkomsten; spelinloop
Vreedzame school	Ouderbijeenkomst met stellingen
10 min gesprek	Met klassenleraar
Ouderavond hele school	Hoge opkomst van moeder en vaders
Huisbezoek	Minimaal 1x per jaar

3 Directe preventie en interventie

Er zijn op school 2 IB'ers, interne begeleiders die hier ieder een dag in de week werken. De interne begeleider is verantwoordelijk voor de leerlingenzorg, na- en bijscholing van het team, gestalte geven aan de onderwijsvisie en het uitzetten van lijnen met betrekking tot de pedagogische en didactische aanpak binnen de school.

Vroeger was er eigen zorgteam, nu vacature en tijdelijk 2 dagen per week een IB'er van SBD; ondersteunt de leerkrachten en beheert het zorgnetwerk. Ook observaties in de klas en zit bij gesprekken met ouders. Als er een kind is met gedragsproblemen wordt deze door verwezen naar IB'er en deze beheert het zorgnetwerk. Deze geeft ook feedback aan leerkracht en spreekt met de ouders. Daarnaast is er verwijzing van kleuters naar VIP-project; voor kleuters (met moeders) met gedragsproblemen, sociale achterstand die opvoedingsondersteuning nodig hebben; deze kinderen gaan daar 1 dag per week naar toe.

De school heeft eigen godsdienstleraar waar ook kinderen naar toe verwezen worden bij onderlinge conflicten; door aan te sluiten bij visie vanuit islam probeert men normen en waarden te versterken. De godsdienstleraar is het geweten van de school; kinderen worden daar heen gestuurd voor een preek, naar directeur voor straf!

Bij sommige moeilijke kinderen, wordt er door de school een contract gesloten met de ouders waarin traject beschreven staat en waar kind en ouders zich aan moeten houden, anders...(dat staat er ook in geschreven, vaak verwijdering van school)

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
IB	Gedragsproblemen; doorverwijzing
VIP project	Opvoedingsondersteuning kleuters
Godsdienstleraar	Bij conflicten; normen en waarden vanuit islam

Overige activiteiten

Gebeurt veel op deze school; leerkrachten hebben zelf ook behoefte aan ondersteuning en bijscholing op dit gebied, wordt steeds meer gevraagd als pedagoog.

Kinderen hebben af en toe behoefte aan correctie; het is belangrijk dat ze opgroeien in een goede en veilige leeromgeving. Daarom zijn docenten zo actief bezig met zaken rond opvoeding naast hun onderwijstaken. Het een kan niet meer zonder het andere.

Huisbezoek; alle kinderen in groep 1/3 worden thuis bezocht plus alle kinderen met problemen; er is dan meer tijd om met de ouders door te praten. Het is goed om context te kennen, er is meer privacy en kinderen zijn thuis heel anders dan op school. Er worden dan afspraken met ouders gemaakt waarmee de ouders ook zelf thuis aan problemen verder kunnen werken met hun kind.

Toekomstvisie

Alle docenten zien een doorgaande lijn waarbij ouders meer en meer opvoedingstaken bij de school leggen. Ook omdat steeds meer vrouwen gaan werken. Zij vertrouwen erop dat in de school professionele mensen werken met hun kinderen.

Docenten voelen zich vereerd, vinden het ook leuk om deskundig gezien te worden maar vinden toch dat ouders toch op eerste plaats voor hun eigen kind moeten gaan. Opvoedkundig werk gaat soms ten koste van de onderwijstijd; iedereen werkt continu over.

Er zijn steeds grotere problemen rond opvoeding door verschil in cultuur, verharding van de samenleving en ook meer openheid van ouders; zoeken zelf de dialoog, vooral de meer talige ouders.

Het wordt dus drukker in de klas en de docenten krijgen het zwaarder; deel van de tijd doen ze maatschappelijk werk.

Casebeschrijving PO De IJsvogel

Type organisatie: Basisschool

Locatie: klein dorp in Friesland

Grootte: zeer klein

Denominatie: protestants christelijk

Bijzonderheid: nvt

Contactpersoon: directeur

Typering organisatie

PO De IJsvogel is een Protestants Christelijke school voor basisonderwijs in een dorp met ca. 1000 inwoners in Friesland. In het dorp kent iedereen elkaar, er is een sterk verenigingsleven. De school heeft zo'n 70 leerlingen, verdeeld over 4 combinatieklassen. De IJsvogel is gesitueerd in een scholencomplex met meerdere scholen onder één dak. Onderwijskundig werken de scholen niet samen. De school heeft een sterke christelijke identiteit.

Algemene visie op opvoedondersteuning

De school vindt opvoedondersteuning erg belangrijk en ziet dit zeker als zijn taak. De school is verantwoordelijk voor de schoolontwikkeling en het welbevinden van zijn leerlingen. Daar waar een leerling problemen heeft op school door de situatie thuis, is de school bij wet genoodzaakt om in te grijpen. Echter, er zijn situaties te bedenken waar een problematische thuissituatie geen schoolproblemen oplevert. In die gevallen ligt ingrijpen moeilijker, maar de directeur zal zeker ook in deze gevallen zijn best doen.

Hoewel de school gesitueerd is in een kleine dorpsgemeenschap en er in die zin sprake is van een 'village' in de klassieke betekenis, neemt deze school zijn rol in de opvoeding zeer serieus. Het feit dat het een kleine school is, waar veel aandacht voor de individuele leerling mogelijk is, ligt hier deels aan ten grondslag. Maar ook het feit dat er weinig afstand - ook letterlijk - bestaat tussen de ouders en de school, versterkt de school in zijn rol als medeopvoeder. De school staat hier letterlijk middenin de 'village', in plaats er zelf geïsoleerd één te vormen.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De onderwijsdirecteur zegt niet doelbewust in te zetten op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. In het verleden heeft hij wel eens een middag 'actief luisteren naar kinderen' georganiseerd voor moeders van drie schooltjes in de buurt, met als doel de moeders met elkaar in contact te brengen. Er kwamen uiteindelijk alleen de actieve moeders van het schooltje waar het werd georganiseerd, de moeders uit de naburige dorpen kwamen niet.

Binnen het dorp kent iedereen elkaar, het netwerk bestaat feitelijk al. Toch schuilt hierin ook een gevaar: bepaalde problemen worden niet uitgesproken. Het onderling corrigeren van elkaar én het advies inwinnen bij elkaar ligt lastig, omdat je elkaar bv. ook in het verenigingsleven tegenkomt. De school is dan de plek is waar problemen moeten worden uitgesproken, waarbij de directeur bemiddelt. Dit is recentelijk voorgevallen met 2 rugzakjeleerlingen, waar andere ouders problemen mee hadden maar dit niet rechtstreeks durfden uit te spreken.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Schoolraad, MR (bestaande uit ouders)	Schoolraad presenteert zich op jaarlijkse vergadering, ook als orgaan waar ouders bij problemen terecht kunnen.
Activiteitencommissie (bestaande uit ouders)	Coördineert ouderhulp, ook eigen initiatieven. Zijn heel actief om ouders meer bij school te betrekken.
Ouderhulp	Ook zeker bedoeld om ouders binnen de school te halen, om hulp laagdrempelig te maken. Vaders komen in praktijk weinig
Inloopochtend	Op deze ochtend mogen ouders in klas komen om te zien hoe de lessen verlopen.

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De school ziet het organiseren van activiteiten voor overdracht van pedagogische kennis (door professionals) zeker als zijn rol. Het is een kleine moeite en je doet ouders er een plezier mee, aldus de directeur. Daarnaast vindt er veel uitwisseling plaats in informele situaties. Zo zijn alle leraren een kwartier voor en na schooltijd aanwezig, dit staat ook in de schoolgids vermeld.

Bij de ingang liggen folders, deze zijn grotendeels ook beschikbaar via de website van de school. Hierbij gaat het bijv. om 'Kinderen en TV' of 'Slaapproblemen'. Ook zijn er folders beschikbaar van Cedin - een centrum voor educatieve dienstverlening - over cursussen als 'Kind en Echtscheiding' of 'Weerbaarheid'. Met een zekere regelmaat komen er nieuwe folders, aan de hand van tips van de schoolarts.

Daarnaast organiseert de school aan het begin van het jaar informatieavonden, waarbij zij nader ingaan op hun omgang met sociale patronen. Hierbij gaat het bijv. om een bespreking van het pestprotocol. De opkomst op deze avonden is niet zo groot. De ouders waarvan je graag hebt dat ze komen, die bereik je niet, aldus de directeur.

In de nieuwsbrief van september 2008 staat een ingekomen stuk over het inloopspreekuur verzorgd door de JGZ i.s.m. Kraam-/Thuiszorg. Ouders kunnen hier maandelijks zonder afspraak terecht met allerlei vragen, oa over opvoeding.

De school heeft dit jaar deelgenomen aan het 'Nationaal Schoolontbijt'. De kinderen kregen een uitgebreid ontbijt op school en een les over goede voeding. Voor de ouders was een brief van de GGD waarin het belang van een goed ontbijt werd onderstreept.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Folders over opvoeding	Folders verstrekt door GGD over opvoeding op website en bij ingang van de school. Aanvulling adhv tips schoolarts.
Informatieavonden	Bv over sociale patronen, pestprotocol, pleinspel
Nationaal Schoolontbijt	Incl. nieuwsbrief met achtergrond voor ouders
Inloopspreekuur	Maandelijks inloopspreekuur verzorgd door verpleegkundige, pedagoog en kraamverzorgende voor vragen over voeding, opvoeden en ontwikkeling van kinderen 0-8 jaar.

3 Directe preventie en interventie

De school heeft een zeer uitgebreid arsenaal aan middelen om in te grijpen als problemen zich voordoen. Het eerste middel is de dialoog met de ouders. Doordat de meeste ouders bekend zijn binnen de school, is dit contact gemakkelijk gelegd. Zonodig wordt er een huisbezoek afgelegd.

In de schoolgids staat een uitgebreid leerlingvolgsysteem beschreven, met verschillende stadia van ingrijpen. Dit bestaat bijvoorbeeld uit het inschakelen van een intern begeleider of schoolmaatschappelijk werk, waarbij ook gezinsbegeleiding ingezet kan worden. Bij ernstiger problemen wordt externe instanties ingeschakeld, maar altijd in overleg met de ouders.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Huisbezoek	Voor nieuwe gezinnen en bij zorgen tav de ontwikkeling van het kind
Leerlingvolgsysteem	Maandelijks een leerlingzorgvergadering
Intern begeleider, schoolmaatschappelijk werk	Indien noodzakelijk vindt er gezinsbegeleiding plaats
Externe instanties (oa GGD/Sedin/Compas/chr. org. 'In de Bres')	Alvorens de school een externe instantie bij een probleem betreft, vindt een overleg met ouders.

4 Overige activiteiten

De school organiseert 3x per jaar een gezinsdienst. Kinderen helpen een dienst voor te bereiden, het hele gezin komt hier naar toe. Het is als zodanig ook bedoeld ter versterking van de gezinsband. De opkomst wordt steeds minder, secularisatie heeft hier ook ingezet.

Aan de ingang van de school liggen folders over het Dorpsnetwerk. Dit is een netwerk van PSZ, PO's, JGZ, GGD en gemeente, voor 'het wisselen van gedachten over zaken die met de opvoeding van kinderen tot 12 jaar te maken hebben'. Problemen omtrent kinderen kunnen door verschillende deelnemers in dit netwerk worden ingebracht (bv ouders, peuterspeelzaalleidster of kleuterjuf), gezamenlijk wordt er dan naar oplossingen gezocht. Daarnaast worden ook gezamenlijke activiteiten georganiseerd, zoals een voorlichtingsavond.

Tabel 1.4 De activiteiten in het kader van rol 4

Activiteiten rol4	Bijzonderheden
Gezinsdiensten	3x per jaar in samenwerking met kerk, waarin gezin en dan vooral de kinderen centraal staan.
Dorpsnetwerk	Een netwerk van PSZ, PO's, JGZ, GGD en gemeente, voor 'het wisselen van gedachten over zaken die met de opvoeding van kinderen tot 12 jaar te maken hebben'. Voor zorg en activiteiten.

5 Toekomstvisie

Tegenwoordig is er vanuit scholen en overheid meer belangstelling voor opvoedondersteuning, aldus de directeur. Vroeger was er een duidelijkere scheiding tussen thuis en school met elk hun eigen taak. Tegenwoordig is dat niet meer te scheiden. De directeur heeft bijvoorbeeld 'wel eens een jongetje uit bed gehaald, omdat zijn moeder dat niet voor elkaar kreeg'.

Daarnaast is de 'gezinswil' nu sterker, wat zich bijvoorbeeld uit in het opeisen van vrije dagen buiten reguliere vakanties. Ook met betrekking tot leerlingen met een beperking hebben ouders meer inspraak, vroeger bepaalde de school wanneer een kind naar het speciaal onderwijs moest. Dit zal nog sterker worden als in 2010 passend onderwijs geregeld moet zijn. Tegen deze regeling bestaat veel aversie binnen de school, er is nog niet veel bekend omtrent faciliteiten en de bekostiging daarvan. De school zal in ieder geval een grotere zorgrol krijgen.

Sowieso is de rol van de school anders als gevolg maatschappelijke veranderingen. Er is tegenwoordig een andere kijk op kinderen en onderwijs: kinderen zijn mondiger en anders als gevolg van de 'zappcultuur'. Niet alle leraren kunnen hier mee omgaan, sommige zijn duidelijk van 'de oude stempel'. In de praktijk zijn zij minder flexibel dan de maatschappelijke veranderingen vereisen, wat nogal eens lastig kan zijn, aldus de directeur.

Casebeschrijving VO De Jaguar

Type organisatie: Middelbare school

Locatie: stad in Zuid-Holland

Grootte: gemiddeld

Denominatie: protestants christelijk

Bijzonderheid: nvt

Contactpersoon: schoolmaatschappelijk werker, gedetacheerd bij De Jaguar.

Typering organisatie

Een school (locatie) voor VMBO gemengd en theoretisch (oude mavo) in achterstandswijk in een grote stad in Zuid-Holland. Veel laagopgeleide ouders, ruime meerderheid allochtonen, veel scheidingen. Ruim 400 leerlingen. Onderdeel van bredere scholengemeenschap. Het is een school die streng durft te zijn, daardoor een veilige school, waar het personeel duidelijk de baas is en wil zijn. School werkt met (t)huiswerk-vrij principe, elke dag twee uur huiswerk maken op school.

Algemene visie op opvoedondersteuning

Je hebt als school een opvoedkundige taak. Je hebt een aantal jaren de kans om leerlingen mede te vormen. De school vindt dat ze daar een bijdrage aan kan en moet leveren.

Wat het ondersteunen van ouders betreft hinkt de school op twee gedachten. Enerzijds hen je pedagogische kennis in huis, dus waarom zou je het niet aanbieden aan ouders. Anderzijds hopen we dat ouders hun kinderen goed opvoeden. De school heeft natuurlijk al de handen vol aan het schooldeel, het leren van de jongeren. Maar naast kennis is gedrag ook heel belangrijk om later goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Hoe ga je met je mede leerlingen en docenten om? En als er thuis problemen zijn, is het goed dat een leerling op school wel goede contacten heeft. De school heeft in deze zin ook een vormende en opvoedkundige taak. Leren luisteren, agressie beheersen etc.

Opvoedingsondersteuning is nu nog geen belangrijk onderwerp in de school. Het vergroten van ouderbetrokkenheid is dat wel.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

We willen ouders graag bij de school betrekken. Er is elk jaar een klassenavond, waarin we ouders informeren en proberen te betrekken bij de school. Dat gaat echter niet over opvoeding, en het elkaar leren kennen is geen doelstelling, hooguit een neveneffect.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Klassen-ouderavond	Netwerk faciliteren is niet het hoofddoel
Activiteiten voor ouders	Computercursussen etc (wel in schoolgids, niet bekend)

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De school is vorig jaar gestart met thema-avonden, bv over hersenontwikkeling van pubers of over cyberpesten. De opkomst is meestal goed.

In het verleden was er een project vanuit de gemeente voor opvoedingsondersteuning vanuit school. Daarmee wilde De Jaguar maatwerk geven aan ouders met specifieke problemen. De schoolmaatschappelijk werker kon toen extra uren gericht aan ouders besteden. Bijvoorbeeld hen uitnodigen en vragen beantwoorden over omgaan met pubers, gezag of heel praktische problemen. Het project loopt niet meer, maar de extra

uren zijn nu overgenomen door de school, als uitbreiding van het algemeen schoolmaatschappelijk werk. Docenten maken daar ook steeds vaker gebruik van en dragen ouders aan.

De gemeente is nu bezig met het instellen van oudercontactpersonen op elke VO school, voor 1 à 2 dagen per week. Die moeten verbinding gaan leggen met groepen allochtone ouders. Daar is het nu lastig contact mee krijgen, net als met hun kinderen. Wat wel helpt is enige dwang. Bij schorsing van een leerling heeft de school nu een gesprek tussen ouders en het zorgteam verplicht gesteld. Dat werkt wel, dan is er contact, al ben je dan laat.

De Jaguar zet breed in om de ouderbetrokkenheid te vergroten. Nu is er vaak pas contact op het moment dat er problemen zijn, de school wil dat eerder al hebben. Door ouders tijd en aandacht te geven. Dat heeft ook een positief effect op leerlingen, die merken dat. Maar dat doet de school vanuit de behoefte aan contact, het is niet gericht op opvoedingsondersteuning.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Thema-avonden	

3 Directe preventie en interventie

De school heeft een signaleringsfunctie, je hoort en ziet erg veel. De mentor is hierin de spil, die let op het gedrag van een leerling, en krijgt overzicht van andere docenten. Er is wekelijks een mentorenoverleg om problemen met leerlingen te bespreken.

Eerste jaar bezoekt de mentor leerling en ouders thuis, voor het schooljaar begint. Als er problemen zijn met een leerling, ook in de thuissituatie, dan gaat alles via de mentor. Die kan ouders uitnodigen om eens te komen praten. Ouders komen dan eigenlijk altijd. Bijvoorbeeld een leerling die veel te laat kwam, met die ouder is afgesproken dat ze nu ook gaat opstaan met haar zoon. Dat blijkt te helpen.

Als de mentor hulp nodig heeft, is er een zorgteam, met schoolmaatschappelijk werker, counselor en de remedial teacher. Ook is er een ZAT met zorgmogelijkheden van buiten de school.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Thuisbezoek mentor	Eerste jaar bezoekt de mentor leerling en ouders thuis, voor het schooljaar begint
Mentorenoverleg	Bespreekt problemen bij leerlingen
Zorgteam	Ondersteunt mentoren
ZAT	

Toekomstvisie

Je ziet dat school en thuis vroeger gescheiden waren en nu steeds meer gezamenlijke taken in de opvoeding hebben. Dan gaat het over zaken als seksualiteit, gezondheid, ontbijten. Kennelijk is dat nodig, is er een handelingsverlegenheid bij ouders. Dat vindt men op deze locatie ook wel een goede zaak. Als er thuis problemen zijn, is het goed dat een leerling op school wel goede contacten heeft. De school heeft in deze zin ook een vormende en opvoedkundige taak.

Casebeschrijving VO De Kameleon

Type organisatie: Middelbare school

Locatie: dorp in Zuid-Holland

Grootte: klein

Denominatie: protestants christelijk

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: schoolhoofd, zorgcoördinator/adjunct directeur

Typering organisatie

Kleine schoollocatie (200- 250 leerlingen), onderdeel van grotere protestants christelijke scholengemeenschap. Op de locatie wordt onderbouw VMBO-b/k, vmbo – t/havo, havo/vwo aangeboden en bovenbouw vmbo-t. Klein dorp, Zuid-Holland.

Algemene visie op opvoedondersteuning

De school hecht sterk aan een goede band tussen ouders en school. Het gezamenlijk doel en verbindend element is daarbij het verbeteren van de schoolloopbaan en welbevinden van de leerling.

De school ziet actieve opvoedondersteuning voor ouders in principe niet als haar taak. De school ziet ook geen behoefte hieraan bij ouders. "Wij hoeven niet op te voeden, onze kern is lesgeven. Opvoeding vindt thuis plaats, ik hoop dat leerlingen die hier komen in de basis al zijn opgevoed".

De school gaat uit van het belang van het kind. "Wij zijn hier voor de leerlingen, we betrekken de ouders daarbij graag, maar ze zijn niet onze primaire doelgroep". Ten eerste zijn de leerlingen zoekende naar hun eigen identiteit, maar kunnen ze wel zelf reflecteren op hun eigen gedrag. Daarom wil de school hen daar vooral zelf op aanspreken. Ten tweede sluit het aan bij ouders, die zich zelf ook veel minder met school 'bemoeien' dan op de basisschool. "Voor ouders is het VO een grote stap in het loslaten van hun kind." Tegelijkertijd probeert de school voor ouders laagdrempelig te zijn, dat wordt door ouders ook gewaardeerd. Ouders helpen ook veel mee bij schoolactiviteiten.

Wanneer er problemen met leerlingen zijn, zoekt de school allereerst steun bij de ouders. Dat kan lastig zijn, omdat de problemen daar ook voor een deel kunnen liggen. De school is van mening dat door als docenten het goede voorbeeld te geven, leerlingen het prettig vinden om dat na te volgen.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De school vindt het geen taak om structureel contact tussen ouders te bevorderen. Wel probeert de school door een algemene ouderavond per klas - met een voorstelronde - informele contacten tussen ouders te stimuleren. Dit is gericht op alle ouders.

"Je ziet dat zo'n oudergroep in de 3^e of 4^e klas elkaar goed kent en er een goede sfeer onderling is". De school ligt in een dorp waar veel mensen elkaar kennen, waardoor niet duidelijk is te onderscheiden of die relaties ontstaan door de ouderavonden.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Algemene ouderavond	Elk jaar een avond voor alle ouders, per klas

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De directeur zegt hier weinig aan te doen, omdat hij verwacht dat de meeste ouders daar niet in zijn geïnteresseerd. De school is wel eens opengesteld voor de GGD die een informatieavond *omgaan met pubers* wou geven. Er kwamen slechts een paar ouders opdagen, "juist diegenen die dat niet nodig hebben".

De directeuren relateren dit ook aan de omgeving waar leerlingen de ruimte hebben om zich uit te leven, niemand anoniem is en ouders onderling een sterke sociale controle kennen. Ze vinden dat prettig werken.

De school informeert ouders regelmatig per brief over schoolzaken en zoekt daarbij soms de verbinding met de opvoeding thuis. Een voorbeeld daarvan is een pestproject, waarbij de school ouders verzocht om ook thuis aandacht aan het onderwerp te besteden.

De school stelt zelf duidelijke gedragsregels en docenten moeten het goede voorbeeld geven. Leerlingen spreken docenten aan met mevrouw of meneer. Het wordt niet geaccepteerd dat leerlingen aan elkaar duwen of trekken of dat er gevloekt wordt.

"We maken de leerlingen duidelijk dat de school ook hun school is. De lokalen gaan op nooit op slot bijvoorbeeld." Veel leerlingen komen nadat ze hun diploma aan de andere locatie hebben gehaald nog bij de school langs om het diploma te laten zien.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Brieven	Vooral gericht op informeren over "schoolse" zaken, maar ook opvoedingscomponent.

3 Directe preventie en interventie

De directeur vindt niet dat de school zich moet opwerpen om problemen van ouders op te lossen. Je moet leerlingen in hun waarde laten, niet met goede bedoelingen je in problemen gaan mengen. "Ik vind dat je als school daarin voorzichtig moet zijn. Natuurlijk, soms doe je wel eens iets, dan zeggen we bijvoorbeeld dat een kind lijdt onder een scheiding. Maar dat is best moeilijk. Een ander voorbeeld, we hadden een keer het idee dat een kind thuis mishandeld werd. Daarover hebben we contact opgenomen met de huisarts. Een uur later stond er een kwade vader op de stoep waar we ons mee bemoeiden. Dat leer je dus af".

Als er problemen met een leerling zijn, neemt de mentor zo snel mogelijk contact op met de ouders. De directeur verwacht dit ook van mentoren, dat ze actief ouders betrekken, voordat ouders zelf de school bellen. Dat zijn meestal hele positieve gesprekken, omdat beide partijen het kind het beste gunnen. "Helpen gaat makkelijker met de thuissituatie samen". De directeur wijst erop dat het hier gaat om zo'n 10 % van de leerlingen, met 90% loopt het gewoon goed.

De mentoren hebben meestal goed contact met ouders. De directeur verklaart dit vanuit de kleinschaligheid van de school, het open deur beleid, het vaste team en de huisbezoeken. De mentoren brengen in de 1^e klas een huisbezoek om de drempel tussen thuis en school te verlagen. "Het contact tussen mentor en kind is beter als die weet hoe zijn huis en kamer er uit zien, wie zijn ouders zijn. Dan snap je soms beter hoe en waarom een kind is zoals hij is". Ook blijken ouders en docenten elkaar daarna makkelijker op te zoeken of te bellen.

De Kameleon heeft een counselor, vertrouwenspersoon, waar leerlingen vooral hun hart kunnen luchten en die eventueel kan doorverwijzen naar hulp (bv. RIAGG). De counselor is er voor de leerling en die onderneemt pas iets als de leerling daar om vraagt. Leerlingen worden ook nooit gedwongen om daar naartoe te gaan.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
Huisbezoek mentor	In 1 ^e klas, om leerlingen en ouders beter te leren kennen en contact makkelijker te maken.
Counsellor	Gericht op leerling, kan wel algemene problemen bespreken

Toekomstvisie

De directeur ziet dat de verhouding tussen school en thuis de afgelopen 40 jaar sterk is veranderd. Eerst was de school een zelfstandige sfeer: er waren geen huisbezoeken en de afstand tussen ouders en docenten en directeur was groot.

De afstand docenten, leerlingen en ouders is nu veel kleiner geworden, de scheiding in taken en rollen is nu veel minder strak. Ook is er nu meer een 'opkomen voor jezelf' cultuur. De leerling moet mondig zijn om later in de maatschappij mee te kunnen doen. Daar moet je als school de leerling dus ook op voorbereiden.

In het basisonderwijs zie je nu een ontwikkeling naar een brede school. Dat zal bij ons ook meer komen. Maar dat is ook afhankelijk van de onderwijskundige ontwikkeling, van de leerlingen en van nieuwe manieren van lesgeven. We denken er over om de school anders te gaan organiseren, zodat docent en leerlingen van 9h tot 16.30 hier zijn. Dat vinden ouders prettig, het is beter met werk te combineren. Die andere organisatie zal ook invloed hebben op de pedagogische rol van de school.

Casebeschrijving VO De Libel

Type organisatie: Middelbare school

Locatie: stad in Noord-Holland

Grootte: groot

Denominatie: openbaar

Bijzonderheid: Montessori

Contactpersonen: rector en conrector, 1 ouder.

Typering organisatie

Montessori school voor voortgezet onderwijs, 1600 leerlingen.

Algemene visie op opvoedondersteuning

Vanuit het gedachtegoed van de Montessori pedagogiek en didactiek is contact met de ouders erg belangrijk. De school ziet zichzelf als mede opvoeder en vindt het zinvol als ouders en school op een lijn zitten wat betreft de visie van opvoeden of dat de school op zijn minst luistert naar ouders en kennis neemt van hun ideeën. Centraal staat dat wat goed is voor het kind. Illustratief is dat een ouder als motivatie voor het Montessori onderwijs gaf: "Ik denk dat jullie hier net zo met kinderen omgaan zoals ik thuis doe".

In de schoolgids wordt aandacht besteed aan de relatie tussen ouders en school. Het belang van een goede relatie wordt daarin onderstreept.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De school ziet voor zichzelf zeker een rol in het faciliteren van contacten tussen ouders. Ze hebben hiervoor twee belangrijke netwerken: het oudernetwerk en sinds enkele jaren ook het netwerk van ouders van leerlingen met een rugzak.

Via contactouders per klas worden regelmatig bijeenkomsten voor ouders georganiseerd rond een thema dat ouders zelf aandragen en meestal in aanwezigheid van de klassenmentor. Met name in het eerste en tweede leerjaar worden deze bijeenkomsten regelmatig gehouden, gemiddeld ongeveer drie keer per jaar, per klas. De school stelt de locatie beschikbaar en de mentor kan desgevraagd deelnemen aan de bijeenkomst. Zo nodig kan een deskundige worden ingeschakeld. Voorbeelden van thema's die aan de orde komen zijn pestgedrag, drugs, alcohol, etc. De contactouders vormen met elkaar het OuderNetwerk van de school. Het OuderNetwerk heeft een bestuur dat ongeveer vijf keer per jaar overleg voert met de directie. Een van de ouders meldt dat klassenavonden voor en door de ouders in de onderbouw goed bezocht worden omdat ouders graag willen weten hoe de ouders zijn van andere kinderen uit de klas. Er wordt ook gepraat over zakgeld, mobiel telefoon tegoed, in het donker over straat gaan enz.

Voor de ouders van rugzakleerlingen is twee jaar geleden een dergelijk netwerk opgericht, eigenlijk in eerste instantie om onvrede van ouders te bespreken en zo mogelijk weg te nemen. Er was enige onvrede over de mogelijkheden die de school voor deze leerlingen kon bieden. Het netwerk is een goed overlegplatform en heeft veel kou uit de lucht gehaald. Dit netwerk heeft vorige jaar een enquête uitgezet onder alle ouders van rugzakleerlingen. De school faciliteerde dat.

De school ziet verschillende doelen en voordelen aan deze netwerken en bijeenkomsten:

- de school krijgt input van ouders over onderwerpen die ook bij hen aan de orde zijn en waar zij beleid op (kunnen) maken.
- de school heeft soms te maken met ouders die een geheel andere mening hebben. In de bijeenkomsten kunnen zij hun ei kwijt, maar wordt vaak ook wel, bijvoorbeeld door andere ouders, duidelijk gemaakt dat niet alles mogelijk is.
- de school ziet de bijeenkomsten als kwaliteitsthermometer. Duidelijk wordt wat er leeft en hoe de school door ouders beoordeeld wordt. Ze zijn daarmee in contact met de belangrijkste 'stakeholders' van de school.

Eén van de ouders noemt als waarde van het oudernetwerk dat de schoolleiding hierbij naar knelpunten luistert die de ouders aandragen. Zo is er bijvoorbeeld bij incidenten terugkoppeling of de school volgens ouders goed gehandeld heeft. Van waarde is ook het overleg met andere ouders, ook van oudere leerlingen, die vaak nuttige informatie hebben voor ouders van jongere leerlingen.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
algemene ouderavond	bij begin van het schooljaar, informatie
oudernetwerk per klas	2 contactouders per klas organiseren op initiatief van ouders, zo vaak ze wensen, een ouderavond, waarvoor meestal de mentor wordt uitgenodigd. Er is een bestuur van het oudernetwerk.
oudernetwerk rugzakleerlingen	

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De school ziet een rol in het ondersteunen van ouders. Zij benadrukken echter niet het opvoeden van ouders te willen of kunnen overnemen en het ook niet beter te weten dan ouders. Ondersteunen en faciliteren zijn echter wel belangrijke taken en raken aan de kerntaak van de school: het verzorgen van onderwijs. Activiteiten die zij organiseren in dit kader zijn een jaarlijkse thema-avond en ouderavonden: De school stelt hiervoor 5 avonden per jaar een ruimte ter beschikking en vaak worden deskundigen gevraagd. Bijvoorbeeld over drank en drugs, over inclusief onderwijs is beter onderwijs (rugzakkinderen), over het brein bij pubers, over de verschillen tussen jongens en meisjes, over het gebruik van media door onze kinderen. De thema bijeenkomsten worden goed bezocht, door zo'n 150-200 mensen per jaar.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
ouderavond rond pedagogisch thema	vijf keer per jaar zijn er overlegvergaderingen tussen oudernetwerk en directie. Het tweede deel van de overlegvergaderingen wordt besteed aan een pedagogisch thema
thema-avond	een keer per jaar is er een schoolbrede bijeenkomst aan de hand van een pedagogisch thema met een deskundige
oudernetwerk per klas	zie boven
oudernetwerk rugzakleerlingen	zie boven

3 Directe preventie en interventie

De school ziet voor zichzelf ene belangrijke rol bij preventie en interventie. De reguliere taken, zoals ZAT-team, worden in het kader van deze rol uitgevoerd.

Tabel 1.3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
ZAT-team	
Schoolpsycholoog. Switch-medewerker	De switchmedewerker wordt door de gemeente gefinancierd en ondersteunt risicovolle schoolwisselaars.

Toekomstvisie

De school anticipeert nu als op de wet passend onderwijs. Zij vinden het van grote waarde dat verschillende, ook gehandicapte leerlingen op school terecht komen en deelnemen aan onderwijs. Zij verwachten dat de rol die zij vervullen in de nabije toekomst niet zal veranderen. Andere scholen zullen wat dit betreft nog meer veranderingen moeten doorvoeren.

Casebeschrijving VO De Mol

Type organisatie: Middelbare school

Locatie: stad in Utrecht

Grootte: groot

Denominatie: openbaar

Bijzonderheid: nvt

Contactpersonen: onderwijsdirecteur HAVO/VWO, een lid van de ouderraad

Typering organisatie

VO De Mol is een openbare scholengemeenschap met een VMBO-vestiging en een vestiging voor HAVO/VWO/gymnasium. Op deze laatste vestiging werken ca. 120 docenten. Het is gelegen in een kleine stad in de provincie Utrecht en vervult van oudsher een belangrijke streekfunctie.

Algemene visie op opvoedondersteuning

In het voorwoord van de schoolgids 2008/2009 schrijft de algemeen directeur:

"[VO De Mol] wil een ontmoetingsschool zijn waar leerlingen, medewerkers en ouders samen van elkaar leren"

Dit suggereert dat de school een sterk samenwerkingsverband tussen ouders en school voor ogen heeft. In het gesprek bleek dit ook zeker het geval, maar deze samenwerking is vooral gericht op onderwijskundige onderwerpen en minder op pedagogisch thema's.

De onderwijsdirecteur is van mening dat scholen niet in de positie zijn om ouders ter verantwoording te roepen, daar zijn andere instanties voor. Docenten moeten zich niet "bezondigen aan beter ouderschap". Ten eerste speelt de persoonlijke opvatting van docenten dan een te grote rol, ten tweede moet de school oppassen dat het niet tussen ouders en kinderen in komt te staan.

Daarentegen heeft de school volgens de onderwijsdirecteur wel de taak om in te grijpen 'als het misgaat'. Op dit gebied onderneemt de school veel activiteiten, ook in het kader van preventie. De grens tussen 'arrogantie' (zie vorige paragraaf) en noodzaak tot ingrijpen is echter een vage, zo erkent de onderwijsdirecteur.

In praktijk blijkt dat de school wel activiteiten onderneemt die binnen het kader van opvoedondersteuning kunnen vallen, maar de invalshoek is hierbij onderwijskundig. Het lijkt erop dat dit voor de school de grens én het uitgangspunt markeert: zodra er onderwijskundige gevolgen zijn (te verwachten) van een gezinssituatie, is ingrijpen vereist én verantwoord.

1 Faciliteren van netwerk tussen ouders

De school zet naar eigen zeggen niet specifiek in op het faciliteren van een netwerk tussen ouders. Wel organiseert de school onder ouders van 1ejaars - en dit jaar ook 2ejaars - een avond over de ervaringen van de (brug)klas. Hierbij brengen ouders soms zelf pedagogische onderwerpen in. De school ziet dit als een welkom bijproduct, maar stelt dat de avond daar niet specifiek op gericht is.

Volgens ouders zijn deze avonden inderdaad sterk gericht op praktische zaken, maar is het wel een manier om elkaar te leren kennen. Het faciliteren van een netwerk vinden ouders niet de primaire taak van de school, maar het is zeker een goede ontwikkeling. Je krijgt als ouder toch een breder klankbord, met z'n allen weet je meer dan alleen.

Tabel 1 De activiteiten in het kader van rol 1

Activiteiten rol 1	Bijzonderheden
Ouderavond 1 ^e & 2 ^e klas	Gericht op schoolspecifieke onderwerpen, pedagogische thema's worden door ouders wel naar voren gebracht

2 Overdracht van pedagogische kennis (door professionals)

De school ziet de overdracht van pedagogische kennis niet direct als een belangrijke taak. Wel zijn er een aantal keer informatieavonden georganiseerd, zoals bijvoorbeeld over cyberpesten of alcohol- en drugs.

De onderwijzsdirecteur acht het effect van deze avonden beperkt. Sowieso is de opkomst beperkt en de 'probleemouders' komen niet, zo is de indruk. Dit jaar wordt dan ook geen informatieavond georganiseerd. De reden waarom ouders wegblijven is niet geheel duidelijk. Ouders lijken tegenwoordig minder geïnteresseerd, maar misschien komt het doordat ouders druk zijn en prioriteiten stellen, aldus een ouder.

De tafeltjesronde (10 min.-gesprekken) worden door de school niet genoemd als mogelijk moment voor overdracht. Ouders zouden soms dit moment wel willen gebruiken om vragen te stellen, maar doen het niet vanwege gebrek aan tijd en privacy. Mondige ouders bellen er nog achteraan, maar dat zal niet iedere ouder doen. Over het algemeen is het contact tussen school en ouders resultaatgericht, het zou van ouders meer kindgericht mogen zijn.

Tabel 2 De activiteiten in het kader van rol 2

Activiteiten rol 2	Bijzonderheden
Informatieavonden	Over bv thema's als cyberpesten, alcohol- en drugs.

3 Directe preventie en interventie

De school ziet voor zichzelf de taak om in te grijpen als er dingen misgaan of dreigen mis te gaan. Aanwijzingen hiervoor liggen onderwijskundige zaken, bijvoorbeeld spijbelgedrag of lage cijfers. Dit is veelal ook de invalshoek die de school kiest om ouders aan te spreken.

De school heeft de gebruikelijke middelen tot haar beschikking als er ingegrepen dient te worden, zoals een Zorg- en Adviesteam (ZAT). De school besteedt relatief veel aandacht aan het communiceren van deze middelen, zowel onder docenten (zorgwijzer, studiedag) als onder ouders en leerlingen (zorgkaart).

Voor allochtone leerlingen en hun ouders bestaat de mogelijkheid voor speciale begeleiding. Deze begeleiding heeft betrekking op "problemen die op enigerlei wijze in verband staan met school(werk)". Ook hier is het uitgangspunt dus onderwijskundig, en niet direct opvoedkundig.

De school informeert ouders via hun website over de resultaten van hun kind, waaronder cijfers en absentie. Dit systeem kan voor ouders een signaalfunctie zijn als er iets mis dreigt te gaan met hun kind. Het gevaar bestaat dat het initiatief wordt hiermee (gedeeltelijk) wordt verlegd naar de ouders. Het systeem is te kort in werking om effect te bemerken.

Tabel 3 De activiteiten in het kader van rol 3

Activiteiten rol 3	Bijzonderheden
ZAT	-
Schoolarts (GGD)	Alle 2ejaars krijgen schriftelijke oproep voor schoolarts
Mentor & vertrouwenspersoon	Eerste aanspreekpunten bij vragen of problemen.
Zorgkaart	Verspreid onder leerlingen en ouders, staan de te bewandelen wegen in. Vooral onderwijskundige zorgen, zoals dyslectie
Zorgwijzer	Voor docenten, zie zorgkaart
Begeleiden allochtone leerlingen	Gerichte begeleiding voor leerlingen en ouders van allochtone afkomst. Over problemen die op enigerlei wijze in verband staan met school(werk).
Website met inlogschermb voor ouders	Ouders kunnen bv. cijfers inzien en monitoren hoe vaak hun kind absent is. Spijbelgedrag kan zo eerder aan het licht komen. Initiatief wel vanuit ouders.

Toekomstvisie

De school verwacht dat de rol van de school m.b.t. opvoedondersteuning niet zal veranderen. Wel krijgen docenten naar verwachting meer zorgtaken door invoering van 'Passend Onderwijs'. Of hiermee opvoedkundige rol 3 prominenter wordt, is onduidelijk.

Ouders zullen naar verwachting in de toekomst nog minder betrokken zijn bij de school, een tendens die zich nu al heeft ingezet.

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 322 22 22
fax: 079 322 22 12
e-mail: info@research.nl
www.research.nl